

locutus est, & *poach* flare, *poho* blâsa/ *puhu* tala; *Immanuel* *אֱמָנוּאֵל* *Immanen*: *Zumala* enim, quod Deum significat, potius inde deducitur, quam à *Zulma*/ quod terribilem notat; hæc namque vox, quippe Finnica, potius oritur à priori. Caterum, admodum verisimile est vocem *Zumala* derivari à *Iom* dies, & *Mala* plenus f. q: plenus dierum & annorum, ut significet idem quod infinitus & æternus: plebs quippe Finnica, literam O libenter ut U enunciat. Hæc Etymologia scripturis valde consentanea est: appellatur enim Deus pater, *antiquus dierum* Dan: 7: 13. 22. Deus Filius, Egressus à diebus æternitatis, Mich. 5: 2. cuius anni nunquam terminantur Heb. 2: 12. *Iom* utique in plurali denotat annos: Deus Sp. S. ab utroq; æternum procedit, & est spiritus veritatis æternæ, Joh. 15: 26. Psal. 33. 6. & 119: 90. *Canas* collegit, *Canfa* cum; *Car* Camelus, agnus, aries, *Caria* f. bos *skap*, pecudes; *Laisch* Leo decrepitus, *Laisa* piger; *Naschal* solvit, *Nascala* subula; *Sus* 1. Equus 2. Grus, 3. Anser sylvestris, variorumque aliorum animalium nomen. *Gufi* Lupus; *Silla* stravit, *Silla* pons; *Sallach* condonavit, *salli* permittere; *Ilpa* oblectus ore, *ylpiä* superbus; *Purak* in quod uvæ confringendæ mittuntur, *Purä* puls; *Pimah* omentum, pingvedo, *Pimä* pingvedo lactis; *Pissch* particula, pissar guttula; *peresch* finus æquiv. met. podex. *Tsara* leprosus f. *sairas* ægrotus; *Kadach* accendit, ferbuit, *Kadas* culina; *Kadim* ante pridem, *fo* *dast* è regione; *Kool* sonus, *kuula* audire; *Raah* vidit, providit, pavit, *Raha* pecunia, quâ sibi quis providet de victu & amictu; *Roach* spirare, *Rofa* cibus, quo spiritus sive vita sustentatur; *Rippah* debilitavit, *Räpi* assumentum caducum. &c. Tantum de L. L. vernaculis.

Exercit.

Exercitatio Quinta

De LINGVA LATINA.

Propositio I.

Cum omnia, quæ disputari de modo possunt in specie observando circa Philosophiæ usum in Theologiâ, unius *ἑταρῖβης* claustris comprehendere, esset inconveniens; ideo famam tituli superioris exercitationis potuisse facile servari sperabam, si prima saltem eò pertinentia, qualia fuerunt quæ hætenus de L. L. vernaculis dicta sunt, cum dicendorum indice, nominatæ inscriptioni subijcerem; & reliqua tractarem seorsim.

II. Deus universi hujus conditor & opifex, singulis rebus creatis peculiare quippiam impressit, quo à se invicem dignoscantur: Pardo præter formam internam peculiare dedit maculas, oculis percipiendas, Equo hinitum, rugitum Leoni, Cuculo *κοκκυζόν* &c. Hominem verò creaturarum principem excellentissimo notavit discerniculo *τῷ λόγῳ*.

III. *ὁ λόγος* dividitur εἰς τὸν ἔσω καὶ τὸν ἔξω. Ille *ἐνδίαθετος*, h. e. internus est, & Ratio dicitur; hic *ἔξωθεν*, h. e. externus est, & appellatur Oratio, quæ per metonymiam efficientis Lingva dici consuevit. Lingvæ verò sunt vel primariæ vel secundariæ; illæ sunt Hebrææ, seu ipsa origo propriè dicta, cum suis cognatis, nec non Græcæ & Latina; hæ enim universales sunt & toto orbe notæ. Sic enim Isidorus Hispalensis

M

l. 9. orig.

l. 9. orig. c. 1. ait: *tres sunt lingvæ sacræ: Hebræa, Græca, Latina* quæ toto orbe maximè excellent. Quapropter venerandum elogium Cruci Servatoris nostri inscriptum, hisce totidem lingvis constabat, quod tamen adumbravit ex omnium gentium nationibus accersendos fore aliquos ad Christi Regnum, Ecclesiam; tamen significavit quoq; harum trium lingvarum intelligentiâ totum mundum aliquando iri informatum, earumq; dignitatem & studium retineri in ecclesiâ semper oportere. Quemadmodum neq; ulla est benè constituta Academia, quæ publica earum professione caret; præcipua enim cum sacræ tum prophanæ historiæ monumenta his lingvis creata sunt: ideoq; meritò cardinales, licet jure impari, dici merentur, reliquæ verò dependentes & ortæ simpliciter.

IV. In hac dissertatione de lingvâ saltē Latinâ, cum Deo, disputaturus hanc methodum persequar, ut agam de ejusdem I. Origine. II. Puritate ac proprietate. III. Usu & præstantiâ. Et IV. demum de Ratione eam discendi, docendiq;.

V. I. Origo est æ. Nominis: quocirca vox Latina è Latio derivatur: Latium autem est una sedecim regionum Italiæ, atq; ob inædificatam sibi Romam, totius propemodum orbis olim caput, facile præcipua. Hujus vicissim notationem Poetæ ex eo fingunt, quod ibi latuerit Saturnus dum *jovem* fugeret, Ovid. L. 1. Fast. Virg. L. 8. *Æneid.* verius *Varroni* alijsq; à Latino, Rege Aboriginum, deducitur: isti enim Italiæ populi, qui inter ostia Tiberis & Circejos habitant, ante *Æneæ* adventum, Aborigines dicti sunt, postea verò Trojanis permisti, uno nomine Latini appellati. Hanc rem *Livius* hist. ab urbe

urbe conditâ lib. 1. sic declarat: *Alij prælio victum Latinum pacem cum Æneâ, deinde affinitatem junxisse tradunt: alij cum instructa acies constitissent, priusquam signa canerent, processisse. Latinum inter primores, ducemq; advenarum evocasse ad colloquium; percunctatum deinde: qui mortales essent, unde aut quo casu profecti domo, quidve quærentes in agrum Laurentem exissent? postquam audierit, multitudinem Trojanos esse; ducem Æneam, filium Anchisæ & Veneris; crematâ patriâ & domo profugos, sedem condendaq; urbi locum quærere, & nobilitatem admiratum gentis viriq; & animum vel bello, vel paci paratum, dextera datâ fidem futura amicitia sanxisse.* Inde fœdus ictum inter Duces, inter exercitus salutationem factam. Æneam apud Latinum fuisse in hospitio, ibi Latinum apud penates Deos domesticum publico adjunxisse fœdus, filiâ Æneæ in matrimonium datâ. Deinde refert quemadmodum Turnus Rex Rutulorum, cui pacta Lavinia filia Latini ante adventum Æneæ fuerat, prælatum sibi advenam ægrè patiens, simul utriq; bellum intulerit, ideoq; post pauca inquit: *Æneas adversus tanti belli terrorem, ut animos Aboriginum sibi conciliaret, ne sub eodem jure solum, sed etiam nomine omnes essent; Latinos utramq; gentem appellavit.*

VI. Hinc brevi lingua Aboriginum dicta est latina, ut rursus satis è *Livij*. l. 1. constat, ubi postquam de defectione Fidenatum egisset, quarum urbs Fidenæ pl. Latinorum mediterranea, Straboni cluebat, de *Tulli Hostilij* adversus eos expeditione his verbis post alia loquitur: *Terror ad hostes transit, & audiverant clarâ voce dictum: & magna pars Fidenatum, ut qui Coloni additi Romanis essent, Latine sciebant.* Et sicut Aborigines sunt populi

antiquissimi, qui primi tenuerunt agrum in quo postea est condita Roma; sic dicti, vel quod primi visi sint tanquam sine patribus & origine editi; vel quod ex variâ gentium colluvione coacti erant; ita lingua quæ eorundem, postmodum, ut dixi, Latina nuncupata, vetustissima erit. Fundata a. est urbs à Romulo olympiadis VI. A. 3. post Trojæ excidium A. 394. juxta Eutropium.

VII. β. Rei. Latinam linguam, quamvis ea Italica, Hispanica, Gallica, Britannica, aliarumq; respectu, Originalis dici queat: quippè immane quantum his nobilior & perfectior; ex Græco & Hebræo fonte derivatam esse, nequicquam id Goropio & Pfochenio negantibus, cum gravissimorum scriptorum autoritate constat, tum opere & exemplis.

VIII. α. Quod authores attinet, prostant huic sententiæ suffragantia testimonia partim antiquorum, partim recentiorum. Illi sunt seqq. Et quidem pro Græco fonte pugnant hi: *Quintilianus* l. 1. inst. ait: Sive illa ex Græcis tractemus, quæ sunt plurima, præcipuè *Æolica* ratione, cui est sermo noster similimus. *Plinius* l. 7. c. 58. differit: Veteres Græcas literas fuisse eandem penè quæ nunc sunt latina, indicio est Delphica tabula antiqui æris, quæ est hodie in Palatio, dono principum Minervæ dicata in Bibliothecâ, cum inscriptione tali: *ΝΑΥΣΙΠΕΡΩΤΗΣ ΤΙΣΑΜΕΝΣ ΑΘΗΝΑΙΩΝ ΚΟΡΑ ΚΑΙ ΑΘΗΝΑ ΑΝΕΘΗΚΗΝ*. Id ipsum confirmat *Josephus Scaliger* in *Festum*, antiquissimum Latinitatis authorem: Verum est quod ait in fine, eandem penè cum veteri Græcâ veterem latinam linguam fuisse: nam & eandem penè veterum Latinorum cum jonum literis fuisse testatur *Plinius* Lib. 7. quin & linguam Romanam Græcam fuisse author est *Varro* & *Dionysius*. Hæc ille. *Dionysius* verò Hali-

Halicarnasseus ῥωμαϊκῆς ἀρχαιολογίας lib. 1. inquit: ῥωμαῖοι δὲ Φωὴν μὲν ἔτ' ἀκραν βάρβαρον, ἔδ' ἀπηρισμένως ἐλλάδα φθέγγονται, μικτὴν δὲ τῖνα ἐξ ἀμφοῖν, ἥσ' ἔστιν ἡ πλείων αἰολίς, τῆς μόνον ἀπολάσαντες ἐκ τῶν πόλεων ἐμμίξεων, τὸ μὴ πᾶσι τοῖς φθόγοις ὁρθοεπεῖν: Hoc est: Romani linguam neq; extremè barbaram, neq; exactè Græcam loquuntur, sed mixtam quandam ex utraq; eaq; maximam partem *Æolica* est; hoc tantum vitij habentes ex multa mixtione, quod non omnibus sonis rectè pronuncient. Huic antiquissimo authori testimonium perhibet *Hieron. Megister* in *Frontisp. thesaur. polyglotti* his verbis: Latina lingua in antiquitatis certamine Græca postponenda est: propterea quod Latini à Græcis complures voces mutuuntur. Quoad verò originem gentis etiam Græci priores sunt: ex Aboriginibus enim orti sunt latini; quod testatur *Dionysius Halicarnasseus*. Anno à mundo condito 2321. Aborigines ex Peloponneso profugi fixerunt sedes in Italiâ; quibus se postmodum adjunxerunt etiam alij populi: è Thessalia Pelasgi, ex Arcadiâ comites *Evandri*, è Peloponneso Pheneates & *Epj*. Vel ex eo aslimetur antiquitas Aboriginum: cum anno à Mundi conditu 2112. jam culta sit peloponnesus, & in eâ regnum extiterit, ductu & consilijs *Inachi*, quod Argivum fuit appellatum ab Argis, *Eusebius*. Quinam verò Aborigines & unde? Sanè Gens Græca, & ex *Oenotrijs* itidem Græcis &c. *Oenotrij* descendunt ab ὀνοτριῶν: quem à vino ita nominarunt: sicut & *Janum* ab Heb. *Jain*. ut ita origo istarum gentium non iniquè vel ad ipsum *Noach* deduci possit. &c. Idem testatur *Goltzius*; nec non *Peucerus* de divin. Extisp. his verbis: à Græcis propagata traditur gens Latina: horum enim colonijs

primò impletam esse scribunt terram, quam à situ Hesperiam vocarunt. Vetusissimi in hac gente celebrantur Oenotrij orti ex Arcadibus & Pelasgis; & Tyrrheni Ionum coloni. Ab Oenotrijs descenderunt Aborigines pervetusti Italia cultores. Sed & Dionysius Halicarnassensis affirmat, ipsos incolas & conditores urbis Romæ fuisse Græcos: adeoque certum, Servij Tullij ll. literis græcis ad suam usq; memoriam exaratas fuisse.

IX. Accedunt hos Antiqui Poetæ: Virg. l. i. Æneid. dicitur inquit:

*Est locus Hesperiam Græj cognomine dicunt:
Oenotrij coluere viri. nunc fama minores
Italiam dixisse - - - Ovidius. 4. Fast.*

*Nec tibi sit mirum, Græco rem nomine dici:
Itala nam tellus Græcia major erat.*

Quo elegiaco expressè innuit Italiæ quandam regionem fuisse appellatam Magnam Græciam: habet enim sibi ad stipulantem ipsum Ciceronem, qui l. 2. de orat. idem statuit: Referta quondam, ait, Italia pythagoreorum fuit, tum cum erat in hac gente Magna illa Græcia. Porro juvenalis in Satyrâ de Romanis:

*- - - - - Omnia Græcè:
- - - - - Concumbunt deniq; Græcè.*

X. E recentioribus, qui opinionem eandem stabiluunt, authoribus, pauci sufficient: Julius Caesar Scaliger, natus in miraculum & gloriam sui ævi 110. libros de originibus composuit, ut & 13. de causis Latinæ lingvæ; illi non sine politioris literaturæ dispendio perierunt, teste

teste Becm. de propriâ signif. vocum: hi magno cum fructu & delectatione ab humanæ sapientiæ candidatis leguntur, græcosq; ad fontes lectorem deducunt. Huius filius, Iosephus justus Scaliger, in eodem originationis oceano versatur, ut è Conjectaneis ejus in Varronis libros de Lingvâ Lat. videre est, alijsquæ. Utrumque sibi in hac navigatione amplissimâ, loco siderum fuisse alterum Helicis, Cynosuræ alterum fatetur Christianus Becmanus Bornensis de originibus Latinæ Lingvæ, qui eam non ex puteo Græco solum, ut omnes quos nunc recensui; sed & ipsa scaturigine hebræa derivat. Idemque præstant & alij, indequæ præsidium memoriæ paratum putant, utpote, Ioh. Avenarius in Antilog. Lexic. Heb. Pastor licet parçè in Lex. Gr. N. Test. J. H. Alstedius. Imò Megalander Lutherus noster edidit opusculum, quo nomina propria Germanorum in nativis fontibus declarat, præfatus eidem hac βαρυλογία: Exemplum dedi vobis, ut plura & meliora faciat. Becmanus tironum causâ p. 21. de propr. signif. voc. apponit quædam παραδείγματα eorum quæ, suo iudicio, simul ac semel ediscuntur multò citius quam seorsim, utpote ejusdem significatus I Latina & Hebræa: Grumus, gerem: piger piger: passus pasch; Manna man; Grus agur: Mors mot; altus al; durare dor; domare dom: II. Græca & Hebræa: καλέω Kol: κάλειος balah: ἀμαρτία mavad: ἀγείρω agar: ἀράσσω haras: βῶω Bo: χαράττω charat: μαθεώ lamad: III. Germanica & hebræa: Rauch / roch Roach: Riechen Riach: zinne zinnah: Mensch enosch: Begeren biccer: Hech chech: IV. Latina & Germanica; sugere saugen: solidum sold: Claustrium flöster: vulgus volck: stipula stuppeln: offerre opffern: parare bereiten, V. Latina Græca & Germanica, lux

lux, λῦξ Liecht: Calamus, κάλαμος, halm: Ango, ἀγ-
χω, angst: nomen, ὄνομα Nāhm: Nebula νεφέλη ne-
bel: Medium, μέσον, mitten: Mola, μύλη, mule: pro-
cella, θύελλα, wellen: Hora, ὥρα, vhr: pix, πίσσα, Pech
vel hebræa, latina & germanica: Mare, meer / marah: vel
latina, græca & hebræa, ut: gens, γένος, goi: guberno
κυβερνώ, gabar: vis, βία, isch: Denique VI. Hebræa,
Græca, Latina & Germanica: Terra, ἔρως, Erd / eretz:
Metallum, μέταλλον, metall Metil: Girus, γῦρ, ring /
gabar: Camelus, κάμηλος, Kamel / gamal: Miscoo,
μίσγω, mischen / masach: pœna, ποινή, Pein / pun: Tur-
ris, τῦρρις, Thurn / Zur: Magus, μάγος, meister / ma-
gim: pyrgus, πύργος, Burg / Bir: sal, ἅλς, salt / malach:
pupus, παῖς, Puplein / bobh: mater, μητήρ, mutter / Em;
Uro, buro, πῦρ, fewr / ur: pes, πῦς, fuß / bos: Cornu,
κέρας, horn / Keren &c. Concludit itaque idem au-
thor p. 30: Ea inquam, lingua sc. hebræa, prima & vetu-
tissima est, aliorum idiomatum quasi mater. Imò, ut Junij
verbis in orat de L. H. utar: maxima est genitura & pro-
pagatione, quæ tam numerosos fœtus, tam multis locis regio-
nibusq. peperit. Denique lumen Theologorum non ex-
iguum Polycarpus Lyserus in suo Noacho, super Gen. c. II.
huius veritatem rei haud perfunctoriè illustrat: omnino,
ait, certum est, reliquas linguas omnes, maximam partem, ex
primigeniâ tanquam rivulos ex fonte profluere. Et docti quo-
vis tempore hoc studio delectati sunt, ut investigarent quomo-
do per inversionem, transpositionem & mixtionem literarum,
inter linguas maximè peregrinas, summa esset quoad literas
radicales cognatio. Claudat agmen ὁμοφύφων Joan. Fun-
gerus jctus: Ne cuiquam mirum videatur, nôrit pleraq. nomi-
na Hebræa apud Græcos, vel detractis, vel auctis syllabis inveniri.

XI. B. Quod ad ipsam derivationis demonstratio-
nem uberiorem in exemplis pertinet, captui lectoris
conducitur esse nonnullas hypotheses speraverim,
ut modus per eas, quo fiat è voce aliâ originatio; sic e-
nim M. Fabio Quintiliano dicitur, quæ Ciceroni Notatio
est, in antecessum certò describatur. Ita quidem ut The-
mata Beckmani de propr. sign. voc. pag. 35. seqq. eò vi-
dear esse secutus, quò liceat mihi pro qualitate scopi
mei, quædam ijs adijcere, quædam adimere.

1. Vox latina est quæ Romanorum literis pingi-
tur, eorundem terminatione, genere & numero, declinatione
vel conjugatione, Syntaxi & pronuntiatione, similibusq. pro-
prietatibus, quæ conjunctim sumptæ linguam aliquam consti-
tuunt, affecta est; licet quoad originem, vel hebræa, vel græ-
ca, vel alia fuerit. Unde: Lingva Latina est artifi-
cium voces Romanas taliter affectas eloquendi.
Nititur assertio hæc autoritate Cic. l. 3. de finibus; Ea
verba, inquit, quibus instituto veterum utimur pro latinis;
quoniam usu recepta sunt, nostra ducamus, ut Philosophia,
Rhetorica, Dialectica.

2. Derivatio vocum propter discrepantiam τῆς
λόγῃ ἐνομαστίας in diversis ingenijs, diversimodè elicitur,
elaboraturq. variè: ea tamen omnium certissima est, quæ sit
per priora & manifestiora, propiusq. rem attingit; Sicut signum
illud, quod aptè & facile ac statim signatam rem vel igna-
ris ostendit, alij quod difficulter, tardè & remotè id
præstat, antefertur. E. G. Manuductor tutius viam docet,
quam enumerator solùm compitorum.

3. Etymologia non est in omni voce querenda, nec

N

ratio

ratio notationis ubiq; obvia est: utraq; enim interdum impossibilis, quicquid resposent contrarium statuente Stoici. Etenim, ut in rebus naturalibus nullum infinitum actu invenitur; ita nec in vocibus, namq; deveniendum est tandem ad unum, quod radix sit & principium, in quo acquiescas: itaq; ut non omnium vocabulorum in lingvis ortis; ita primigeniorum multo minùs, quæ sunt Græci idiomatis, aut verè solius Hebræi, causas cognoscere, est vel necessarium, vel honestum, vel utile, cui primi inventoris & sapientissimi arbitrium ceu causa sufficit.

4. *Originationis cum Materia, h. e. litera & sonus; tum Forma, i. e. significatio vocis attendatur: hac tamen magis quam illa, quia plus præstat:* In quibusdam enim exemplis, & materia & forma integra manet, ut H. piger, piger fuit: Cytillus κύτις @: discus δίσκος @: concha κόγχη: mœchus μοιχός: cannabis κάναβις: trutina τρυτάνη: colossus κόλοσσος @: cetus κήτος @: cete κήτη: lapathum λάπαθον: cothurnus κόθορνος @: Smegma σμήγμα: scomma σκόμμα &c. Interdum utriusq; mutatio, nunc major nunc minor accidit: quâ ante omnia, confusionis lingvarû babylonicæ admonemur, & nostræ labis.

5. *Ubi significatio exulat; materia autem vocis vel integra manet, vel levitèr immutata; ibi unum pro altero positum esse, & arreptum conijcimus, idq; consuetudine antiquorum, præcipuè vulgi, penes quos invaluit:* Sic volo sic jubeo, sit pro ratione voluntas. E. g. carpos est Plinio os brachiale, κάριος @ fructus: caper κάριος @ i. e. aper &c. Rationem hujus rei affert J. C. Scaliger c. 110 de caus. L. L. pag. 280. Primi, inquit, qui sermonem invenere, egredi animo mortales, ut quæq; sese dabant, ita exceperet.

6. Ubi

6. *Ubi verò significatio seu forma adest, vel integra, vel modicè alienata; materia verò nunc magis nunc minus corrupta, non tamen penitus sublatâ; non leve originationis judicium esse potest.* Ut antrum ἀντρον, Vulcanus Tubalcain, pedo βδέω &c. Causam hujus corruptionis ita edisserit antiquissimus author Varro, lib. 4. de lat. Ling. *Quom Uniuscujusq; verbi natura sint duæ; à quâ re & in quâ re vocabulum sit impositum: itaq; à quâ re sit pertinacia cum quaritur, ostenditur esse à pertendendo: in quâ re sit impositum, dicitur, cum demonstratur in quo non debet pertendi & pertendit, pertinaciam esse: quod in quo oporteat manere, si in eo persitet, perseverantia sit.* Priorem illam partem, ubi, cur, & unde sint verba scrutantes Græci vocant ἐτυμολογίαν, illam alteram περὶ σημασιμῶν. Et statim insignitèr addit: *Quæ ideo sunt obscura, quod neq; omnis impositio verborum extat, quod vetustas quasdam delet: nec quæ extat, sine mendo omnis imposita: nec quæ rectè est imposita, cuncta certa manet: multa enim verba literis commutatis sunt interpolata: neq; omnis origo est nostræ lingvæ è vernaculis verbis: & multa verba aliud nunc ostendunt, aliud ante significabant.* Et paulo post: *Vetustas non pauca depravat, multa tollit. Quem puerum vidisti formosum, nunc vides deformem in senectâ. Tertium seculum non videt eum hominem quem vidit primum &c.* Unde Poeta:

Tempus edax rerum, tuq; invidiosa vetustas
- - - omnia destruitis.

7. *Christiani depravationis philologica causam rimantur intimius; quippè justitiâ divinâ, quæ juxta structuram turris babylonicæ, in stupenda Lingvarum confusione evi-*

N 2

denter

dentèr apparuit, etiam nunc pronos ad lapsum esse hominesprehendunt, præcipuè vulgus, literarum monumenta vel nesciens vel spernens. Cui morbo præter alia adminicula imprimis medetur ars typographica, cujus ope, per Dei gratiam, plurima jam ab eruditis restituta & emendata contra nævos & vitia popularia asservantur.

8. *Omnis vox aut à re statim deducitur, & dicitur primitiva seu radix; aut ab alià voce denominatur & dicitur derivativa.* Hinc fuit confectarium tale: Cum vox sit signum rei & conceptus, ubiq; cum re analogiam aliquam & similitudinem contineat necesse est, siue ea fuerit propinquior siue remotior: oportet enim signum aquari rei cujus signum est. Conf. Jul. C. Scalig. c. 93. de causis Lat. Ling. pag. 226.

9. *Omnis denominatio vera nititur suis causis & rationibus vel exprimendis, vel intelligendis, sine quibus iam stultè credimus, quam arroganter profitemur.* Hoc est suberit vel Efficiens, ut Sericum à σήρες. Vel Materia, ut g. Er̄ semen metallorum, s. art pisum, seu semen leguminis, ab H. Ereds terra. Vel Forma, ut dum homo movet lacertos ad sui tutelam, dicitur s. Nappa/ Naffja igen/ ab H. Naphasch anima, cujus actum utrumquè ut unà voce describeret Aristoteles nominavit ἰντελέχεια, Arist. 2. de An. c. 1. & quantum denotet præ forma acutissimè explicavit J. C. Scal. Exer. 307. f. 12 & 39. Vel Finis, ut s. Skafwe/ genus dolabræ, à σκαπτω fodio. Vel Effectus, ut pluo à πλύνω lavo: vel objectum, ut Flora à floribus. Vel Subjectum, ut αὐτόχθονες à χθών terra: vel proprium, ut ales ab ala. Vel accidens commune,

ut

ut σκίεσθαι sciurus, à σκιά & εἶναι, quia sub cauda tanquam umbrâ latet. Vel petitur ἐνυμολογία à contrarijs, ut συμφορὰ damnum, συμφέρω conduco. Vel à parte ad totum, ut à πόνος, Homero lana, πένος pecus.

10. *In Notationibus allusivis sæpè levissimum solùm ratiuncula allegari potest:* ut H. Aijah accipiter, à R. Aijeh ubi; quia ubiq; locorum volet & circumspiciat. Elul 6. mensis Judæorum, nobis September, ab Elil nihilum: quod demessis tum frugibus nihil in arvis appareat. Talpa quasi terram palans. Formica q; ferens micas. H. Sinai nomen solitudinis, q; Dumetum à Senah rubus &c. Ubi verò allusio nimium fuerit absurda & ridicula, index falsæ denominationis est. Ut etsi Iai rectè dicant: Testamentum est q; testatio mentis, non tamen calceamentum est q; calceatio mentis. Vide Sperl. in Inst. Phys. p. 889. & alibi.

11. *Analogia secundum quam similia elicimus à similibus, originationi sæpè manum porrigit.* ut sicut tegula à tego, tectum, dicitur; sic Stragulum à sterno stratum: ut rastrum à rado, rasum; sic rostrum à rodo rosum: à diversis lingvis idem derivationis iudicium est.

12. *Literæ essentielles ab accidentarijs, ut loquuntur philosophi, cautè discernenda erunt, hoc est, quod Græci dicunt, συσπικνὰ καὶ ἀπὸ συσπικνὰ στοιχεῖα ἐκσπικνὰ.* Præcipuè enim separanda est cauda à capite, i. e. terminatio vocis ultima à principio; ne id quod appendicis loco adheret, pars compositionis esse putetur. Sic in Cantare, C. A. N. T. sunt στοιχεῖα ἐκσπικνὰ & literæ propriæ. A. R. E. communes, ut amARE, parARE. Ita in Pater, P. A. sunt literæ genuinæ. Ter, tris, tri, sunt alienæ, ut maTER, maTRis,

N 3

maTRI

maTRI. Quæ si diligentè observes, facilius fit originationis. E.g. PA, prior syllaba, est ab Heb. AB pater: MA, prior syllaba, est ab H. EM mater. Similiter in vocibus: Culex, oratio, pavementum, nutrix &c. EX, IO, MENTUM, RIX, sunt terminationes Latine familiares, & alibi obviæ, ut in pulex, aratio, incrementum, genitrix. Nota: In quibusdam exemplis postrema quoque elementa peculiariter aliquid signant, ut ex collatione patet.

13. In transmutatione & derivatione vocum è fontibus in linguam latinam, sæpè vertitur Masculinum in femininum, neutrum in masculinum, & contra. ut Margarita, Metretra, paragraphus, periodus &c.

14. Casus rectus aliquando oritur ex obliquis, & vice versa. ut canis à κυνός, unus ex ἐνός, vide Scalig. c. 26. de c. L. L. Interdum nomina à nominibus, verba à verbis: interdum nomina à verbis, verba à nominibus proficiuntur. ut scapha à σκάπτω, nosco à νοέω, νοέω ἀπο τῆ νόου, &c.

15. Aspiratio Græcorum apud latinos cumprimis in S. migrat. ut ὑπερ super: Interdum abijcitur omnino, interdum præter necessitatem adijcitur. Quà de re Agellius l. 2. c. 3. H. Literam, autem inferebant veteres nostri plerisque vocibus verborum firmandis roborandisque, ut sonus eorum esset viridior vegetiorque. Atque id videntur fecisse studio & exemplo lingvæ Atticæ. Sic Lachrymas, sic Sepulchrum, sic Vehemens, &c. dixerunt: in his enim verbis omnibus litera seu spiritus istius nulla ratio visa est, nisi ut firmitas & vigor vocis quasi quibusdam nervis additis intenderetur. Nec non Quintilianus inst. l. 1. Rarissimum, inquit, usum apud veteres fuisse ejus, ut qui ircus, cædus, citra flatum dixerint: demum seculis

seculis aliquot observatum, ut consonans omnino non adspiraretur: unde adhuc suo seculo duret: Graccus, triumphus. Sed mox irrepsisse immodicum ejus usum, ut & Chorona & Chenturio diceretur.

16. Litera sæpè transponuntur per μετάθεσιν, ut H. Athar rogavit, ἐρωτάω interrogo: μορφή Forma: Kazar abbreviavit, γ. furz f. fort / brevis: Sæpè adduntur per ἀνέξουσιν, sæpè omittuntur per ἐλείφω in principio, medio & fine; idque pro ratione quantitatis, ἐν τῷ ὀνόματι, aliarumque affectionum vocis. Nunc per alia Schemata variantur, Quæ nominata sunt Exerc. 4. prop. 42. pag. 74.

17. Litera Hebraeæ & Græcæ in Latinis dictionibus, non modo per aliquot exempla vertuntur in suas æquivalentes: ut Alpha & Aleph in A, καλαμὸς calamus: in e, ut ἐγώ ego. Lamda & Lamed in L. ut H. Metil, μέταλλον, metallum: æ in Æ, αἰών ævum: ei vel in E longum, ut μέσος Museum, vel in i longum, ut βεβέον Brabium, vel manet ut Brabejon. Verumetiam creberrimè permutantur, in alias ut plurimum potestate cognatas: ut γόγγυς, congrus: κύκνος, cygnus: θεός Deus. Inde extitit ἀντίστοιχον. Exempla dictionum deductarum à Græcis, suppeditat J. C. Scalig. l. 1. de causis lat. lingvæ, ponitque cap. 26. Mutationem vocalium, & quidem 1. Longarum in longas: ut ὄν ovum. 2. Brevium in breves: ut ὄν onus. 3. Brevium in longas: ut μέ me. 4. Longarum in breves: ut ὄρεν orichalcum, κρηπίς crepida, φῆς fera: vel in naturâ communes: ut ἄγω ago: 5. Communium naturâ, in naturâ communes: ut φαρσάλια pharsalia: vel

vel in breves: ut ὕω ὕμας humus: vel in longas: ut Udu ab eadem origine. Sic πλῦω sputum. Hoc fit non solum ob usum, sed etiam ob partes: namq; positione interdum fit hoc: ut ἐν à quā in, natura brevis aliquando fit positione longa. Has dicit esse præceptiones in communi: sigillatim sic recenset. A in a mutatur, κάλαθⓈ Calathus: in I, κἀναστρον canistrum: in O, si copo ἀπάπηλⓈ venit: in U, θρίαμβⓈ triumphus: στραγγαλίζειν strangulare, κραπύλη crapula. E in e breve, θεός Deus: longum, ἐδⓈ sedes. in I, τέγγω tingo: in O ἐμῶ vomo: in U, ἐνός unus, ἐρύγω ructo, putat in. eructo fuisse simplex. η in e, ἥρως Herus, πηνελόπη penelope, σκηῆ scene: in A frequens ejus transitus est apud Dorienteses, & Æolenses, κιθαρίσσης citharista. I, in a, τιγγάνω tango: in e ex diphtongo, ποιή poëna: etiam solum, καρκίνⓈ, cancer: in I longum λίβις lividus, φίλⓈ, filius. Interdum abijcitur à medio, γνόμα norma; à fine, περι per: Interdum additur, ναύτης navita. O in seipsam brevem, ὄις ovīs: longam, ὄλⓈ, solus: in A, ἄροτρον aratrum, putat in. commodius esse à supino aratum: in e, γόνυ genu Æolum more; in I ὄμβρⓈ imber: in U ἰόβας juba, πάτροκλⓈ, patroclus, ὄδυσσεύς Ulysses, βροτός Brutus: in au dipht., ὀρέχασαλον aurichalcum: Abijcitur ab initio ὀδός dens; à fine ἀπό ab. Y in U ἰλλυρίⓈ illurius, δύο duo, δύο verbum dumus: in O, φύλλον folium: in e ἀλκυών alcedo: in I breve, λύγⓈ vimen, unde ligare, non à legendo, ut Varro: in a, κυνός canis. η in se totam, ὠν ovuum: in U φῶρ fur, non ut Varro à furvo: in au, ὦς æolicum, ἔς commune, auris: in e φράτωρ frater: sic enim mutarunt Æoles, quod erat φρήτης, & integrum φρεάτης.

c. 27. Diphtongorum mutationis exempla profert. Ai in æ, Αἰνείας Æneas: in A longum, κραπύλη crapula: in E breve, βαίνω venio, φάινεσθαι fenestra: in I ἄχαιός achivus. Au vel manet, ταῦρⓈ taurus; vel mutatur in u, σαυρός surus, id est, piscis g. vel abijcitur, παύρον, parum, nisi à parte ducatur: nam paulum inde venit omnino. Ei ante consonantem semper in I, si sit naturalis verbo, Θεσείδης Thesides, νελός Nilus; at ξενόφωντα non sic, nisi græcè loquamur syllabæ gratiā; nam in ξείνω adventitia est. At sæpius in E productū, excip. Δαρείος Darius, at Λυκείον lyceum; interdum in e correctum more Dorico, expuncto I, Φοινίκειον puniceum. In fine vocum quoq; unicā litera scriptum fuit in vetustissimis codicibus, ut Orphi, Ulyssi, quod erat ὄρφει, ὄδυσσει. Itaq; in meris latinis pronunciandum quidam volunt, idem pro eidem: isdem pro eisdem more Æolico. Ey manet, φεῦ heu: abijcit y, ἀχιλλεύς Achilles. Itaq; etiam Ἀχιλλεύς legitur in obliquo sec. Horat. Heu pervicacis ad pedes Ἀχιλλεῖ. Neq; enim putat Scal. d. l. verum esse, in u mutari, exemplo verbi φύνγω fugio: nam ab aoristo ductum fuit ἔφυγον, sic ἐρύγω ructo, dempto E, & posito frequentativo. OI in OE, ποιή poëna: patitur diphtongus hæc divisionem æolicam κοῖλον κοῖλον, τροῖα τροῖα. interdum pars ejus aufertur ποιητής poëta. Nunc vertitur vel in Ei, εἰ hei; vel in u, Φοινίκειον puniceum. Oy in U, μουσα musa; in O longum, βῆς bos, in o breve βέλομαι volo: in E, ὄδους dens, πῆς pes: in av λέω lavo. ηI diphtongus spuria in legitimam OE, κομῳδία comœdia: in o ᾠδή ode. c. 28. Consonantium mutationis exempla quoq; in promptu sunt: β facile & legitimè transit in u, ἄββα avus: in affi

in affinem etiam ph, θρίαμβος triumphus. Γ in c, γγ-
 ρ Cajus: quemadmodum enim apud Athenienses ἀν-
 τόχθονες, reliquosq; Græcos σπαρτοί; ita Latinis à ve-
 tustate Opici, indigenæ & Caij dicti sunt. in N, ἀγγελος
 angelus: nonnunquam abijcitur, γνώριμα norma. Δ ni-
 si ad morem reliquarum interdum retinetur, ut δόλος
 dolus, in L, Ὀδυσσεύς Ulysses; in B θίς bis; in S: nam
 quo flexu græci φασμώδη, Latini arenosum flexu
 suo dicunt. Ζ nisi retineatur ζέφυρος Zephyrus; in SS,
 μάζα massa; in I ζεύγος jugum. Θ in th, Θράσων
 Thraso; in T θρίαμβος triumphus: in D, θεός Deus.
 Κ in C, καλέειν calare, κάλως calo; in Q, κατέρα αο-
 licè, pro καὶ ἑτέρα quatuor; quum enim dixissent: U-
 num, alterum, tria; pro quatuor dixere: & cœtera, &
 altera. Ut apud poetam: Aurea mala decem misi: cœtera al-
 tera mittam. Sic ex καὶ ἓν κε & unum, cum syllabâ pa-
 ragogicâ, deduxere vocem Quinq; in G, κυβερνάω gu-
 berno. Λ nisi manserit, λίβρς lib; in D μελετᾷν medi-
 tari. Addi potest, in N μέλλω mens; hinc procul dus
 bio membrum. Μ nisi retentum μοιχὸς mœchus, in
 B, μήλα balare; cœterum omittitur, σάγματα sagus,
 sagitta. Ν nisi maneat, Νίνος Ninus, in D, κύνω cœ-
 do, E. g. Eurip. ἐκάνετε τῶν ἐκλήμων τὸν ἄριστον; in L, κύμα
 Lymphæ, quandoq; tamen Nymphæ, Virg. Dant famulæ ma-
 nib. Nymphas, in M, παίγνιον Pægnium; additur Romano-
 rum proprijs, Cato κάτων, demitur ab his Græcorum proprijs,
 σίμων Simo, rursusq; additur in appellativis, δὲς dens, ξίς
 C, ξίς acris; in SC, ἄξιος ascia. σ in B, πυξὸς buxus, nisi reti-
 neatur, πυρρὸς Pyrrus; ἀπὸ ab, ὑπὸ sub, accipit etiam aspira-
 tionem τροπαίον trophæum. ρ nisi retentum, ἀήρ aer, in N,
 καρκίνος cancer, ne esset carcer; in D, γαυρίω gaudeo. Σ
 in D,

in D, μέσον medium; tollitur quoq; non solum in in-
 flexione primâ πυρρῆας Byrria, sed etiam in alijs, ἄλς
 sal, & in principio, σκύντος cutis: in X, ἄϊας Ajax: in
 R, κυβερνήτης gubernator. Τ in S, ὅς αὖ οἶα, θετταλὸς
 Thessalus. Φ in Ph, φαρμίον Phormio: in F, φῶ fun-
 dus, φῶ, for. χ in Ch, χρῶμις Chromis: in G, ἄρχω
 angō: in C, λόχος locus: in Q, λέγω, λέλοχα loquor,
 sic ἀχελῷος aqua, unde poeta: Voculaq; inventis Ache-
 loia miscuit undis. ψ in PS, ψύλλον psyllium, & in BS, ἄραψ
 Arabs. Aspiratio manet, ὁμῶς homo, animal sociale;
 adimitur, ἄμμα amentum; mutatur in S, ἐδῶ sedes,
 in V, ἔρπων Verpus. Tandem inter vocales interpo-
 nitur nunc v conf. ὄϊς ovis, quod & præponitur, ἔϊς vis;
 nunc C, σπέος specus &c.

18. Omnes Figura & mutationes memorata e-
 veniunt. α. ἐνθωνίας causâ, ut meridies non medidies. β.
 Differentiæ gratiâ, ut λύκος lupus, quo distingvatur à
 luco. γ. propter compendium, ut Nutrix pro nutritrix, à
 nutritum. δ. ob consuetudinem, quæ licet interdum
 prava, quoniam semel insedit, tanquam altera natura le-
 gis vim obtinere solet. Neq; mirum est, ait Luth. nos
 istam linguam ab imperitis depravari, cum nos vicissim re-
 gnante barbarie, lat. linguam egregiè corrupimus.

19. Cœterum, eadem Figura & variationes lo-
 cum in reddenda ratione Originationis omnium ortarum Lin-
 guarum inveniunt: quæ quò ravioribus constant vocibus ra-
 dicatis, & pluribus literis servilibus, eò densiori derivationis in-
 volvantur caligine, & minori denominationis perspicuitate ni-
 tent: Quales sunt, Lingva Ruthenica seu Russica, & reli-
 quæ sclavonicæ, Polonica, Bohemica, Hungarica &c. Notæ

Denominata vox, cui ne unica quidem Radicata litera superest, suspectæ notationis fit, nisi forma sit evidentior.

20. *Quemadmodum non ubiq, nec in omnibus pariter disciplinis, sic neq, in Philologia par ἀκριβεια & subtilitas servari potest.* Sic enim Aristoteles ait l. i. Eth. Nic. c. 3: τὸ ἀκριβὲς οὐχ ὁμοίως ἐν ἀπασι τοῖς λόγοις ἐμφατῆριον, ὥσπερ ἐδὲ ἐν τοῖς δημοῤῥυσμένοις. His Regulis, & unicâ adhuc prægnanti addendâ, observatis, fortitèr iri obviam quibulvis lingvarum ortarum originationis & natalium oppugnatoribus potest.

21. Tandem quòd una lingua in aliam vel dialecto, vel toto genere discrepantem degenerare facilè, cum ætate, tum populorum emigratione queat, sequentibus testatum facio documentis: 1. Lingva moderna patriæ nostræ quantum ab antiquâ illâ dialecto Svecicâ distet, loquuntur non solum antiqua variarum provinciarum, sed & cōmunia legisteria, *Ronunga Styrlise* & alia vetustatis multa monumenta Runica. 2. Lingvæ veteris Teutonicæ hodierno germanorum stylo dissimilimæ exempla nobis sistunt Gothicarum & Longobardicarum rerum Scriptores aliquot Veteres, ex Bibliothecâ Bon. *Vulcanij* & aliorum; *Lugdun Batavorum* A. Chr. 1617. impressi, idq; præmissis Iornande de Reb. Geticis, & Paulo Warnefrido de gestis longobard. comment. Anon. in Lit. Goth. pag. 55. seqq. & 65. &. In ipsis vocibus seorsim, ut: *Ambachi*, servus. *Barn*, Filius. *Burch*, civitas. *Cuvit*, Grex. *Drou*, comminatio. *Drut*, Dilectus. *Geheizim*, pollicitatio. *Geili*, lascivia. *Gilumfida*, oportunitas. *Gomman*, Maritus. *Grave*, præses. *Haluin*, Summitates montium, unde fortè, *Alpes*. *Heilbastono*, Sacerdotes. *Holdin*, Adjutores. *Itmalentage*, Die festo, *Iemer*, semper. *Labal*, pelvis, *Labban*, pallium. *Lichen*

Lichen, placere. *Lidin*, Sicera. *Loccha*, Cincinni. *Magin*, cognata. *Man*, Homo. *Mihhil*, Magnus. *Misilfucht*, Lepra. *Moina*, Nequaquam. *Quena*, Uxor. *Reve*, Uterus. *Spunnen*, Ubera. *Saban*, Linteum. *Sachs*, Gladius longus. *San*, Citò. *Scaffanera*, Prægnans. *Sige*, Victoria. *Samir*, Tanquam. *Thiornun*, Virgo. *Thin*, Ancilla. *Unberenti*, Sterilis. *Vn-girch*, Tumultus. *Vrebebelin Schelte*, Petulans accusatio. *Wamba*, Venter. *Winister*, Sinister. *Vzaz*, Sed. *In Zeso*, à dextris. *Zitenmeisteron*, Magistratus. *Zuibar*, Amphora. β. In ipso textu, cui præfatur his verbis idem author:

Specimen

Veteris Lingvæ Teutonicæ.

Extat apud me exemplar Harmonia quatuor Evangeliorum, quam Tatianus B. Iustini discipulus, & (ut Victoris Capuæ Episcopi verbis utar, quibus in præfatione, quam huic Harmoniæ præfixit, utitur) fortassis adhuc B. Iustini lateri adhærens, solerti compaginatione disposuit; quem quidem Victorem Sixtus Senensis in Bibliothecâ sacrâ scribit claruisse Anno Domini 481. & cujus Harmonia Evangelica vetustissimâ interpretatione Teutonicâ, depromam nonnulla, qua hujus lingvæ studiosi, cum Gothicâ conferre possint, eâq; sese oblectare tantisper, dum Harmoniam illam integram Latine pariter & Teutonice edam. Quâ quidem interpretatione Teutonicâ, crediderim nullum in eâ lingvâ extare scriptum antiquius.

I. SALUTATIO ANGELICA ITA

SE HABET

Conjuncta cum supplemento Elisabethæ Luc. 1.

v. 28. HEIL wuisthu gebono follu, truchtin mit thir. Gifegenot sis. thu in wuibon. Et paulo post: v. 42. Inti gifegenot si thie wuahsmo thineru wuamba,

II. CANTICUM Mariæ VIRGINIS,

- v. 46. MIKKILOSO min sela truchtin.
 v. 47. Inti gifah min geest in Gote, minemo heilante.
 v. 48. Bithiu vuantha her geschouuota odmuoti sinero thiui. Seno nu fon thi u saliga mih queden alla cunnu.
 v. 49. Bithiu vuantha mir tet mikilu thie tar mahtig ist; inti heilag sin namo.
 v. 50. Inti sin miltida in cunnu inti in cunnu inan forthanten.
 v. 51. Tet maht in sinemo arme; Zispreitta ubarhubtge muote sines herzen.
 v. 52. Nidar gifatta machtige van sedale; inti arhuob odmuotige.
 v. 53. Hungerente gifulta guoto; inti otage forliet itale.
 v. 54. Inphieng Israel sinan knecht; zigi muntigonne sinero miltidu.
 v. 55. So her sprach zi vnsen fateren Abrahame, inti sinemo samen ziuuerolti.

III. CANTICUM ZACHARIÆ.

- v. 68. Givvilit si truchtin got Israelo. Bithiu vuantha vuisotha inti tet lesunga sinemo folke.
 v. 69. Inti arrichta horn heiliuns in huse Davids sines knechtes.
 v. 70. So her sprach thurub mund heilagero, thie fon auerolt vuarun sinero vuizageno.
 v. 71. Heil fon vnsaren fianton, inti von henti allero thie vnsch hazzorun.
 v. 72. Zi tuonne miltida mit vnsaren faterun; inti zi giugenne sinero heilagun giuuozoneffi.
 v. 73. Thero eidhusti thie er suor zi Abraham vnsares mo fater sih uns zi gebanne.

- v. 74. Thaz vzan forhta fon hentin vnsero fianto arlöste thionomes iun.
 v. 75. In heilagnesse inti in rechte fora imo, alle vnsaren tagen.
 v. 76. Thu knecht vuizago thes hobisten bisthu ginenut. Fora feris vuarlibho fora truchtnes auuuzzi, zi garuenne sinan vugo.
 v. 77. Zi gebanne vuisnom heili sinemo folke, in forlazinesli iro suntono.
 v. 78. Thurub inuuouilu miltida vnsares gotes, inten vuisotha unsih vfgan fon hobi.
 v. 79. Inliuhten then thie thar in sinstarnessin inti in seuuen todes sizzent, zi girihenne vnsera fuozzi in voug sibba.

IV. CANTICUM SIMEONIS Luc. 2.

- v. 29. Nu forlaz thu thruchtin thinan skalk, after thinen vuortun in sibba.
 v. 30. Bithiu vuantha gifahun minu ougun thinan heilant.
 v. 31. Then tu giantuurtites fora anuuze allero folco,
 v. 32. Lioth zi inrigannesse thiotono, inti zi diuridu thines folkes Israelo.

3. De Gothorum, qui hodie Tauricam Chersonesum incolunt, lingvâ ita differentem prænominatus author quendam introducit pag. 49: *Opera pretium mihi videtur hoc loco inferere quæ Augerius Busbequius Caroli V. imperatoris apud Turcarum imp. legatus, in suis de legatione Turcicâ Epistolis, de gentis quæ hæc etiamnum tempestate Tauricam Chersonesum incolit, lingvâ differit. Iuvabit enim non parum meo quidem iudicio, peregrinarum imò v. patriæ nostræ, h. e. Teutonice lingvæ studiosos, harum rerum cognitio. is itaq. Epistola 4. hæc habet: Non possum hoc loco præterire quæ de gen-*

de gente accipi, quæ etiamnum incolit Tauricam Cher-
sonesum, quam sæpè audiveram sermone, moribus, ore
deniq; ipso & corporis habitu originem Germanicam
referre. Itaq; me diu cupiditas tenuit videndi ab eâ
gente aliquem, & si fieri posset, eruendi aliquid, quod eâ
lingvâ scriptum esset; sed hoc consequi non potui: Ca-
sus tamen utcunq; desiderio meo satis fecit. Cum es-
sent duo illinc delegati; qui nescio quas querelas nomi-
ne ejus gentis ad principem deferrent, meiq; interpre-
tes in eos incidissent, memores quid eis mandâssem si
id usu veniret, ad prandium illos ad me adduxerunt.
Alter erat procerior, toto ore ingenuam quandam sim-
plicitatem præ se ferens, ut Flander videretur, aut Bata-
vus: alter erat brevior, compactior corpore, colore fu-
sco, ortu & sermone Græcus, sed qui frequenti com-
mercio non contemnendum ejus lingvæ usum haberet.
Nam superior vicinitate & frequenti Græcorum consue-
tudine sic eorum sermonem imbiberat, ut popularis sui
esset oblitus. Interrogatus de naturâ & moribus illo-
rum populorum, congruentia respondebat. Aiebat
gentem esse bellicosam, quæ complures pagos hodieq;
incoleret, ex quibus Tartarorum Regulus, cum expedi-
ret, octingentos pedites sclopetarios scriberet, præci-
puum suarum copiarum firmamentum: primarias eo-
rum urbes, alteram *Mancup* vocari, alteram *Sciuarin*. Ad-
hæc multa de Tartaris eorumq; barbarie in quib. tamen
singulari sapientia non paucos reperiri memorabat: nam
de rebus gravissimis interrogatos, breviter atq; appositè
respondere. Eâ de causa non temerè dictitare Turcas,
reliquas quidem nationes scriptam in libris habere sapien-
tiam, Tartaros libros suos devorasse, ideoq; in pectoribus
eam

eam habere reconditam, quam promant cum opus sit
& veluti divina fundant oracula. Nunc adscribam pau-
ca vocabula de multis quæ Germanica reddebat: nam
haud minùs multorum planè diversa à nostris erat for-
ma &c. Et paulò post inquit: pleraq; alia cum nostrâ lin-
gvâ non satis congruentia usurpabat, ut: *Ada*, ovum. *A-
no*, Gallina. *Atochta*, Malum. *Boga*, Arcus, *Brunna*, Fons.
Borrotsch, Voluntas. *Criten*, Flere. *Cadarion*, Miles. *Gadel-
tha*, Pulchrum. *Iel*, Vita sive san tas. *Ieltsch*, Vivus, sive
sanus. *Iel vburt*, Sit sanum. *Kilemsch Kop*, Ebibe calicem.
Marzus, Nuptiæ. *Mycha*, Ensis. *Schuos*, Sponsa. *Schedijt*,
Lux. *Schuualth*, Mors. *Stap*, Capra. *Statz*, Terra. *Telich*,
Stultus. *Wichtgata*, Album, *Tzo Warthata*, Tu fecisti. *Ies
Warthata*, Ille fecit. *Ich malthata*, Ego dico. Jussus ita
numerabat: *Ita*, tua, tria, fyder, fyuf, seû, seuene, athe, nyne,
thyne, thynita, thunetua, thunetria, &c. Viginti dicebat
Stega, XXX. *treithien*. XL. *furdeithien*: Centum, *Sada*.
Mille, *Hazer*. Quin etiam cantilenam ejus lingvæ re-
citabat, cujus initium erat hujusmodi: *Wara Wara ing-
dolou, Scu te gira Galtzou, Hæmisclep dorbiza ea*. Utuntur ar-
tic, *tho* aut *the*. Hactenus *Busbequius* de Gothorum Cher-
sonensium lingvâ cum in vocibus, tum contextu.

Quod linguam verò Gothorum extraneorum attinet
in communi, scripsit idem author commentariolum *A-
nonymi cujusdam* in Literas Gothicas, ex vetustissimo quo-
dam codice argenteo (ut eum vocat) sumptas, & Notas
Lombardicas. Deinde recensito quadruplici Alphabeto
Gothico diversorum characterum, quorum priorum
trium ait *Danielem Rogersium* nactum esse, alijsq; commu-
nicasse, primum quidem à præfecto Regio Gothlandiæ *D.
Ioan. Bilde*, A. 1556. Alterum à Cancellario Danico, ante A. 36.

Tertium à C. *Danfæo* Oratore Gallico; quod planè convenit cum eo quod habet *Olaus Magnus* in hist. Goth. Suconumq; L. 1. C. 7. Quartum se à *Iosepho Scaligero* recipit accepisse. Ipsius præterea textus ponitur

Specimen

Lingvæ Gothicæ.

I. SALUTATIO ANGELICA, Luc. 1.

- v. 28. Fagino anstaiu dahasta, fan mith thus.
v. 42. Thiutida thu in vinon, gah thiutidol kran vi-
thans theinis.

II. ORATIO DOMINICA, Marth. 6.

- v. 9. ATTA vnsar thu in himina, Weihnai namo thein.
v. 10. Vimai thiadinassus theins; Wairthai Wilga theins,
sue in himina gah ana airthai.
v. 11. H laif vnsarana thana sinteinan gif vns himmas
daga;
v. 12. Gah affet vns thatei seulanffigaima, sua sue gah
Weis affetam thaim seulam unlaraim;
v. 13. Gah ni briggais vns in fraistubngai; ak lausei
vns af thamma vbin, vnte theina ist thin dancar,
di gah mahs gah Wulthus in aivvins, Amen.

III. CANTICUM Mariæ VIRGINIS

Luc. 1.

- v. 46. MIKILEIDSAI Wala meina fan;
v. 47. Gah sveigneid ahma meins du God anafgang
meinama.
v. 48. Vnte insack du h naigenai thinges seinaizes. sai
allis fram himmam vaudacgan mik alla kunga.

V. 49.

- v. 49. Unte catavvida mis mikelein sa mahtiga; gah
vveih nam eis.
v. 50. Gah armahairtei is in aldins alde thei mogan-
dam ina.
v. 51. Catavvida svvinthein in arma seinama; distahida
mikil thuhtanfa hugdai hairtins seins.
v. 52. Cadrausida mahteigans af stolam, gah vshauida
ca h naivvidans.
v. 53. Credens casotida thuite; gah cabienandans insan;
dida laufans.
v. 54. Haibida Israël a thiumaca seinamma camunands
armahair teins.
v. 55. Svvasue rodida du attam vnsaraim, Abrahamas
gah fraivv is vnd aivv.

VI. CANTICUM SIMEONIS, Luc. 2. vers.

29. FRA leitai scalck teinana frauginond fan bivvaur-
da theinamma in gavvairthga:
30. Thande segun augona meina nasein theina.
31. Thoei manan vvides in an andvvairthga allaizo
manageino:
32. Lihath du andhuleinai thiudon, gah vvulthu mas
nagein theinai Israël.

4. Tandem hujus declarationi theorematibus lucis non parum foenerari is videri potuisset, qui ex duab. Formulæ juramentorum præstitorum à Carolo & Ludovico Regibus Francorum lingua Romanâ sive Gallicâ veteri & Teudiscâ, quas habet idem author p. 67. Nec non ex præfatione Alfredi Regis Anglorum in Pastoralis Gregorij Papæ Rom: veteri lingvâ Saxonica à severum, cum versione haud multum abludente Anglicâ

P. 2

inter

interlineari p. 81. ut & harmoniâ vocabulorum Persicorum cum Teutonicis p. 87. vellet demonstrare linguarum congruentiam summam, injuriâ temporum posse in ingentem degenerare discrepantiam. Verum ne satyricum illud Horatianum in me quadret: ut omnibus & lippis notum & tantoribus videar referre, his superfedebam.

XII. Rem ipsam quod concernit, fateor cum Scaligerol. i. cap. 29. de caus. L. Lat. multæ operæ provinciam capessere, qui vocabulorum elaboraturus est deductionem; quippè quæ q: creatio est novi verbi ex prioris elementis: sibi enim quisq; placuit in verborum deductione; ergo quæ ipsi non invenerunt, nolunt esse ita: doceri namq; turpe putant. Ceterum neq; cum Varrone facio eumq; secutis, qui eruerunt omnia è Latinis, Græcisq; suas origines invidere; neq; Scaligero per omnia adstipulor, qui in originibus græcis oppidò subsistit: ait enim cit. loco: Nos cum sci remus magna Græcia nomine priscos Ausones atq; Latinos frequentatos, reddidimus suis quæq; natalibus vocem. Et porro c. 69: Satis enim, ait, nobis sit scire multa à Græcis deducta esse, in quorum principiis sani fuerit hominis acquiescere. Scilicet in eo Græculos sectatus est bonus vir, qui sibi nimium in derivandis à suâ lingua vocibus placent. Sic n. Cic. l. 2. de orat. ait: Homines Græculos controversia verbi tamdiu torquet &c. Unde Freinsheim. Com. in Curt. lib. 4. c. 7. ad vocem Hammonis: Sic potius, inquit, scribendam credam: quam Ammonis, facit inter alia & Festi epitoma, quæ serie literarum concepta, adspirationem inesse vocem apertè testatum facit. Nec valde moveor quod vox ἀμμ, quod arenam signat; unde nomen deastro factum volunt, adspirationem non agnoscit. Scimus enim in nominibus haud paucis idem accidisse, postquam

aliam

aliam in linguam migraverunt. Nec de Originatione illâ nimis certum est: nam sanè quàm liberales fuere Graculi, in omnium ferme nationum locorumq; nominibus ex suo sermone deducendis. Deinde alijs notationibus vocis ab Herod. Diodoro Sic. Eustath. & Beroso, nec non phil. Mel. accitis, approbat eam quam supra Exerc. II. pag. 27. prop. 28. posueram; quibus addi possunt quæ prop. habentur hujus Exerc. 14. hæc eadem paginâ.

XIII. Potius igitur Christiano Bermano Bornensi de originib; Ling. Lat. consentio, qui rectè quidem Græcis largitur acquiescendum esse, ubi aliud principium vel nullum, vel obscurius vel ineptius fuerit. Alioquin, si fieri potest, à Græcis transeundum ad Hebræos. Ibi quies: ibi principium, quo nihil prius, nihil verius, nihil sanctius.

XIV. Nunc eâ, quâ fieri brevitate poterit, illas solum dictiones Latinas nominabo ordine alphabetico, quæ ex utraq; Lingvâ & græcâ & hebræâ simul videntur esse oriundæ, easdemq; non universas; foret enim hoc immensi laboris: verum natas sub ipso stylo: A. Absis vel apsis, arcus rotæ, g. ἀψὶς ab ἀπὼ νεστό, h. Aphad, aptavit. Abyssus, g. ἀβυσσός, ab α & βυσσός jonicè, pro βυσσός fundus, vel βάθρος, idem: H. Pachath fovea, item Batah vastitas profunda. Achæmenes, ἀχαιμηνός, nomen primi regis Persarum, authore Herodoto: unde Achæmenij & Achæmenia, ab H. Chammanim, idola toties à prophetis populo Dei exprobrata; à Chamman, caluit: unde Chamma Sol, Apollo, & Chamman solarium; item simulachrum Hammonis seu jovis, extructum in loco excelsio calori solis exposito. A. cus, ris, g. ἀχυσὶς arista, palea, h. Achar turbavit, excussit, Adeps faciliè ex h. Taphach, pingvis f. Adytum, gr. δῦω

ingredior, inde etiam est Latinum *induo*, h. *Iadah*, *Dah*, subiit. *Ædes* g. a priv. & *idēn*, domus enim resp. campestrium opaca est; h. *Eden* basis. *Æger* gr. ἀργός labore vacuus & q: officio supersedens; h. *Raga* ruptus est, rigit. *Ærumna*, gr. αἶρο μέρη, ab αἶρω tollo; h. *Halans* conquassavit. *Æstus* gr. ἔσχαρα ab ἔσχα ignis. *Æs*, gr. βίος, ætas, h. *Eib* tempus vel *Erez* terra. *Æther*, αἰθήρ, h. *Adar* splenduit. *Ager*, ἀγρός, h. *Akar* agricola, vel *Ickar* q: isch car vir agri. *Agger* gr. ἄγω duco, h. *Agar* congeffit. *Agnus* ἀμνός q: ἄγνός, quod sit hostia pura, h. *Hagag* sanctus f. *Ago*, ἄγω h. *Nahag*, *Ag* duxit, egit. *Agmen* gr. ἀγέλη grex, h. *Egel* vitulus, bos, qui gregem faciunt. *Ascia*, axis ἀξίς h. *Maatsad* securis. *Albus* ἄλφος, λευκός, h. *Laban* conditus, albus. *Algeo*, ἀλγέω h. *Al* non *kum* surgere. *Alvus* h. *Allon* idem vel quercus secundum Hieron. *Alsine*, ἀλσίνες quod delectetur ea herba opacis, h. *Aschel* nemus, *Altus* παρὰ τὸ ἄλσεσαι salire, ascendere, h. *Alah* ascendit. *Amarantus* ἀμάραντος, flos nunquam marcescens, ἀ μαράντω marceo, h. *Makak* marcuit. *Amo* ab ἄμα simul, una, h. *Amam* conjunctio: amor enim est affectus unionis. Item h. *Chamah* arsit. Unde *virg.* de lib. *Cocco* carpitur igni. *Amplus* q: ἀνάπλοος, cont. ἀνάπλος ἀ πλέω navigo, item πλεός, plenus h. *Pille* separavit, extulit. *Amurca*, ἀμοργή sordes olei, h. *Marak*, purgavit. *Ango*, ἄγχω stringo, h. *Nagas* angustavit. *Animus*, anima, gr. πνεύμα, h. *Nephesch* idem, ἀ Nippesch respiravit. *Annus* ab ἀμφι circum; h. *Schanah* idem. Item *Ri* teravit. *Aptus* παρὰ τὸ ἀπτεῖν aptare, h. *aphad*, aptavit. *Aspis* πύθων, h. *Peithen*. *Aqua* (præterquam quæ prius dicta) κύμα fluctus, h. *Gimme* inundavit. ἀχέλωος, v. ἀ λέω lavo

lavo, & ἄρα quod olim fuit aqua. hæc originatione *Scaliger*, illa *Becmanno* placet. *Ara*, gr. ἀρά supplicatio, h. *Naerah* nudatus, effusus est, quia in aris sanguis hostiarum fusus est. Potius quam juxta *Becman.* de orig. L. L. p. 100, à *Bamah* excelsum esse. *Araneus* ἀράχνης h. *Arag* texuit. *Arbor* *Prisc.* l. 6 à robore: alijs ab arvo, sed hic non est subsistendum; itaq; gr. βρύειν significat pullulare; hinc germ. *Brüten* pullos excludere, h. *Ravah* crevit, multiplicatus est. *Arceo*, ἀρκέω propulso; *Harak* pepulit. *Ardeo*, quibusdam ab ἀρδω per antiph. alij ab ἄνω sicco, splendo; h. *Baar* arsit. *Argentum*, ἀργύρεος, ἀργύρεον, h. *Ragan* murmuravit, obstrepuat: sæpissimè enim illud materia litis est, præsertim inter potentiores, *Prov.* 16: 28: ibi enim eadem vox occurrit rationem derivationis facere declarans. *Arguo*, ἀργέω, ferio, cello; item castigo: sic h. *Nirga* quietus f. sed *Raga* dirupit. *Aries*, κριός, idem, κέρασ cornu: ab hujus enim animalis pugnacis figura dicta est machina bellica *Cæs.* l. 7. de B. Gal. *Cic.* l. 1. off. *Liv.* l. 1. *Corn.* *Nep.* h. *Arieh* leo: uni enim animalium nomini hebræo, plura nonnunquam respondent latina, conf. *Exerc.* 4. p. 88. *Arma*, ἀρμός concinna compages, q: agmen, & ἄρμα currus, *Act.* 8: 28, è curribus enim olim pugnabant, h. *Rom* altum esse, vel potius *Ramah* jaculatus est; huc facit etiam *Raam* fremuit. *Arrha*, arrhabo, ἀρῆαβών, h. *Era* bon, à R. Arab promisit. *Artus*, ἀρθρον ab ἄρω apto; h. *Ratat* horror: obstructis quippe arteriarum canalibus, per quos spiritus vitalis in corde generatus ad cerebrum ascendit, tremor singulis contingit membris, juxta illud poetæ: *Obstupui steterumq; comæ vox faucibus hæsit.* *Arvum*, ab aro, hoc ab ἀρώ, ἀρρα, unde rus; h. *Charasch* aravit,

aravit. Ascanas, i. e. Antistes religionis, Hom. Iliad. β. Ἀσκανίος θεοειδής, ab H. *Esh* ignis & *Kohen* sacerdos. Inde orti sunt Ascanij, quorum sedem primum fuisse in minori Asia ait *Becman*; conjecto fuisse etiam in Italia eorum habitationem: quippè *Ascanius* procul dubio à nepote *japheti* & filio *Gomeri* *Ascenâ* oriundus, *Æneæ* filius erat, fugæ laborumq; in quærendis sedibus, patris socius, Liv. l. 1. ab V. C. Horum progeniem veteris Saxoniz portionem, quæ nunc *Ascania* dicitur, tenuisse admodum credibile est; cui proximum est etiam oppidum *Ascherleben*: & hinc esse, quod hodierni Judæi per *synecd.* part. Germanos *Ascenazim* nominent, dicantq; suâ lingvâ: *Caphatsta*, *ledabber*, *ascenasit*: visne loqui Germanice? Germaniæ verò universalis vox, si *Gomeri*, ut *Adriano Ludio* placet, familiæ natales debeat: filium enim alterum *Thogarma* habuit, potius tota diceretur *Ascania*, quam *Germania*, prioris enim filij posteros huc migrasse verissimum ex dictis est, posterioris verò non item. Quinimo B. Luth. super Ezech. 38: 6. ait: *Gomer vnd sein son Togar. ma hale ich/ sindt die Wenden/ denn am Turchischen hofse redet man wendisch.* Assur, gr. ἄσσυρος beatissimus, h. *Aschar* felix. Asinus, ὄνυξ, ὄνισκος, ὄναγρος; h. N. *Naazal* piger factus est: item *Anak* rudere, vociferari. *Alstrum*, ἄλστρον vel ἄλστρο; h. *Scharaf* fulgur, lux. *Asylum*, ἀσύλον, tutus à σύλη præda, h. *Eshel* nemus sacrū, vel *Schalal* spoliavit. *Audire* ἀκούω, à voce, aut ἀκούω i. e. ακέω h. *Schama* audivit. *Auris*, ὄσος, h. *Odsen* idem. *Aveo*, εὐχομαι, h. *Avah* voluit. *Augeo*, αὐξάνω, h. *japh* addidit. *Audax* ἀδύχ, h. *Dalak* ausus est. *Aula*, αὐλή, h. *Iv* vel iniquè egit, secundum tritum: *exeat aula, qui volet esse pius.* *Aurum* ἀύρος, thesaurus θησαυρός; h. *Aor* vel *Or* splendor. *Austerus*, αὐστηρός asper; h. *Beser* uva immatura; unde s. *bister/ bitter*, B. Bacu-

B. Baculus & baculum, βάκτρον, h. *rok* vacillavit: vacillo enim, ait *Becman*, est q; bacillo. *Balana*, βάλανα, h. *Balah* devoravit. *Balsamum*, βάλαμον, h. *Baal-schaman* i. e. princeps olei, propter eximiam nobilitatem. *Barbarus* βάρβαρος, h. *Barbar* sec. *Eliam Hutt.* aliàs *Barbyrim* i. Reg. 4. significat gallos sylvestres, indomitos & q; barbaros. *Batuo*, βατεύω, h. *bathab* vastitas. *Batus*, βάτ, h. *Bath*. *Bellum* q; duellum, πόλεμος, h. *Balal* permiscuit: maxima enim inde confusio existit. *Blæsus*, βλαστός à βλάπτω lædo, h. *Balas*, comportavit. *Brachium* βραχίον, h. *Barac* benedixit. *Bractes*, ἄπο τοῦ βράχειν i. e. crepare, h. *Barak* idem. *Branchia*, βράγχια, à βρέχω pluo, h. *Berech* piscina. *Bruma*, βραχὺ ἡμέρα, i. e. brevis dies, h. *jom* idem. Unde suct. *est brach.* *Brutus*, βροτός, h. *Baar* æstu affectuum raptus. *Byssus*, βυσσός, h. *Buz* idem &c.

C. Caballus, καβάλλος, v. o, h. *Kibbel* suscepit, ut equus sessorem. *Cacabus*, κάκαβος, h. *Cab* mensuræ genus. *Cachinnor*, καγχάζω, h. *Sachuk* risit. *Cado*, κάζω recedo, vel κάτω adv. deorsum, h. *Naked* in Niph. vertice inclinatus est, q; à *Kadad* inus. *Cadus*, κάδ, h. *Cad* prorsus idem. *Cædo*, καίνω, h. *Cid* cædes. cedo verò ab h. *Zaad* processit. *Calamitas* q; calamorum comminutio à tempestate, *Becman*; κάλαμος παρὰ τὸ καλῶς ἀμαρῶναι, h. *Kamal* & *Kamel* langvit, calamitosus fuit. *Calare*, καλεῖν h. *Kabal* congregavit. *Calix*, κύλιξ à κύλιω volvo, inde etiam *Cyclus* κύκλος, ab h. *Galal* volvit. *Calumnia*, κλέμα h. *Calam* ignominia affectus. *Calx* ab adv. κάλ i. e. calce, h. *facal* calluit. *Camelus*, κάμηλος à κάμνω fatigor

tigor, h. *Gamal*, idem animal à R. *gamal* retribuit: Reperitur vox hæc Math. 19: 24 pro quâ frustra quidam substituunt *καμῖλον* i. e. funem nauticum, cum etiam in Textu Syriaco habeatur *Legamla*. Campus, *κηπ* i. e. hortus, vel locus in quo latior & latior aura, vide *Varr. l. 1. de re rust.* Hesych. *κηπ* ὁ περιπνεόμενος καὶ ἐννεμετός τόπος. h. *Chanaph* ala, sæpe vertitur ora, tribuiturq; corpori, vesti, terræ, vento &c. Canna, canalis, *χάν* hiatus, h. *Kanab* idem. Cancer, *καρκίν*, h. *Karach* calvus f. Candidus, *χάιν* uro vel *χάινω* hisco, h. *jakad* canduit. Canis, *χύν* à *χύνω*, h. *Canas* collegit. Cano, Aor. *ἐχων* ab hiatu, h. *Nagan* cecinit. Carmen, *ἐρμός* harmonicus, h. *Aram* callidè composuit. Canthus, *κανθός*, h. *caphaph*, flexit. Caput, *κεφαλή*, h. *caphal* duplicavit, quod omnia in capite sint ferè dupla *Pasor*, p. 382. Carbasus, *καρβάσος*, h. *carphas* linum. Carbo, *καρφ* à *καρφω* sicco, h. *Charab* siccus. Carolus ἀπο τῆς καρὰς capite, h. *Kara* invocavit, *EL Deus*; *jul. C. Scalig. Exer. 266.* Carl, *prisca vox est, quâ robusti fortesq; viri designabantur: idem enim est Carlman quod Andreas*; hinc g. *Kerl* / f. *Karl*. Carpo, *καρπίζω* decerpo, h. *Garath* carpsit. Carus, *κρέας* caro, *Charus* χάρις, gratia, h. *jakar* pretiosus f. Careo, *κείρω* tondeo, h. *Karach* idem. Castus, *κασός* dor. *κασός* zona acu puncta, cingulum veneris; h. *Kadasch* sanctus f. Caveo à caveâ, *Varroni* est cavea à cavo *χά*, *χάινω* hisco, h. *Kabab* cavum fecit. Caulis, *κανλός*, h. *Mikla*, caula, quæ ut in Hungariâ è junceis & caulibus est; sic fortè in oriente. R. *Kala* clausit. Cauter, *καυτήρ*, idem, *κηλός* siccus, h. *Kalah* ussit.

Cedrus

Cedrus, *κέδρος*, h. *Oran* arbor procera. Celos, celer, *κέλλω* cello, celsus sum, h. *kalal* præcelluit. Censui, *κηνσ*, h. *Sacan* censuit. Centum *ἐκατόν*, centrum *κέντρον* à *κεντέω* pungo, h. *Nacod* punctis notatus est. Cenum, *κενόν* vacuum, h. antiph. *Nakab* purus f. Cera, *κηρός*, h. *Racac* mollis f. Ceraunia, montes Epiri fulminibus expositi; *κεράυνια*, h. *Barak* fulminavit. Creo, *κράινω*, *κράϊω*, h. *Bara* idem. Cerno, *κρίνω* judico, h. *Niccar* discretus est. Chalybs, *χάλυψ*, h. *jabal* fluxit. Hiph. *Hobil* protulit. Chelys, *κέλυς*, h. *keli* instrumentum musicum. Chorda *χορδή*, h. *Charad* tremuit. Cibus, *παρά το κῆθαι τὴν βόσιν*, Aliàs *χίλος* pabulum, ab H. *Akal* edit. Cicada, *Becman*, p. 199. inquit, hanc si nominari audis q: citò cadentem, non mireris homines malle ineptire, quàm extra Latium pedem usquam ponere. Et paulo post: Cantus igitur ἔσ' nomen dedit Cicada, ἄδειν. Neq; τὸ CIC, ab initio vacare putes: singulari enim causâ appositum est, ut ita modus exponeretur, si-ve cantus si-ve soni: *κίκω* ἄδειν, *κίκων* est membranula ab Heb. *Kachad*, occultavit, canunt quippè cicadæ alis suis aut membranulis. Cicer, *κίκι* arbor quædam, cincinnus *κικιννος* crinis intortus; h. *kikkar*, orbis. Cico, *κινέω*, h. *Noa* motus est. Cingo, *ζωννύω*, h. *jazan* cinxit. Cinis, *κόνις*, h. *Abak* luctatus est in pulvere Gen. 32: 24. Corusco, *κορύσσαν*, i. e. galeâ armare, hinc *Kerugerey* eques armatus; h. *kereesch* venter cui galea est similis. Cinnamomum, *κιννάμωμον*, h. *kinnamun*. circus, *κίρκος*, h. *kiccar* orbis. Ciris *κείρω* tondeo, h. *karach* deputavit. cis, *κίς*, h. *Sis* tineis scatuit. cista, *κίστη*, h. *kis* idem. Cithara, *κίθάρα*, h. *cinnor* organon musicum. Citaris, *κίταρις*, h. *kutter* cinxit. clamo, *καλέω*, h.

kara idem. Claudio, clavis, κλέω, h. *Cala* idem. Clino, κλινω, h. *Lin.* reclinavit. Cœlum q: κοῖλον celatum, h. *kala* clausit. Cluo, κλύω, h. *Kalah* consummatus est. Cohors, χοῖρ, septum, h. *Cari* cohors militum. Colaphus, κόλαφ, unde etiam alapa, h. *calaph* ferijt. Color, χρώμα, h. *Rakach* pinxit, vel à καλός, κάλλ, pulchritudo, h. *calal* perfecit formam. Comœdia, παρὰ τὴν ὁδὴν καὶ τὰς κώμας, h. *Kemosch* idolum Moabitæ. Como, κομῶ h. *casam* & *camos*, ornavit tondendo capillos. Concilium, καλέω, h. *Nacal* machinatus est. Contus, κοντός, h. *kin* acumen. Cophinus, κόφιν, Syr. *Kuphinin*. Cor, curo, κηράνω, κηρῶ ex corde ago, q: ἐκ καρδίας, h. *Carar* satiavit. Cornu, κέρας, h. *Karan*. Choreia, χορεία h. *Machol*, lamed in R. idem. Corvus, κόραξ, h. *orev*, alijs *Coreb*. Crapula, κραιπάλ, παρὰ τὸ κέρα πάλειν, h. *Palah* velatus fuit, mirus f. Crater, κρατήρ, κρητήρ, h. *Kearah* idem. Creber, creperus, crepo, κρέω pulso, κραιπνός velox, h. *cabbir* frequens. Cresco, crassus παρὰ τὸ κρέας, κρεάζω h. *Charas* sol, vel *cere* ingluvies. Creta, κρήνη, h. *carat* scidit. Cruor, crudelis à κρύ, vena, h. *Kor* frigus. Crux κρέεν pulsare, h. *Carath* scidit vel *karax* ferijt. Cubus κύβ, h. *Seachab*, cab, cubuit. Cupressus, κυπάρισσ, h. *Caphar* oblevit, operuit. Curvus à κύρτ, κυρτόω incurvo, h. *kazar* decurtavit, item curtus. &c.

D. Damnum, δαπάνη sumptus (dappum prius, deinde damnum. *Scal*) à δαπτω avidè voro, h. *Debasch* mel, dapfile. Delphin δελφίν, h. *Leviathan*, draco marinus. Dens, δὲνς, jonicè δέν, h. *Schen*, inde Edo &c. Densus, δασύς h. *Daschen* idem. Deus θεός, h.

Dai satietas, *Schaddai* omnipotens. Dico, δέκω, h. *Zadak* justam habuit causam. Didymus, δίδυμ, h. *Taam* geminus f. Do, δώ, δίδωμι, h. *Nathan* dedit. Docco δακέω appareo, h. *Dachab* impulit. Dolor & dolus, δόλ, h. *Chol* doluit, *Hethel* dolosus f. Domus, inde Dominus, δόμ, à δέμω ædifico, vel δαμάω domo, compesco. h. *Damah* idem. Drachma, δραχμή, h. *Darchemon* idem. Dromo, à δρέμω curro, h. *Darom* meridies, quippe variorum motuum mensura. Duco δέκω dūctor, à δεικνύω, adde δακώ videor, h. *Nagad* indicavit, *Nagid* dux. &c.

E. Ego, ἐγώ, h. *Ani*. Elementum, ὕλη materia, h. *Alman* cui altera pars deest. Elephas, ἐλέφας, h. *Phil* idem. Emolumentum, μύλη mola, h. *Amal* laboravit. Eo ab antiq: ἔω, pro quo nunc εἶμι, h. *Bo* venire, intrare. Epar, ἦπαρ, h. *Padar* intestina: cor, jecur, hepar, pulmo &c. Erebus ab ἔρα h. *Ærab* vespere. Euge εὐγε, h. *Hen* ecce. Eructo, ἐρέγω, h. *jarak* idem. Erro ἐρῶ, h. *kir* fluere. Euphrates ἀπὸ τῆς εὐφραίνεω à lætificando, vel potius h. *perath*, *Parah* fructum tulit.

F. Facio latissimæ significationis verbum, at originis obscura, *Becm*. mihi tamen videtur deduci à ποιέω, h. *Paal* operatus est. Falx, πέλεκυς securis, h. *Palach* discidit. Fallo, φάλλω, h. *pillet* judicavit. Fama, for, faunus, Φήμη, Φημί, φάω, h. *Naba* vel *Nafa* prædixit, item *panah* adspexit, vel *Pab* os. Farcio, vel ἀπὸ τῆς ὥραϊς, vel h. *Bar* vel *Far* far. Fascino βασκαίνω q: φασκαίνω interficio oculis, h. *Kischep* fascinavit. Felix, ab ἡλιξ ἡλικία, ut felix dicitur homo etiam floridæ ætatis, h. *Pilles* libravit. Fenestra παρὰ τὸ φαίνεσθαι, *Scal*. c. 27 de L. L. h. *Zohar* idem. Fero, forum, φέρω, h.

phara tulit. Ferveo, *φέρω* pascō, *φορβή* n. pabulum significat seu ustionis materiam, h. *Bachal* æstuavit. Festum, *ἑστία* dea gentilis religiosè culta, h. *Esch* ignis & *jah* dominus, q: ignis domini, unde *Vesta*. Ficus *συκή*, *σῦκον*, h. *deselab* idem. Figura *παρά τὸ γράφειν*, h. *pagar* cadaver, q: externam saltem figuram retinens internā verò formā carens. Filius, *φίλ@* amicus, h. *paal* fecit q: excellentèr per generationem. Fio, à *φύω* nascor, h. *paah* exclamavit: recens nati enim ejulare solent. Firmus *ἀπὸ τῆ ἑρματ@*, *έρμάζω* fulcio, h. *Rakia* firmamentum. Fistula, *φυσάω* inflo, h. *Naschap* idem. Flagro, *φλέγω* uro, h. *japha* fulsit, vel *Lahab* flamma. Flo *φλάω* mollio, h. *poach*, *japheach* flavit. Floccus, à *φλόξ* flamma, h. *Balak*, *Flak* evulsit pilos. Flos à *χλό@*, *χλόα*, h. *Lach* viridis, *Leach* viror. Forma, formido, à *μόρφη*, h. *Raad* tremuit. Frigor, frango, *βράχω* crepitum edo, h. *Barak* fulguravit. Frater, *φράτωρ*, *φρεάτηρ*, h. *Berith* societas pactum. Frico, *φάιρω*, *φήχω*, h. *parak* fricuit. Frigo *φρύγω*, *φρύσσω*, h. *Rabak* frixit. Fucus, *φύκω*, *φύκος*, h. *puk* fucus, quo facies tingitur. Fugio, *φεύγω* h. *Haphuk* fugit. &c.

G. Galbanum, *χαλβάνη*, h. *Chelbenah*. Galea à *γωλεά* latibulum, item *γαλέη* felis, h. *Choled* idem, item mustela: quia olim galeæ ex diversorum animalium pellibus conficiebantur, *jos. Scal. in conject.* Ganeo, *γαίνω* τὸ voluptas, h. *inneg* delicatè vixit. Gargarismus *γαργαρισμός*, h. *Gargerah* guttur. Gaudium, *γαίω* glorior, & *γηθέω*, *γαυριάω*, idem, h. *Gaah* elatus est. Gehenna, *γέεννα*, h. *Ge* vallis & *Hinnom*. Gemo, *γέμω*, onustus sum, h. *Gamam* idem. Gena, *γένυς* ἢ h. *Ain*, oculus

oculus, & *Ganan* texit. Genu *γόνυ*, h. *Cana* humiliatus est. Gibbus, *κῦρ@*, h. *Gabab* gibbosus f. Gigas, gigno à *γῆ*, *γίνομαι*, h. *Kon* perfecit, genuit, item *Goi* gens. Girus, *γῦρ@*, h. *Gahar* giravit. Glaber, Glubo, *γλάφω*, *γλύφω*, sculpo, abscindo, h. *Gallab* tonsor. Globus, *χλαμύς* ἢ, vestis quæ tunicæ circum circa superinduitur, sed potius ab h. *Galam* volvit. Gradior grassor, *κραδάω*, *κραδαίνω*, vibro, concutio, h. *Darag*, grad gressus est. Gratia q: charatia: C. enim & G. sunt *σοιχεῖα παρόμοια*, à *χάρις*, h. *Ratsah* acceptavit. Grus convenit cum græco *γέρων@*, & cum h. *Agur*. Gubernor, *κυβερνώ*, h. *Gabar* prævaluit. Gula, *γόμε@* id est saburra, h. *Loa* deglutivit. Gutta, *χυτή* h. *scha-phac* fudit. &c.

H. Habena, Habeo, ab *ἄφῃ* tactus, & *ἄπτω* necro, h. *janeb* adhibuit, *Achads* tenuit. Hæresis *ἄρεσις*, h. *Bachar* elegit. Halec, *ἄλς* mare, sal, *ἄλιεύς* piscator, h. *Halac* ambulavit. Hallucinor, *ἄλλομαι* salto, h. *Al* vel *Ain* non, & *Or* lux. Hara, *χράω* inter alia polluo, h. *Chara* excrementum. Haurio, *ἄρῶ*, h. *Harah* concepit. Haut per t rectiùs quam d, ab *ἄντι* rursus, retrò, h. *Ain* non. Hedus nonnullis ab *ἄιδώς* membrum genitale, h. *Gedi* ejusdem significatus cum hædo: q: gedus. Hemina *ἡμίνα*, h. *chemet* quod non ablu dit. Heros, Hercules, *ἥρως*, *ἡραχέης*, h. *Chorim* illustres. Herus, Heres *κυρι@*, *κληρονόμ@*, h. *jarasch* possedit hæreditate. Hernia *παρὰ τὸ ἔρν@* formarunt nonnulli, quod significat germen, h. *Har* monticulus. Hio *χάινω* idem, *χά@* chaos; h. *chakach*, idem. Hilaris ab *ἰλάω* mitigo, hoc verò ab h. *Salach* benignus, mitis f. Hircus, *τρίγ@*, h. *Zaphir*, *phir*, *hir*, additâ latinorum *apren*.

appendice *hircus*. Honos ὄν @ pretium, asinus, h. *Hon* vel *on* utilitas, opulentia, & *Hon* conatus est. Horror, græce etiam glossar. ὀρδορῶ q: horripilatur, juxta poetam: obstupui, steteruntq; comæ, &c. h. *Sahar* rigor pilorum, item *jagor* horruit. Hora ὥρα h. *cheras* splendor. Hortor ab ὕρη impetus, h. *Raam* idem. Hortus à χορτ @ herba, h. *Rytapafch* humectatus est. Homo ab ὅμυ simul, vel h. *Hamas* humor, quod cognationem habet cum *Mafab* liquefactus est. Hyems χεῖμα, h. *Kimah* sydus coeleste circa polum arcticum; quidam interpretantur *Oriona*, quidam *Arcturum*, quidam aliud sydus, conf. Amos. 5: 8. Hymnus ὕμν @, ab ὕδω celebros, cano, hoc verò ab h. *Heded* jubulum, exclamatio læta &c.

I. Imago, μιμεῖσθαι imitari, h. *Demut*, *Tselem* idem. *Jonias*, ἰωνίς, h. *javan* tertius *japeti* filius. *Iris* ἰρὶς id est, nunciare, prædicere, h. *Kescheeth* arcus. Ilce ὄσμε, Hice ὅμε, à quo per ἀπόμ. hic: vid: *Jul*. *Scal*. c. 128 de orig. L. L. h. *Hu*. Jubilo, ἰδὲ βάλλω, est rusticâ voce in clamo, juxta Festum, vel ab ἰδὲ voce triumphatorum: superstites enim vitam Apollini acceptam ferebant, canentes eidem præana: ἰδὲ, βῆδ, παιδὲν; h. *jobel*, jubulum. &c.

L. Labes, λώβη damnum, h. *Laab* contumeliâ affect. Labor, *Jul*. *Scal*. de plantis ait: Est verbum ad solatium agricolarum; cum enim ad operam se invitarent, dicebant: λάβομεν jam fructum capiamus; ἐκ πόνου γὰρ καρπός, à λαβεῖν fit etiam labium, *Becm*. de orig. L. L. p. 421. ἔλαβε a. est ab h. *Lacad* accepit, ἔλαχε verò à *Lakach* idem. Lac, olim lacte, lactis. *Scal* l. i. de caus. L. L. à gr. amputatis duabus literis, γάλαξ

γάλα.

γάλακτ @, γάλα, h. *Gal* unda, *chalah*, *chal* lac. Lacerro, λακίς fissura, λακίζω lacerro, h. *Likkesh* secuit. Lacio, ἐλκύνω, ἐλκέω, ἐλκω traho, h. *chalah*, laxus f. Lacrimæ δάκρυα δ in l, h. *Dacar* transfixit. Lædo δηλέω ὦ, h. *Dalal* exhaustus est. Læna, χλαῖνα vestis quâ superinduimur, h. *Kalah* calefecit. Lætus, λαίτ @, h. *Aleds* exultavit. Læna, λάγη @, h. *Log*, nomen mensuræ. Lamentum, ἰάλημ @, lamentor verò ἰαλεμίζω, h. *jalal*, *dsalal*, g. aliàs, ὁλολύζω, κλαίω &c. Lapis, λάας, h. *Sakal* lapidibus obruit. Langveo, χαλάω, Quibusdam, h. *Labab* idem. Lecythus λήκυν @, h. *Lethech* nomen vasis. Leo, λέων, h. *Labi* idem. Lessus λέσχη, h. *Ladsab* questus est. Lethum, ληθη oblivio, h. *laat* latuit. Libo, λαίβω, h. *Lebibab* libum scilicet ἐνκαρδιον. Libra λίτρα, κατ' ἀντίστοιχ. Rab. *Litra*, *Libya*, λιβύη, h. *Lubim*. Lingo, Lingua à λείγω h. *Lachach* idem. Lis, ἔρις, h. *Rib*, Lito, λιτῇ, λιτὰ preces, supplicatio, hinc λιτανεία, λίσσομαι precor, h. *Schaal* petit. Locus, λόχ @, insidiæ, h. *Nacal* insidiatu est. Longus, λόγχη venabulum, h. *Lakach* accepit. Lugeo, λυπέω, vel λυγγάνω singultio, h. *jagab* ululavit. Lyra, λύρα, h. *Nir* liravit, sulcos fecit. &c.

M. Machina, μηχανή, h. *Mechi* machina bellica, à R. *Machab* delevit. Macula, μάλα @, *Mahal* inquinavit. Magister, μάγ @, vel μέγισ @, h. *Mahgim* σοφοί. Magnus, μέγας, h. *Ammiz*, *Miz* maior, prævalens. Malva μαλάχη, h. *Malluach*. Malus μάλός exitialis, h. *Maal* defectus. Maneo, μένω, h. *Maon* mansio. Manus, μανός rarus, h. *Manah* numeravit, distribuit, q: digitis partitus est. Item jad manus. Mare, μαρмор, μαρμαίρειν jaculari splendorem, h. *Marar* amarus f.

R

Marga-

Margarita, μαργαρίτης, h. *Mar garith* amara crusta; vel *Bar garith* pura crusta. Massa, à μάσσω pinso, h. *Mazzah* panis absq; fermento. Mastix, μάστιξ h. *Ma chats* flagellavit. Mater, μήτηρ, h. *Em*. Medius, modus, μέσος h. *Middah* mensura. Mensis à μήν μηνός, μήνη, luna, h. *Manah* computavit. Metallum, μέταλλον, h. *Metil* idem. Metrum, μέτρον, *Madad* metatus est. Mico, αὐγή splendor, h. *Catham* fulsit. Mile, χίλις, h. *Eleph*. Minuo, μινύω, h. *Mana* idem. Misceo, μισγέω, h. *Masac* idem. Mitra, μίτρα, h. *Mad vestis*, & *Kether* idem. Mollis, μαλάσσω, h. *chamal*, & *mal* mollis fuit. Mucosus, μύξα à μύσσω, h. *Mots* idem. Murmur, seu fremitus, βρόμος h. *Charak* frenduit. Musa, μέσα, h. *Musar* disciplina. Musca, μυῖα, h. *Zebub* idem. Muscus, μόσχος primum germen, h. *Eschac* scrotum. Moveo, μάω, μῶ, cupio, quæro, h. *Mot* motus est. Mors μίρω divido h. *Mir* idem. Mysterium, μυστήριον h. *Sathar* abscondit, *Missor* locus secretus. &c.

N. Nablum, νάβλα apud Hesych. & Suid. h. *Nebel* instrumentum Musicum. Nares, ἤνες, h. *Nachar* quod est notæ ejusdem. Nausea, ναυτία jonicè ναυσία à νῆα, navis, h. *Ani* navis, R. *Innah* navigavit. Nemus, νέμω h. *cherem* desertum, unde Hermon. Nenia Cic. 2. de leg. Tibicinem prosequuntur, cui nomen nenia &c. νημία, h. *Nabab* planxit. Nex, neco, noceo, νεκρός, νεκρός, à νε νεκρικός, & κήρ cor, h. *Nedsek* noxa. Nidus à νέος, novus, pullus, h. *Ken* nidus, R. *Kinnen* nidificavit. Nitrum, νίτρον h. *Nathar* subsiliit. Non μή οὐ, h. *Lo, im*. Norma, γνώμων, h. *Ken* aptare. Novus, νέος h. *Nin* succrescebat. Nox, νύξ, h. *janschup* crepu-

crepusculum. Nuo, νέω, h. *No, Ni*, abnuvit. Nubes, νέφος, ab h. *Aphel* nebulosus f. *Ophel* caligo. Narcissus, νάρκισσος, h. *Ner* lucerna, *Kisse* thronus, q; herba instar sellæ Regum. Nardus, νάρδος h. *Nerde* idem. &c.

O. Obrizum, ὀβριζον, h. *Ophir* insula auri plena. Ocior, ocus, ὠκός, ὠκίον, h. *Ots*, aut *Chosch* festinavit. Odium, ὠδῖον, ὠδω, pello, trudo, h. *Doah* impulit, odiosè rejecit. Olla, ὄλυμι, perdo, consumo, h. *Olel* destruxit. Olor, ὠλή cantus, h. *Halal* cecinuit. Opsonium, ὀψώνιον, Syr. *Aphsanjatcon* idem. Ora, ὥρα, h. *Orach* spatium. Ordo, ordino, ὀρδοῶ, h. *Tur* ordo. Orion, ὠρίων, h. *Or* lux. Orioi, ὀρρομαι, ὀρρυμαι excitator, erigor, h. *Onr* excitavit. Os ossis, ὀστέον, ὀσῆν, h. *Elsam* idem. &c.

P. Pabulum, Palea, παρὰ τὸ πάλαιον id est, quaterere, agitare, h. *Belil* pabulum. Palma, παλάμη, h. *Balam* obthuravit, ligavit. Pango, παγγύνω, h. *Paga* impegit, incurrit. Panis à πᾶν, jfid. L. 20. quod sit instar omnis & maximè necessarij alimenti, & cum omni cibo apponatur; h. *Bag*, cibus, R. *Bagah* idem, vel quod Græci ἄρτον dicunt: hinc procul dubio est fuet. *Bafa*. Par, τὸ παρὰ, h. *chabar* comparatus, conjunctus est. Parnassus, παρνασσός, h. *Harnachasch* mons divinationis. Pars, à μέρος idem, vel παρὰ ante, h. *Parad* partitus est. Pasco, βόσκω, h. *Abas* saginavit. Passer q; à πᾶσσω inspergo, quia voce mutilatâ est illa avis, vel q; à πᾶσσω, Clavus ligneus, quippè instar paxilli est; Hebraea tamen vox est commodior: *Tippor* avicula: Pateo, πατάγη patina, h. *patach* aperuit. Pater, πατήρ h. *ABidem*, Chaldaeis, & Syris *Abba*, Arabibus *Aba*, hinc Germ. *Abt*, Suet. *Abbot*. R. est *Abah* voluit, propensio fuit. Patior, πα-

θέω ambulo, potius πάσχω sustineo, h. *Baalh* affectus est passionibus. Pecus à πέν€, vel πόν€, vellus, h. *Bakar* pecus. Pegasus, equus Persei, à πηγή fons, eo quod juxta fontes Oceani fingatur natus fuisse, h. *Pickah* defluxit. Pellex, q: παράλαξ ἢ παλλακή puella, juvenicula, h. *Pilagesch* pellex. Pelasgi, q: πελαργοί more eiconiorum vagati; alijs à πέλας propè, & ἀγε-
σαι, h. *Palach* dissecuit. Pelicanus aut rectius Peleca-
nus, à πέλεκυς securis, quia rostro semetipsam ista avis vulneret, h. *Palach* discedit. Pelta, πέληγ scutum, h. pl. *Peladoth* scuta brevia in modum lunæ. Penes, ἔσω
interius, h. *Pasius* idem quod prius. Pentecoste, πεν-
τηκοστή, Syr. *Benticusti*, quod arguit linguam Græcam
N. T. esse originalem. Peraix, nisi à nitor, gr. est πέρ-
περ€, qui quovis vento agitur, h. *Schaan* nilus est. Pes
πῆς, h. *Bos* calcavit. Peltis παρὰ τὸ πεσεῖν, h. *Poth*
dispergi. Petasus à πετάω, πετάννυμι, extendo, h.
Pathach aperuit. Petra πέτρα, Petrus πέτρ€, Syr. *Ce-
phas*, non quod Petrus sit caput Apostolorum ἀπὸ τῆς κε-
φαλῆς, ut vult Jsid. l. 7. orig. c. 9. sed quod vox Sy-
riaca *Cepha* significet πέτρων, λίθων seu lapidum.
Phadria, φαιδρός hilaris, h. *Harat* delectatus est. Phra-
sis, φράσις, h. *Parasch* exposuit. Pileus, πῖλ€, πιλέω
πιλῶ condenseo, h. *Aphal* extruxit, densavit. Pinna,
πίννα, h. *Pinnah*. Pitho dea persuadendi, à πείθω, h.
Pathah suavit. Pix, πῖσσα, h. *Dsepath*. Plectrum, πλῆκτρον,
h. *Pilleth* perculit. Potus, πότη€, h. *Obuter*. Poena, ποινή, h.
Pun punire. Polire à πολῆν, h. *Paal* operatus est. Pono à
πονέω, ὦ, laboro, h. *Banah* laboravit, ædificavit. Prom-
ptum, ἀπὸ τῆς ταπεινότητος, vel potius h. *Berom* prom-
ptuarium. Pfora, πόρα, h. *Thara* leprosus f. Pubes,

ἦβη, h. *Abib* puber. Pudor à πύθω puteo, h. *Abasch* pu-
tuit. Puer, παῖς Dor. πόρ, h. *Baba* pupilla. R. Eob
pupus f. Pulcher, πολύχρως fortis, h. *Ariel* Leo fortis.
Puis, πόλζ€, h. *Pol* faba, oriza, pisa &c.

Q. Quatio, olim κῦδω, nunc κῦδάζω strepo, h.
Cathath cudit. Quirinus, Festo alijsq; à Quiris, quod
Sabinis est hasta, quam illi gesserant, sed potius à κῦρ€,
κῦρι€, à dignitate & præstantiâ, juxta Ovid. 2. *Fest*:
Sive suo Regi nomen posuere Quirites: qui verò quiris
vel curis retinent, subsidium habent ab h. *Cari* hasta,
à R. *Carab* scidit. Quisquiliæ, *Festus*: quicquid ex ar-
boribus minutis furculorum vel foliorum cadit. *Becm*. Fuit
enim quicquid τὸ τυχόν vile est obvium, fortè non
consilio. Quis à κῦιός: Qui κῦιός h. *Hu* ille, illud
Hi, illa &c.

R. Radius, ῥάβδ€, virga, h. *Scharbit* idem. Radix
ῥίζα h. *Scharesch* idem. Rapax, ἄρπαξ, h. *Charab* gla-
dius, harpe. Rego, ῥέζω, ῥέξω facio, h. *Arach* rexit.
Res, ῥέζω, h. *Recusch* res, ὑπαρξίς. Ricinus, κρότων,
Syr. & Arab. *Kerna*, *Keros*. Rigeo, ῥιγέω, h. *Raga* i-
dem. Rixor, ῥάσσω, ῥάξις, σύρραξις conflictus, h. *Hu*
ras laceravit, vel *Ras* dirupit. Robur, ῥώμη, ῥων-
νός firmo, h. *Robab* robur. Romphæa, ῥομφαία à
ῥέπο propendeo, h. *Romach* lancea. Ros, ῥός à ῥέω,
h. *Rir* fluxit. Rota non tam à ῥέω, juxta nonnullos,
quam ab h. *Ratah* giravit. Ruber, ῥυαίς ἢ ῥύτιον o-
culi, h. *Bosch* erubuit. Rumor, ῥῆμα dictum, h. *Rum*
elevare &c.

S. Saccus, σάκκ€, h. *Sak*. Savus, σκαῖός infau-

stus, sinister à σκάζω claudico, h. *Caschal* offendit, alioquin *Djaep* lævus. Salus, σά@, vel σό@, h. *Schaleu* salvus. Sandalium, σανδάλιον, h. *Sandal* idem. Sanna, σάν@, & σάντας, h. *Schen* dens, R. *Schanan* acuit. Sapiens, σοφός, h. *Aschap* idem. Sapphirus, σάφειρος@, h. *Sappir* gemma pretiosa. Sartago vulgaritèr ἀπό τῆς σαρκός, h. *Mafreth* idem quod prius. Satum, σάτον, h. *Seah* nomen mensuræ. Scabo, σκάπτω, h. *Chazeb* fodit. Scala, scando, σκάλλω fodio, h. *Syllam* scala. *Nasak* scandit. Scena σκηῇ, h. *Schakan* habitavit. Sceptrum, σκῆπτρον à σκῆπτρομαι nitor, h. *Schebet* virga. Schola, σχολή, *Schalah* vacavit. Scopus σκόπος@, h. *Kaschab* attendit, vel *Schakab* prospexit. Scorpius, σκορπί@, h. *Akrab* idem. Scutum, σκύτα@, cutis, h. *Schotet* flagellum. Scrutor, γρύτη, γρυτάρια frivola utensilia, h. *Daraseh* quasiavit. Scyphus, σκύφ@, h. *Sipproth* scyphi, pl. Sebastianus, σέβας@ venerandus, h. *Schibbeach* veneratus est. Sero, Semen, σπείρω, σπέρμα: h. *Dsara* seminavit. Seta, σερὰ καὶ σερά obex, h. *Saar* observavit, *Azar* clausit. Seres, σῆρες Bombyces, h. *Sericoth* serica quæ in ramis fiunt, à *Sorek* furculus. Serpens, ἔρπω, h. *Rapa*, *Rapas*, idem. Sex, ἑξ, h. *Schzech*, idem. Septem, ἑπτὰ, h. *Schaba* idem. Sicer, σικερα, h. *Schecar* idem. Siclus, σικλ@, h. *Schekel*. Sidus à σὺν & εἶδεν, h. *Sedar* ordo stellarum. Similis, ὅμιλ@, h. *Semel* imago. sinapi, σίνηπι, παρὰ τὸ σινεῖν ὤπας à lædendo oculos, h. *Sane* nocuit, odit. Singuli, ἑκάστοι, h. *Segyllah* peculium, singulare. Signum, σημεῖον, h. *Saman* signavit. Sinus δῖν@, girus, h. *Chozan* idem

fere

fere. Siren, σερῆν h. *Schir* cecinit. Sitis, δίψ@, τὸ h. *Schathab* bibit sitiens. Seco, non tam ab ἐκός procul, quam h. *Lickesch* secuit. Sol, ἥλι@, ἄλι@, h. *Helel* lucifer, R. *Halal* gloriatus est. Solvo q: ὄλον Jul. *Caf. Scal.* l. i. de Ling. L. c. 25. h. *Naschal* solvit. Somnus, ὕπν@, h. *Nom* dormivit. Sto isάω, σῶ, h. *Schathak* placidè constitit. Sphæra σφαῖρα, h. *Schapfar*, rotundus f. Spero, σπείρω palpito, quod sperantibus proprium, h. *Sabar* speravit. Stola, στολό, στήλλω mitto, h. *Schathal* insevit, *Schalach* misit. Sulcus, ab ὀλκός tractus, ab ἔλκω traho, h. *Dsalag* sulcatus est. Sumo, αἰσιμῶω infumo, h. *Dsamam*, ferè idem, item cogitavit. Super, ὑπέρ, h. *Eber* idem. Surdus, quam ἀκοφός, potius ab h. *cherefeh* idem. Suo, à σύω potius quam h. *Thaphar* fuit: Composita enim prioris κασσύω, καττύω adhuc sunt in usu, &c.

T. Tabes, τῆξις à τήσμαι tabesco, h. *Daab* contabuit. Tabula, τάσις tentio à τεῖνω, hoc ab h. *Schatach* dilatavit. Talpa σπάλαξ, h. *Chaporperoth* à *chapor* fodit. Tapes, τάπης, h. *Atap* amictus est. Taurus, ταῦρ@, h. *Thor* Bos. Tendo, τείνω, h. *Natah* idem. Tener παρὰ τὸ τείνειν, vel ab h. *Farach* planè idem quod prius. Tergo, τέρω, sicco h. *Garad* idem quod prius. Terminus, τέρμις, τέρμα meta, h. *Thamar* palma. Torus τορός penetrans, validus, h. *Mittah* lectus, R. *Natah* extendit. Terreus, τερρώω, h. *Dahar* idem. Thorax, θώραξ h. *Thachara* idem planè. Thronus, θρόν@, h. *dalach* calcavit. Tiara, τιάρα, h. *Atar* cinxit. Timor παρὰ

τὸ τι

τὸ τιμᾶν, h. *Dabam* timuit. Tollo, τολᾶω *pātor* sustineo, h. *Tala* sustulit, *Natal* idem. Torqueo ἀπὸ τῆς πτόρδε id est, inflexo, curvo, h. *Scharar* torisit. Tremo, τρέμω, h. *Retheth* tremor, Throcus, τρόχῳ à τρέχω curro, h. *Darach* calcavit. Tu, σὺ, h. *Attha* idem. Tumeo, à τὺμβος sepulchrum, h. *Tabbur* locus eminens. Tunica, χιτὼν h. *Ketonath* idem. Turba, τὺρβη, h. *Harbeh* multitudo. Turris, τὺρρῆς, h. *zur* idem ferè, petra. Thus à θύσσαι, h. *Necoth*. Typus τύπῳ, h. *Tapap* pulsavit, *Top* tympanum. &c.

V. Vallo, βάλλω jacio, h. *Palach* diljecit. Vellus, ἀγέλη grex, εἰλω, εἰλέω verſo, cogo, h. *Meil* tegumentum. Venio, βαίνω scando, h. *Bo* idem. Venter, ἐντερον, h. *Betan* idem. Vestis, ἐσθῆς h. *jaat* vestiit. Video, εἶδω, εἶδέω, scio, h. *jada* novit. Vinum, οἶνῳ, h. *jain* idem. Virtus, ἀνὴρ vir, h. *Ish* idem. Uber, Unda, ὕδωρ h. *Matar* irrigavit. Volo, ἡδω delecto h. *Adan* voluptate affectus est, unde *Eden* hortus. Urbs, ὄρῳ terminus, h. *ir* civitas. Uro à πῦρ ignis, or lux, &c.

X. Xenodochium ξενδοχεῖον, h. *Dson* divertit in hospitium.

Z. Zizanium, ζιζάνιον Syr. *Dsidfane*, h. *zizab* flos Zona, ζώνη, h. *jdsen* cinxit. &c.

Et tantum de Exemplis, quibus Lingvam Latinam è græcâ & hebræâ derivari ostenditur, hic loci locuto sufficiet. Objectionibus Goropij & Phochenij nunc paucis respondebo.

XV. Primum

XV. Primum argumentum Goropius se putat petere ab absurdo, cum tamen ipsum sit absurdum, quum non reliquas modò lingvas, sed & ipsam hebræam suâ, & Cimbricâ posteriorem asserat, quia multæ sunt voces hebræis, græcis, latinis consonantes. Colligam argumentationem in formam, ut appareat consequentia. Quæcundq; lingua vocibus gaudet hebræis, græcis et latinis consonantibus, eâ est Originalis; at Cimbrica lingua talis est. E. Responsio Lipsij Ep. 44 ad Belgas infringit Majorem propositionem, quâ dicit: *Non magis hoc arguit à nobis illos, quam nos ab ijs sumpsisse.* Faciendum sanè est, & ego observo, ut ratio communis hominum, sic & verba alibi esse: sive traductione & gentium mixtione, sive casu potius, an genio administrante. Et paulò post: Imò, contra ego certius dixerim, quadam à Latinis sumpta, cum ij imperium in nostras has oras promoverent, & simul ad limites Germaniæ utriusq; Quis abnuet vinum, oleum, ficus, & talia ab ijs ducta, cum nec rem ante haberemus? Et quæ post dicit, vera sunt non nisi de lingvis derivatis ab his tribus: Satis docui, ait, & ante me alij, miscellas inter se lingvas esse: nec firmum id telum, quo de primatu pugnent.

XVI. Alterum ejus argumentum hoc est: Quæ simplicissima ea antiquissima. Talis est nostra lingua. E. Minor p. Quia tota ferè monosyllaba est. R. Ast Major vacillat, quam firmissimam esse credit: Si enim, verba sunt iterum Lipsij, in rerum naturâ & geniturâ manes, fateor simplicia præire: non idem in sermone, si cum altero comparatur: neq; enim iste talis & talis à natura est, sed ab instituto, arte, casu. En tamen positioni se annuam, nec sic obtinebit: nam Sinenses (forte CHINENSES) ecce plerâq; voces hodie unisyllabas habent, easq; varia signis

gnificationis (ita ex ijs locis scribunt) nec nisi accentu aut sono in pronuntiando discernendas. Hæc ille. Nec statim in hac naturæ universitate, ut rectè monet *Becmanus*, de propr. sign. voc. p. 33. quicquid simplicius etiam prius est: Anima enim nostra simplicissima est, non tamen vel hoc universo vel corpore suo, si prima origo repetatur, prior est. Atomī sunt minima & simplicissima corpora; non tamen priores toto aliquo corpore, vel ante hunc mundum fuere, ut perperam *Democritus* lussit. Quod lingvæ attinet: *Lacones* omnium maximè brevitati sermonis studuerunt, inde proverbio notati; quippè qui sapius prolixæ orationi unicā voculā *Si*, aut simili, responderunt, non tamen fuerunt antiquissimi populi, vel genere, vel sermone. Deinde neq; propositio Minor καὶ ὅλῃ est: in plerisq; enim efficit pronuntiatio nimium velox & mutila, ut voces unius syllabæ esse videantur, cum reapse non ita sint, studet enim ea gens vocalibus sæpe uti, & parcere mutis, cum contra faciant *Poloni*; ubi vocales ibi syllabæ efferuntur, alibi liquidæ, alibi præmorsæ, præsertim à vulgo. Quod verò multa monosyllaba in eā lingvā audiantur, id commune habet cum alijs; sitq; idè, quòd inventores studiosi brevitatis fuerint, & multa vocabula decurtarint & corruerint; ita quidem, ut longior aliqua vox brevior facta & contracta, sit ejusdem cum illā significatūs.

XVII. Tercium ἐκ περισσῆ addit *Goropius*: verba quæ rerum significandarum naturam quàm optimè imitantur, sunt optima & purissima. At nostra & Cimbrica id faciunt E. Major p. quia inter signum & signatum quò major analogia, eò melior. Min. p. quia sunt breviora. R. 1. Minor cum sua probatione αὐτὰρ ἐστὶν est: contra

contrarium enim est verum. 2. Retorqueo igitur: Longa potius quàm brevia id præstant E. Ultra proportio enim major, eane, sit quæ inter syllabam unam & rem: an illa quæ inter plures syllabas & rem eandem est, judicent cordati: ut namq; plures lineæ clariùs rei imaginem exprimunt; ita plures literæ & syllabæ ipsam rem liquidius significant, quàm una. E. g. Heb. Jehova, est vox significantior voce Germanorum Gott/ vel Suecorum Gudh; illa enim notat, qui est, & fuit, & erit, hoc est, æternum simul & infinitum; hæc verò tantum bonum. Sic Græcorum ἐπιχρῆσαι, signantius est quàm Latinorum capere; quia & modum per ἐν, & organon, id est, manum, & ipsum actum capiendi includit.

Rationibus Pfochenij, negantis ullam aliam ex hebræâ lingvæ posse oriri, in dissertatione de lingvâ hebræâ, volente Deo, respondebo.

Et tantum de Lingvæ latinæ originatione.

XVIII. II. Puritatem lingvæ latinæ illustrat oppositio, commendat quoq; variorum scriptorum classicorum autoritas. 1. Opponitur a. ei α. Barbarismus, qui est contra Romani sermonis legem, aut scriptas, aut pronunciatas vitiose dictio. Fitq; non solum adjectione, detractione, mutatione, transpositione literæ, syllabæ, temporis, Sed etiam fisione vocis à classicis non usurpatæ. Barbarus, teste Strabone l. 14. olim significabat qui pronuntiatione insuavi, blasorum balboremq; more, utebatur. Hinc Cic. ad Heren. Barbarismus est cum verbum aliquod vitiose effertur. Quum Græci hoc vitium in peregrinis lingvis animadverterent, eos per convitium βαρβαρὸς appellare cœperunt, q: crassiloquos: tandem verò o-

omnes, qui diverso ab illis sermone uterentur, hoc nomine salutati sunt, Græcisq; barbari opponuntur à Plutarcho, Philostrato, Curtio alijsq;. Conf. 1. Cor. 14. v. 11. Simul & Latinis, *Cic. de Fin. Non solum Italia & Græcia, sed etiam omnis barbara commota est.*

XIX. Derivationem vocis quod attinet, quidam scripserunt peregrinos homines Athenis linguam græcam discantes, quum aliquid ex eâ proferre conarentur, in hanc vocem *βάρβαρος* subinde incidere solitos. Verum *Becmano de orig. Lat. ling.* potius adstipulor, qui pag. 134. hanc Etymologiæ rationem tradit, quod foli Numidæ legitimâ voce Arabibus *Elbarbar*, quod apud eos murmur significat, nominentur: quippè hoc est illis objectum ab his, propterea quod utantur inculto sono. Approbat etiam, & quidem magis, eam notationem, quâ Barbari ita dicti sint à locis desertis, *Barbar* enim Hebræis desertum, & *Barbyrim* 1. Reg. 4. notat gallos sylvestres. ut *Barbarus* in summâ sit ille, qui vitiosè loquitur aut scribit voces, ut h. l. latinas; item agrestibus est moribus, ferus atq; inhumanus.

XX. *β. Solæcismus est impar & inconueniens compositura partium orationis. Gell. Lib. 5. c. 20. vel Solæcismus est cum pluribus verbis consequens verbum superiori non accommodatur. Cic. ad Heren.* Cujus exempla inveniuntur apud Donatum aliosq;. Dictus solæcismus est, ut in vitâ *Solonis* notavit Laërtius, à colonis quibusdam Atheniensibus, quos in *Solos* ciliciæ urbem transtulit Solon Salaminus: qui quum patrij sermonis nitorem obscurâssent, & parùm convenienti partium orationis structurâ uti coepissent, factum est, ut qui ea in parte peccarent, *σολωνίζων* dicerentur. Utriusq; vitij exempla inuenies in Prisciano vapulante.

XXI. Hic

XXI. Hisce duobus morbis, Scholasticorum *κακολογίας* contagione longè lateq; propagatis, medicina Clarissimorum virorum, paulò ante B. Lutherum, adhiberi coepit: Fluebat enim *Laur. Valla* patritij Romani temporibus, qui seculo 14 vixit, sermo latinus, sine lege, sine ullâ priscæ puritatis observantiâ, grassabaturq; totâ Italiâ Germaniâq; barbaries: quæ restingvi ac ejici commodè non potuit, nisi sermo maximè proprius & latinæ lingvæ principibus familiaris, loquendi præceptis formam daret. Itaq; idem *Valla* vir raræ Eloquentiæ, & simul, ut Lutherus eum nominavit, primitivæ Ecclesiæ vel reliqua scintilla, vel nonnullus fomes, ut in antiquum statum rem latinam restitueret, suas præceptiones de Lingvæ Latinæ Elegantiâ 6 libris comprehensas, ad mundissimam phrasin accommodavit: non quod statim suspectum atq; alienum haberet, si quid aliter quandoq; ab authoribus esset prælatum; sed ut libero nimis sermoni circumdaret limites, ostenderetq; intra quos terminos consistere pura elegantq; oratio deberet. Et quoniam non doctrinam modò Monachorum, in libro de donatione Constantini, sed & latinitatem eorum, quippè corruptissimam, severissimè castigavit, non mirum videri debet, quod à pontificijs etiamnum malè audiat. Unde Johannes Trithemius Abbas Spanheimensis, hoc de eo Elogium probat: *Quid ille censor latinæ lingvæ mordacissimus Laurentius Valla, dirâ & exactâ suâ reprehensione sibi peperit, quid, inquam, laudis aliud consecutus est post fata, quàm quod de eo juxta merita, pulchrum illud Epigramma confectum legitur & predicatur ubiq;.*

Nunc postquam manes defunctus Valla petivis,

Non audet pluto verba latina loqui.

S 3

Iuppiter

Iuppiter hunc cæli dignatus honore fuisset,

Censorem lingvæ sed timet ipse suæ.

XXII. Verùm apologiam Elegantijs ejus præfixam scripsit Ioachimus Claudius his verbis: *Atqui si fingamus, ante Vallam neminem hæc reprehendendi libertate usum: tamen ei condonandum erat, si homo egregij spiritus, vehementiâ contentionis, quam pro latina lingvæ puritate maiestateq; summis laboribus susceperat, paululum extra modestiæ fines proventus esset. Quare de hoc insigni, ac primo, quod sciam, post oppressam barbarie Italiam, Romana Elegantiæ adsertore, honorificè sentiendum existimo.* Surrexerunt mox alij, Grammaticorum istius ætatis longè principes, qui non modò copiosè, verùm & singulari iudicio, exemplis authorum ostenderunt, partim ubi sine periculo à Vallæ præceptorum rigore liceat recedere, eademq; cautè limitare; partim quomodo emendatissimus latini sermonis stylus queat obtineri, quales fuerunt: Ioannes Theodoricus, Asconius Pedianus, Alexander ab Alexandro, Joan. Despauterius, Perottus seu author cornucopiæ, Guiljelmus Budæus, Andreas Alciatus, Thomas Linacer, Franciscus Floridus, Stephanus, Doletus, Gilbertus, Longolius aliq; quibus, & hi accenseri possunt Lexicographi: Ambrosius Calepinus, Soranus, Corvinus, Dasypodius, Antonius Popma de differentijs verborum &c. De scriptoribus autem prisca nunc non est sermo, quales sunt: Nonius, Marcellus, Fulgentius Placides, cæteriq;

XXIII. Imprimis verò erant ingenij præstantissimi summæq; viri Eloquentiæ, Philippus Melanthon, Germaniæ phoenix, & Erasmus Roterodamus, qui illustravit Brabantiam; ambo enim hi seculo XV. relictas priorum

rum temporum styli latini scorias, & literarijs officinis expurgarunt accuratissimo studio; vapulavit namq; adhuc in omnibus facultatibus miser Priscianus, antiquissimus ille Grammaticus, Imp. Justiniani *συγγραφεύς*, habuit hic miserè, ideoq; ut est in dramate Frischliniano, passim locorum ictus, punctus & verbera perpeßus innumera, remedium quærit primùm à philosophis quidem sed egregiè vapulans mittitur ad Medicos; hic multò factus quàm ante fuerat, ægrior, Medicis grandem impingit apud iudices dicam; ubi in latrones longè atrociores incidit, quippè qui jus queritantem excipiunt indignissimè. Quare animam agens solatium petit à Theologis, ibi lapidatus propè animam egisset planeq; extinctus, nisi ope Erasmi & Melanthonis fuisset restitutus.

XXIV. II. Scriptores latinos, & hujus lingvæ fundatores, quod attinet, sunt hi vel antiqui vel recentiores, illi quidem, & vel ante natum Christum floruerunt, quales fuerant: Eonius, Plautus, Terentius, Cicero, Salustius, Virgilius, Horatius, Ovidius, Cornelius &c. i. Ennius Poeta Tarenti natus est, A. M. si Funccio credimus, 3726. multoties à Cicerone cum in Oratore tum alibi citatus: Cujus etiam scripta recensentur apud Nonium, utpote: Medea Menalippa, Hecuba, Telamon, Achilles, Thyestes, Alemaon, Cressphontes &c. Apud Festum: Erechtheus, Alexander, Iphigenia, Andromeda, Telephus, Andromacha, Ajax, Afoda. Et apud Macrobius, Sabinarum quartus. Reliqua perierunt, utpote Annales P. R. Bellum punicum secundum, & Tragædiæ, tantùm sententiæ quædam horum apud Ciceronem extant. Fragmentum Sex. Pompeij ex Ennij Erechtheo hæc habet: *Lapideo*

pideo sunt corde multi, quos non miseret nemini. Et Augustinus de Civ. D. L. 2. c. 21. hunc ex illo versum adducit :

Moribus antiquis res stat Romana virisq.

Ludovicus vives in hunc locum commentans, ob gravitatem scriptoris, in animo sibi fuisse dicit fragmenta Ennij è varijs scriptoribus colligere, & in unum veluti corpus dispersa redigere; sed præstitit hanc operam Robertus Stephanus, fragmentis illis ab Henrico Stephano evulgatis. Scipioni Africano cum primis familiaris fuit hic Ennius, eumq; in bellis semper comitatus est, sic ab eo vicissim honoratus, ut Statuam Ennij imponi sepulchro suo jusserit. Unde Ovid. l. 3. de Arte;

Ennius emeruit, calabri in montibus ortus,

Contiguus poni Scipio Magne tibi.

Eandem cum Nasica necessitudinem ejus demonstrat locus Ciceronis L. 2. de Oratore. Decescit articulari morbo, septuagenario major, olympiade 153. ut est apud Eusebium, cujus tumulo incisum hoc Epitaphium, ab ipso conditum, memorat lib. 1. Tuscul. Q. Cicero:

Aspicite ô Cives senis Ennij imaginis formam,

Hic vestrum finxit, maxima facta patrum,

Nemo me lachrymis decoret neq; funera fletu

Faxit, Cur? volito, vivus per ora virum.

Unde patet ejus tempore non tam poeticum quam oratorium (de quo Cic. l. 3. de oratore) metrum fuisse usurpatum. Plura de hoc Ennio Suidas. Fuerat & alius Ennius Grammaticus, qui scripsit de literis, syllabis & Metris, item de disciplinâ augurandi, ut tradit Suetonius Tranquillus. Alius item erat M. Ennius Flaccus

Cice-

Ciceroni fidissimus, ut ex hujus Epistolis constat. Alius vicissim M. Ennius Mundus refertur Ciceroni ad Atticum. Quidam etiam hujus nominis, sed calumniator apud eundem extat pro A. Cluentio.

XXV. 2. *Plautus* circa eadem ferè tempora floruit, quippè mortuus Romæ olymp. 145. qui propter annonæ difficultatem, ad molas manuaras pictori se locaverat, ubi, quoties ab opere vacaret, scribere fabulas & vendere sollicitus consueverat. Hunc authorem ex ignorantia multi averfantur atq; legendum fastidiunt, cujus comœdiis si, sicut alijs quàm plurimis libris, carendum esset, multi (judice Henrico Stephano in dissert: de Latinitate Plauti) illarum desiderium ferre se vix posse conquererentur; cum tamen per plurimum humaniorum literarum studiosi, eam illarum partem, quæ tanquam paucæ ex naufragio tabulæ, servata est, pro derelictâ habent. Alii enim ne videantur esse tædiosi antiquarii, & obsoleti sermonis characterem eligere, lectione ejus supersedendum putant, perinde ac si omnia illic quodam vetustatis situ forent obducta, & loquentem *Evandri* matrem essent audituri. Alij mendosas causantur editiones. Nec desunt qui sequiore Horatij de Plauti numeris & salibus sententiâ seducti, præjudicio quodam tantum scriptorem, & indictâ causâ damnant. Quibus ordine & pro dignitate occurrit laudatus *Stephanus*, & quidem primis: Si novitatis amatores sint, antiquam phrasin vel eo nomine, quod suis auribus planè nova sit, amare ipsos conveniens fuerit. Coeterum, credentes Plautini sermonis antiquitatem perpetuam esse, oppidò falluntur. Secundorum querelæ de mendis respondet, quærendas esse recentiores typographorum editiones

tiones fidem vetustissimorum exemplarium secutas. Neq; nullam emendatorio huic labori operam elocavit, indeq; laudem retulit Fridericus Taubmannus. Ad Ter-
tios quod attinet, Horatium Horatio opponit, seq; os-
tendere posse ait, Ciceronem quædam Plautina velut in
deliciis habuisse, atq; adeo docere, illum ipsum poetam,
qui ita comico detrahit, lubenter ejus latinitatem, aut
certè eandem, qua usus ille est, usurpare. Præterea ita
differit de stylo Plauti: *Ad Plautinam latinitatem quod
attinet, in illis judicium desidero, qui ab hac se abhorre-
re, Terentiā autem summopere delectari dicunt. Quum enim
pars hujus non minima ex illa profluxerit (quod exemplis
probare non difficile mihi esset) perinde faciunt, ac si rivis
delectarentur, a fonte autem, ex quo pars illorum manasset,
abhorrent. Et post pauca: Verum, ut talia de vetustis
scriptoribus judicia missa faciam, dissimulare nolo, heredita-
rium mihi eum, quo Plautum prosequor, amorem esse: quum
hic Comicus patri meo, antequam ad ingravescentem ætatem per-
venisset, omnium latinorum scriptorum post Ciceronem, & cha-
rissimus, & (quantum licebat per ea qua tum temporis sup-
petebant exemplaria) notissimus fuerit. Gallos certè præ
quibuslibet aliis populis, Latinitatem Plauti amare par est, quod
in pluribus loquendi generibus major sit ejus sermoni cum
Gallico, quàm cum alio ullo affinitas: & quidem ita, ut voces
etiam pleræq; propemodum eadem utrobique audiantur. Porro,
ostendit in eadem dissertatione Henricus Stephanus,
quomodo hujus Poëtæ lectionis remora, quas exemplari-
um depravatio afferre potest, tollantur, præsertim ex
editionibus postremis, quod præstabat & cavendo falsas
interpunctiones & turbatos literarum ordines. E g in
Aulularia: Nam si opulento sit petitum pauperioris gratiam,*
pro

pro: *Nam si opulentos ita petitum, B. Monstrando quarun-
dam antiquarum vocum ignorationem, menda in quos-
dam locos invexisse: ut divitia pro dividia, in Bacchid.
Act. 4. Sc. 9. Cave tibi ducenti nummi divitia fiant. 7. In-
digitando etiam voces Plautinas non esse vel æqualitèr
diligendas, vel usurpandas promiscuè, de quibus sic dis-
ferit: p. 389. Expedit autem lectorem, qui in Plauti lectio-
ne Tyro est atq; rudis, de talib. etiam emendationibus esse præ-
monitum, ne stultà quâdam credulitate, illa etiam qua latini-
tas ferre nullo modo potest, prisca sermonis consuetudini adscri-
bat, Sunt certè loci nonnulli, ubi pro vocibus non suspectis, posite
in recentioribus editionibus fuerunt, qua suspecta cuiquam esse que-
ant, ut obnoxiosi in Trinummio: Magis queis sunt obnoxio-
si quam parentes liberis. Quamvis enim in multis voca-
bulis hanc terminationem prisca latinitas amaverit (adeo ut
etiam inopiola pro inopes in pænulo legamus) in hoc tamen
magis mira & insolens videri queat; præsertim quum priora
editiones habeant Obnoxij. 8. Et alia monendo in Sexcen-
tis exemplis, de quibus consulatur ipse.*

XXVI. 3. Terentius floruit Maccabeorum tempore, fer-
me circa annum M. 3800, habuitq; coætaneum sibi Ennii
ex filiâ nepotem Pacuvium, Tragoediarum scriptorem. In-
ter multos Terentios cum grammaticos, tum Ictos, a-
liosq;, de quibus Glandorpheus in onomast. excelluit P.
Terentius Afer, Comicus, Terentij Lucani Senatoris
Libertus. Eusebius de eo ita ait: P. Terentius Cartha-
ginensis, comædiarum scriptor, ob ingenium & formam liber-
tate donatus, moritur in Arcadia: qui primam Andriam ante-
quam Edilibus venderet, Cæcilio multum se miranti legit.
Alius donatus ita: Publius Terentius Afer, Carthagine na-
tus, servivit Romæ Terentio Lucano senatori: à quo ob in-

genium & formam, non institutus modò liberalitèr, sed & matu-
rè manumissus est. Genuinam Latinitatem ejus qui Antver-
piano Exemplari præfatur, his verbis commendat: Nullus
est omninò scriptor in Latinâ lingvâ, quem tantoperè cognosci
edisciq; retulerit, atq; Terentium: Nam cum prima virtus in o-
ratione sit, propriè loqui, nec proprii sermonis artificem meliorem
Terentio habeamus, dignus planè est, in quo perdiscendo pluri-
mum opera ac studij ponamus. Et ab ijs, qui docent pueros su-
perstitiosam etiam diligentiam in hoc authore enarrando requiro.
Hujus Terentij verba citat Augustinus Tom. II. fol. mihi
18. lit. B. Nescio enim inquit, utrum Christiana amicitia putan-
da sint, in quibus magis valet vulgare proverbium: Obse-
quium amicos, veritas odium parit, quàm Ecclesiasticum:
Fideliora sunt vulnera amici, quàm voluntaria oscula inimici.

XXVII. 4. M. Tullius Cicero, natus A: mundi 3860, Phi-
losophiæ & cumprimis Eloquentiæ studiosissimus, pri-
mum inter Oratores omnium ætatum Romanos locum
obtinet, ut mirum sit transiri in multis Academijs limpi-
dissimum flumen hoc, & rivulos solùm captari: quàm es-
nim sit excellens scriptor Cicero, nemo est eorum, qui in
ejus libris versati sunt, qui non intelligat, probetq; illud
tritum: is mihi multum in lingua latine studio profecisse vi-
detur, cui vel placere saltèm Cicero capit. Tale namq; de
Eloquentiâ ejusdem extat judicium M. Fab. Quintil. lib.
10. c. 1. Mihi videtur M. Tullius, ait, cum se totum ad imitatio-
nem Græcorum contulisset, effinxisse vim Demosthenis, copiam
Platonis, jucunditatem Isocratis. Nec verò, quod in quoque opti-
mum fuit, studio consecutus est tantum. sed plurimas, vel potius
omnes ex seipso virtutes extulit immortalis ingenij beatissimâ
ubertate: Non enim pluvias, ut ait Pindarus, aquas colligit,
sed vivo gurgite exundat, dono quodam providentiæ genitus,
in quo

in quo totas vires suas Eloquentia experiretur: nam quis docere
diligentiùs, movere vehementiùs potest? Cui tanta unquam
jucunditas affuit? ut ipsa illa quæ extorquet, impetrare eum cre-
das, & cum transversum vi suâ judicem ferat, tamen ille non
rapi videatur, sed sequi. Iam in omnibus quæ dicit, tanta auto-
ritas inest, ut dissentire pudeat: Nec advocati studium, sed te-
stis aut judicis afferat fidem. Cum interim hæc omnia, quæ vix sin-
gula quâquam intentissimâ curâ consequi posset, fluunt illabo-
rata: & illa, quæ nihil pulchrius auditu est, Oratio, præ se fert
tamen felicissimam facilitatem. Quare non immeritò ab ho-
minibus ætatis suæ, regnare in judicijs dictus est. Apud poste-
ros verò id consecutus, ut Cicero jam non hominis, sed Eloquenti-
æ nomen habeatur. Hunc igitur spectemus: Hoc propositum
nobis sit Exemplum: ILLE SE PROFECISSE SCIAT, CUI
CICERO VALDE PLACEBIT. Augustinus, qui lecto
Ciceronis Hortensio excitatum se fuisse ad ardorem Phi-
losophiæ ait lib. 8. confes. c. 7. summis eundem laudibus
ob linguam & stylum passim evehit: Cicero magnus author
Eloquentiæ, inquit, Nobilis locutor, qui tantam & tam germanam
habet Latinitatis puritatem, ut cæterorum omnium nor-
ma extiterit, & posteris perpetuum incorrupta lingvæ reliquerit
monumentum. E recentioribus, Ciceronis laudem bucci-
nator egregius est, qui integram ejus concinnavit histo-
riam, Franciscus Fabricius Marcoduranus, qui in sua Epist.
ad Lect. Et si verò, ait, suam cuiq; laudem tribuere libentèr so-
leo, nec est meum, qui ingenio admodum exiguo, & judicio
pertenui sum, temerè de veterum scriptis pronunciare: quia ta-
men viri summo ingenio, judicioq; acerrimo præditi ita non
solùm hoc tempore, sed & jam olim persuasum esse video, M.
Tullium Ciceronem, in omni doctrina genere & Eloquentiæ
laude tantum præstare, ut post homines natos ejusmodi nemo,

apud Latinos quidem certè, unquam fuerit; his etiam temporibus talis nullus inveniatur, nec in posterum tanta excellentia in quoquam sperari posse videatur. Jo: Henricus Bœclerus in dissert. de Lingvâ Novi Test:ti unico notaturus characterē Classicorum quorundam ingenia, cohonestavit initio, *Ciceronis flumen*, dein *Livi ubertatem*, *Taciti magnificam Novitatem*, *Nepotis puritatem*, *simplicitatem Caesaris* &c. Hunc & ego Eloquentiæ Rom. fundatorem sex annos in hac jam Acad. Professus sum. Quod vitam ejus attinet, quanquam homo novus esset, ait Glandorpius in onom. Rom. summos tamen honores à populo facile consecutus est. Consulatum cum C. Antonio gerens, Catilinæ conjurationem oppressit. Itaq; Q. Catulus patrem patriæ nominavit, & L. Gellius illi civicam coronam deberi dixit. Pulsus in exilium à Clodio Trib. pl. summo cum honore restitutus est. Post cædem Cæsaris cum in Antonium populum Rom. armasset, ab eodem Triumviro proscriptus & occisus est A: ætatis 63, ut scribit, citante *Tacito in dial. de orat.* Tiro Liberatus, qui tribus vitam Cic. voluminibus descripsit. Vitam quoq; ipse suam propemodum narrat in fine *Bruti*. De morte Ciceronis diversæ auctorum diversorum narrationes extant apud *Senecam* in *svasorijs*. Unde Ciceronis nomen derivatum sit, quoddq; habuerit avum & patrem cognomines, & plura ad Historiam ejus pertinentia, antea in lectionibus à me publicis ostensa sunt.

XXVIII. §. C. *Julius Caesar* Cicerone quadriennio Junior ferè, ut è *Chronol.* Funccij colligitur, utraq; felicissimus, Historiæ scilicet & lucidissimi styli famâ, illam celebrabat *Solymanus Ottomannus* Turcarum Imperator, teste *Jacobo Strada* eive Romano, qui tot tantosq;

Caroli

Caroli V. conspicatus triumphos atq; rerum progressus, intellexit librum ab eo quotidianâ lectione teri, cujus præceptis ad suum commodum in rebus bello paceq; gerendis continentèr uteretur: esse verò eum ipsos *C. Julij Caesaris Commentarios*. jussit itaq; barbarus varia è Christianis afferri exemplaria, veritus ne sibi supposititius aliquis, aut alioqui, non omninò idem liber obtruderetur. Collatione factâ curavit Casarem quàm commodissimè verti in lingvam sibi familiarem Arabicam, quem tanto studio ac sedulitate cœpit evolvere, ut facile appareret, hujus operâ adjutum multis facinoribus bellicis, tam à se per strategemata, quàm justo Marte editis inclausisse. Hunc verò, puta stylum, nemo nisi malevolus carpit: vigore enim animi & eloquentiâ longè antecelluit, sicut simul scribere & legere, dicere & audire; quin imò nullus (dicente Eutropio) celerius scripserit, nemo velocius legerit. Cicero facundiam ejus unâ cum reconditis & exquisitis vocibus ita commendat, ut illum in numero Oratorum ponat. *Paterculus* Ciceroni proximum facit. *Quintilianus* eodem animo scribit dixisse quo bella gessit, vim scilicet in dicendo & concitationi junctum acumen exprimens. C. *Tacitus* divinum ingenium & singularem Orationis splendorem ei tribuit; idem A: ætatis 21 *Dolabellam* accusasse memorat. In verbis quoq; eligendis admodum erat accuratus, & insolentioris locutionis osor, ut liquet ex libris de *Analogiâ*, quos ad M. Ciceronem scripsit, è quibus *Gellius* l. i. c. 10. hac citat: *Habe semper in memoria atq; in pectore, ut tanquam scopulum sic fugias inauditum atq; insolens verbum.*

Scriptit

Scriptit etiam, ut innuebam, Rerum à se gestarum commentarios, & quidem in medijs bellorum tumultibus confectos: oppressâ enim Republicâ Rom. primus singulare imperium ceu 4tæ Monarchiæ fundator, obtinuit annis 5. Reliquit autem 7 belli Gallici & 3 de bello pompejano libros, nam cœteros ab Eutropio & Hirtio scriptos constat. In disciplinis Mathematicis quantum præstiterit, indicio sunt, cum libri ejus de astris eorumq; motu, Græcè scripti, teste Macrobio & Plinio hist. tum anni castigatio, quem incuriâ pontificum depravatum, adhibito *Sosigene* correxit, eumq; cum antea Lunaris fuisset, ad solis motum aecommodavit. Quam operam ejus adeò conducibilem judicavit posteritas, ut hodie, tot evolutis seculis, non alia temporum utamur descriptione, quàm juliana. Tandem in senatu conjuratione Bruti & Cassij oppressus, vulneribus 23 confossus interiit A. ætatis 56, ante natum Christum 40 ferè annis; cujus ductu undecies centum nonaginta & duo millia hostium, exceptis civilibus bellis, caesa sunt, teste Eutrop. Celebritate a. tantâ usus est, ut Cic. illum *reges* seu prodigium vocet l. 2. ad Attic. Ep. 9. Quantum interea Romana monarchia hodieq; debilitata est, ex collatione ejus cum imperio Juliano patet: illud enim decem Regnis amplissimis, teste Funccio constabat, qualia fuere præter Asiam & Africam in specie sic dictas, Ægyptus, Syria, Græcia, Illyria, Italia, Gallia, Hispania & Britannia, quibus solus Cæsar præfuit. Mortem ejus varijs signis prænunciatam divina statim ultio subsecuta est; Stella crinita horrendæ magnitudinis septem noctes; solis præterea lumen caligine obfessum magno mortalium metu apparuit, unde aeris magna intemperies maximaq; frugum cruditas exciit. Plutarch. in vita Calig. Cæsar.

XXIX. 6. *Salustius Crispus*, natus *Amiterni* in *Sabinis*, circa A. M. 3879. *Salustiorum* nomen & familiam maximè nobilitavit. Hic inter summas voluptates corporis, quod mirandum, studia literarum sectatus est; instructus autem per ætatem liberalibus disciplinis, ad Remp. se contulit, gessitq; primùm Quæsturam, deinde & Tribunatum obtinuit, tandem quoq; præturam. Et quamvis libidine & avaritiâ infamis, tantâ tamen concinnitate P. R. historiam contexuit, ut isto labore & diligentia multum sibi laudis apud omnes eruditos pepererit; hinc verissimè de illo *Martialis* cecinisse judicatur:

Hic erit, ut perhibent doctorem corda virorum,

Primus Romanâ Crispus in historiâ.

Doctis summoperè laudator illius in dicendo brevitas. Ac *Seneca* in *controv. 9.* cum *Tucydide* illum conferens, *Græco homini aliquid addi posse fatetur, Salustio nihil demi posse dicit.* Idem sentit *Quintilianus*, *Salustianâ illâ brevitate nihil apud aures vacuas & eruditas perfectius esse contestans.* *Tacitus* Florentissimum authorem, *Gellius* verborum Novatorem concinnum vocat. *Ciceroni* non parum insensus fuisse proditur; in rebus gestis tamen ejus memoriæ tradendis nihil affectibus dedit, sed quæ potissima lex est scribendæ historiæ, constantè veritatem professus est. Quamobrem à *D. Augustino*, pulcherrimo decoratus elogio, *veritatis historicus & electissimus pensator verborum* appellatur T. I. p. 115. Quinimò, idem comparatè de eodem T. V. L. 2. de Cic. D. c. 18, sic ait: *Dicit deinde plura Salustius de Syllæ vitij, ceteraq; fœditate Reipublicæ; & alij Scriptores consentiunt, quamvis eloquio multum impari.* Diversum de *Salustio* sentien-

tes, primò multa dicunt eundem de Ciceronis Laudibus datâ operâ prætermisisse. Quibus respondetur: *Aliud esse falsi pro veris tradere, aliud nihil magnoperè ad rem pertinentia, & ab alijs vulgata præterire.* Deinde notatur à Pollione, ut nimis antiquarius, & ex Catonis originibus verba mutuatus. Respondent patroni: *Nemini notam aliquam non inurere Pollionem.* Reprehenditur à Livio, verùm palàm iniquo & invido, quasi vitiosa & corrupta sit ejus dictio. *Trogus* orationes ejus, ut directas & nimis longas vellicat; credunt defensores, quò suas posteritati magis commendaret. Librorum verò ejus historicorum, præter conjurationem Catilinæ, & bellum jugurthinum, atq; pauculas conciones, nihil ad nos injuriâ temporum pervenit. Hujus *ὁ ὕψιστος*, fuit Plotius Gallus, qui primus Romæ Latinam Rhetoricam docuit, cujus Cicero quoq; nonnullibi meminit.

XXX. 7. P. Virgilius, Mantuanus, Latinorum poetarum princeps, natus est circa A. M. 3896. Hunc Salsustio coætaneum constituit D. August. L. V. de Civ. D. c. 12. Et dum ibidem in eo est, ut ostendat, quibus moribus antiqui Romani meruerunt, ut Deus verus, quamvis non eum colerent, eorum augeret imperium. Svadâ Virgilianâ mirificè delectatus, hos ex 6. L. Æneid. inter alios recenset: *Tu regere imperio populos Romane memento,*

*Ha tibi erunt artes, paciq; imponere morem,
Pascere subjectis & debellare superbos.*

XXXI. 8. Q. Horatius Flaccus, Venusinus, poeta Lyricus, natus circiter A. M. 3901, et si alia quoq; poematum genera tractavit. Magnam apud Cæsarem & Mæcenatē gratiam inijt. Quintilianus, illum fore solum ex Lyricis

Lyricis dignum legi judicat, quòd plenus jucunditatis sit & gratiæ, tum varijs figuris & verbis felicissimè audax. Eodem ferè tempore quo Mæcenatē è vita decessit, neutiquam falsus vaticinio suo, cum se non fore ei superstitem carmine cecinit. Diligentè lectum ab Alexandro Severo Imp. traditum est à *Laupridio*. De emendatissimâ ejus editione multum debetur Georgio Fabricio.

XXXII. 9. P. Ovidius Naso, poeta, Sulmonensis, & Eques Romanus, natus circa A. M. 3925, institutus latinis literis, patris jussu oratoriæ facultati se dedit, à quo tamen proposito, postea factus sui arbitrij, resiliit, totoq; pectore poeticam, cui natus videbatur, amplexus est. Scripsit complura poemata vulgò nota, è quibus dolent alij interijisse opus *Halientinæ*, *Medeam*, & 6. libros *Fastorum* posteriores. Seneca lib. decl. 2. scribit se vidisse Ovidium declamantem apud Rhetorem *Arellum Fuscum*, cujus auditor fuerat, ut Latronis admirator, habitumq; declamatorem bonum, verbis minimè licentè utum, nisi in carmine, in quo non ignorârit, sed amârît vitia sua; hoc enim dictum sæpè in hâc causâ usurpaverat: *decentiorem faciem esse, in quâ navus aliquis esset.* Virgilij & Ovidij encomia pro cujusq; ingenio

nectuntur in Eclogis *Henrici Stephani*:
hoc pacto:

Addere Virgilio, sicut res ardua non est,

Ardus sic res est, demere Virgilio.

Nasoni contra, res ardua demere non est;

Addere Nasoni, est arduus ille labor.

De iisdem:

Amni ut pulchris Nasonis comparo Musam;

Sic etiam Musam comparo Virgilij:

Sed supra ripas sæpè ille extenditur amnis,

Sese intra ripas continet iste suas.

XXXIII. 10. *Cornelius Nepos*, vulgò *Æmilius Probus*, Tulliani ævi scriptor, C. Octaviani Augusti imperij anno quarto, Olympiade 185; seu circiter A. M. 3925, floruit. *Euseb. in Chron.* Scripsit de viris illustribus libros 16, quorum pauca hodie monumenta extant, librum de saginatione avium; unum item, teste *Tranquilla*, quo distingvit Literatum ab Erudito; Lusi & Epigrammata. Quod ad Daretis Phrygij historiam attinet, quam à Cornelio redditam latine *Volateranus* & alij tradiderunt, elegantia styli, ait *Savaro*, potius ducti sunt, quam certâ ratione. Elogia hujus scriptoris passim penes Authores extant: *Cornelius Nepos*, ait *Agell.* l. 15. c. 28, & rerum memoria non indiligens, & M. Ciceronis, ut qui maxime, amicus familiarisq; fuit. Et *Plinius Cæcilius Secundus Lib.* 5. *Epist.* 3. Scio, ait, non corrumpi in deterius, quæ aliquando etiam à malis; sed honesta manere, quæ sapius à bonis sunt. Inter quos vel præcipuè numerandus est, P. *Virgilius*, *Cornelius Nepos*, & prius, *Ennius Acciusq;* non quidem hi Senatores; sed Sanctitas morum non distat ordinibus. De eodem scriptore ex *Savarone*: Tanta etiam suavitas est Sermonis Latini, ut appareat in eo nativum quendam leporem esse, non ascitum, & jam ævo Theodosij desitum, quo non parum inclinata erat Latinaris Eloquentia. *Æmilius* autem *Probus*, cujus nomine circumfertur hic liber, Theodosio regnante vixisse, & hujusce libri exscriptorem potius esse, quam auctorem, patet ex his versibus: Vade Liber noster &c. Unde *Boeclerus* in *Epist. prolocutoria* huic authori à se recensito præmissa ait: Illud satis constat *Cornelium Nepotem* esse inter primos scriptorum, qui augustum nomen nostrum

strum mereantur præferre. Ut orittam alibi ostensa, de purissimi sermonis nativâ Elegantiâ &c. Est enim id non speranda tyroni observationis, in prælectionibus à me quoq; Auditoribus meis significata: Propriissimè hunc Authorem loqui, minimumq; delectari figuris.

XXXIV. 11. Q. *Curtius Rufus*, scriptor rerum gestarum *Alexandri M.* Variæ sunt doctorum virorum de Q. Curtij ætate atq; conditione suspiciones; ut ex diversissimis alij nihil præter nomen auctoris repererint; alij nihil præter gentem; alij putent coætaneum Ciceronis fuisse; alij sub Augusto vixisse & Tiberio; alij scripsisse eum temporibus Claudij aut Caligulæ. *Rutgerius* & *Cassianus Vespasiani*; *Barthius Theodosianis* annis adferant. *Christ. Bruno* in *Epist. nuncup.* Porro, ait, quo tempore Q. *Curtius* vixerit, non satis certum est, cum ne hæc quidem quæ supersunt ejus scriptoris integra ad nos pervenerunt. Certè Romanum fuisse satis constat, quod non solum styli ipsius terribissima puritas, ad Romanum stilum ad amissim formata, verum etiam ipse temporum Romani imperij in 4:to 8:vo & 10:mo libris, non obscure mentionem faciat; ut mihi non immeritò mirum videatur, nec à *Quintiliano* inter scriptores Romanos, propter phrasin vetustioribus simillimam recenseri, nec à quoquam alio veterum hujus mentionem fieri. De Stylo vero ejus & historiâ præclarè admodum omnes boni sentiunt. *Nicolaus Causinus* de *Eloq. Div.* & *Hum. L. 3.* Q. *Curtius*, inquit, medium quoddam iter secutus, magnam styli salubritatem consecutus est, nam ita dilucidè narrat, ut amnem sine salebris fluere credas, & tantis præterea veneribus orationem perfundit, ut non mediocriter lectores & amatores suos oblectet. Conciones autem habet tam argutas & suaves, ut *Herodoto* & *Xenophonti* nihilo videatur inferior. *Justus Lipsius* in *Not.*

ad Lib. i. pol. Sequuntur, dicit, Scriptores duo velut proprii principum, & assidue in manu sinuq; habendi. Q. Curtius: qui me iudice probus est legitimusq; Historicus, si quisquam fuit. Mira in sermone ejus facilitas; in narrationibus lepor, astrictus idem & profluens, subtilis & clarus; sine cura ullâ accuratus. Verus in judicijs, argutus in sententijs, in orationibus supra quam dixerim facundus. Quod si varium magis argumentum habuisset, fallor, aut varia prudentia exitum magis specimen prabuisset. Sed Alexander quid nisi bella? & C. Caesar. &c. Puteanus verò in Q. Curtium candidissimo elogio prefatur, dum hæc loquitur: Ut alia desint, sola elocutio lectorem non omnino rudem trahat, eruditum magis etiam inflammet. Quemadmodum cibi aliqui sunt omnibus omnino mortalibus, illic sapore grati, aliqui his nauseam, illis suavitatem adferunt: ita in scriptoribus ratio styli distinguitur. Quæ omnibus placent latina quidem, in uno potissimum Curtio inventa sunt. Livij olim laudem paravinitas quadam imminuit: alius velut supinum alibi, aut frigidum, imò & *ταυτολόγῳ* accusat. In Sallustio Julius Scaliger reperit, quod & reprehenderet & damnavet, prolixum fuisse, vel etiam nimium supervacaneumq;. Caesar ipse, cui satis non fuit res fortiter gerere, nisi narraret, tam stylo promptus quam telo, auctor & simul scriptor, reprehensionem tamen non effugit, ajunt in dictione esse quæ culpari possint, prudentiam e verbis non hauriri: Commentarios tamen esse, & nihil polliceri præter nudam simplicemq; narrationem. Tacitum Tullianæ aures nequaquam ferunt, scriptorem scilicet durum, asperum, concitum: in latinitate maculas esse navolq;: alibi sensum brevitate impediri & frangi; plura involvi, quam exprimi: & quod in emaciato corpore videmus, ossa tantum eminere, velle nullam

nullam nullam esse. Justinus, Florus, Nepos, aliq; frustra nominantur; in omnibus curiosa jam censura reperit quod carperet. Unus Curtius noster, noster ille Curtius, tam feliciter, prudenter, venuste historiæ vestem contexuit, styli ubiq; rebus aptans, ut notam omnem evitaret. Elegans est, gravis est, virilis est, & naturâ suâ nunc exurgens & docens, nunc submittens dictionem & oblectans, ut in summâ gravitate venetes non exuit, ita in remissione ad vilitatem non descendit: quandoq; objurganti similis, cum vitia persequitur, quandoq; mulcenti, cum virtutibus applaudit: verba nitorem habent, compositio suavitatem, res pretium. Tanquam nihil supersit brevitate laudes: tanquam nihil desideres copiam. Ipsa brevitate plenus est, copiam non molestus. Varium dixeris, nec tamen diversum. Vultum eundem, non colorem servat, & tamen formosus, pari ingenio nunc vela sermonis patit, nunc contrahit: sed eadem felicitate invehitur & incedit, alibi celerior, alibi accuratior, ubiq; placens. Cum nihil coactum sit, vibrari tamen sententias dixeris, non educi. Acumina velut tela sunt, lectoremq; suavi vulnere feriunt, flammulæ sunt & accidunt. Nemo sine voluptate legat Curtium, majorem etiam fructum capiat sic perfusus. Quantum oblectaris proficis; & cum omnia laudes, mireris tam ingeniosè exprimi, cum omnia stupeas, tam facile intelligi: nam ceteros historiæ scriptores, ut puritate & lepore provocat, ita acumine & perspicuitate vincit. Nemo subtilior fuit; & tamen gravior, nemo æquè lectorem instruit & minus lassat. Sed ego nunc juventutem alloquor, quæ nisi regium hunc assumat animum & historiæ æstimet, ad nullam

nullam unquam præclaræ vitæ maturitatem excrescet, nisi peculiari studio Curtium evolvat, frustra in reliquis curiosum discendi desiderium conabitur explere. Cibus alibi, hic verò deliciae sunt; doctrina alibi, hic voluptas jungitur, ut discere & audire unusquisq; velit, amoenitate provocatur. Qui plura de Curtio emblemata sapientum desiderat, consulat quæso, Commentationem Freinsheimij c. 1. Ei enim præterquam quod supplementum scripsit, unice propositum constitutumque fuit, nihil prætermittere eorum, quæ ad lacteum authorem hunc ornandum conducibilia viderentur. Sequuntur classici authores post natum Christum.

XXXV. 12. T. *Livius Patavinus*, floruit sub Augusto Cæsare, cui etiam propter ingenium & Eloquentiam clarissimus fuit, ab eodem ob immodicè laudatum Pompejum per jocum Pompejanus appellatus. Descripsit Populi Romani res gestas ab urbe conditâ, usq; ad mortem Drusi Germanici, qui fuit Cæsaris Augusti privignus. Tantum autem nominis & famæ hoc opere consecutus est, ut quemadmodum tradit Plinius junior, ab ultimis Hispaniæ Galliæq; finibus venerint nobiles quidam ad illum visendum, Eloquentiæ illius claritudine tracti. *Nunquam ne*, ait Julio Nepoti suo Lib. 2. Epist. 3. *legisti Gaditanum quendam, Titi Livij nomine gloriâq; commotum, ad visendum eum ab ultimo terrarum orbe venisse?* Quam rem & B. Hieronimus ad Paulinum memorans: Et quos inquit, ad contemplationem sui Romanon traxerat, unius fama perduxit. Et addit: *Habuit illa ætas inauditum & omnibus seculis celebrandum miraculum, ut tantam urbem ingressi, aliud extra urbem quærent, Scripsit & Dialogos, & libros ex professo philosophiam continentes.* Decessit

Patavij

Patavij Septuagenarius Anno Tiberij quinto juxta Eusebium, seu A. Christi 21. Filium reliquit, & ipsum inter Claros scriptores numeratum. Laudes ipsius ob ingenium & Eloquentiam certatim prædicant Seneca, Plinius, Tacitus, Quintilianus, Martialis &c. Recensio *Gruteri* esse emendata; *Gronovij* verò castigatio putatur. Supplementum Livianorum edidit Freinsheimius Holmiæ A. g. 1649.

XXXVI. 13. L. *Annaeus Seneca*, Stoicus, præceptor Neronis erat, sub quo dum miseris in urbe mortibus infantes conficiuntur, Petrus & Paulus martyrio coronantur, etiam *Seneca*, dato voluntario mortis genere interemptus est, circa A. Ch. 68. Vide *Tacitum* ubiq; ei benevolum, ut è diverso infestissimus *Dion* agnoscitur. De *Senecæ* & Pauli Apostoli Amœbæis Epistolis non conveniunt omnes Doctores, quarum Hieronymus de vitâ scriptorum Eccles. meminit. *Columella* *Senecam* virum excellentis ingenij atque doctrinæ vocat l. 2. c. 3. *Tacitus* *Annal.* lib. 13, ubi veneno enectum *Agrippinæ* fraude *Siranum*, atq; ad mortem actum retulisset *Narcissum*, *Ibaturq;*, ait, *in cædes, nisi Afranius Burrhus & Annaeus Seneca obviam issent: Hi rectores imperatoria juvenia, & pari in societate potentie concordēs, diversâ arte ex aquo pollebant: Burrhus militaribus curis, & Severitate morum; Seneca præceptis Eloquentiæ & comitate honestâ. Iuvantes invicem, quo facilius lubricam principis ætatem, si virtutem aspernaretur, voluptatibus concessis retinerent.* Hujus filius fuisse creditur L. *Annaeus Seneca Tragicus*; etsi opus illud Tragoediarum non unius esse hominis Erasmo videatur. De vita ejus differunt P. Crinitus & Gyraldus.

XXXVII. 14. *Cajus Cornelius Tacitus*, natus initio

X

Nero-

Neronis, principio seculi secundi floruit, seu A. Ch. circiter 101. & seqq. Nullam inter Romanas gentes latius sparsam invenire fas est atq; Corneliam, cujus plures quam 12 populosa familia numerantur, omnes patriciæ dignitatis, honoribus magistratibusq; illustres. P. Annius Tacitus Imp. tanti eum fecit, ut illius effigiem omnibus in Bibliothecis poni edicto mandaverit, atq; ejus historiam singulis annis per Civitatum decuriones describi voluerit, ne videlicet aliquo unquam tempore deperire posset. Historiam quidem exorsus est scribere post mortem *Nervæ*, quoniam principio R. Hist. vocat Divum Nervam, qui honos non habetur nisi principi mortuo. Tractatibus scribendis senex demum vacavit, cum reliquum ætatis in foro & causis orandis egisset. Scripsitq; primum omnium historiarum libros, ab excessu Neronis ad imp^m *Nervæ*; deinde præter Annales, ab Augusti excessu ad finem Neronis; de Germanorum moribus libellum, vitam Julij Agricola, socii sui, & dialogum de Claris Oratoribus ciceronem imitatus, præterea libros facetiarum, nominatos à Felgentio. Ex Plinij Epistolis, & Tacitum in principibus Oratoribus fuisse, & Orationes aliquot edidisse intelligimus. Idem historias ejus immortales auguratur futuras, ijsq; inseri cupit Lib. 7. Epist. 33. Plenissime Taciti vitam persequitur, subjectis de eodem veterum scriptorum testimonijs, justus Lipsius, cujus iidem studio, auctoris hujus opera, quæ hodie extant, emendatissima leguntur. Idem comment. in Tacit. tradidit, priores ejus 3 libros inventos *Corbeje*, quod ad Visurgim monasterium est: cumq; quæstor quidam pontificius ad Leonem X. detulisset, *avriſogor* ei depensum

sum 300 aureorum. Summam deniq; laudum Tacitarum, non tacitarum, brevissimo elogio includens Boethornius, Tacito à se observato ita præfatur: *Omnium qui Romanorum Caesarum res memoriâ Annalium complexi sunt, maximus auctor Cornelius Tacitus &c.* Vel si mavis audire incomparabilem Heinsum: *Civilis atq; militaris rei auctor maximus Tacitus, sententijs rebusq; densus, verbis striculus ac compressus, totus deniq; ignis est &c.*

XXXVIII. 15. *Cajus Plinius Cacilius secundus, Novocomensis*, circa A. Ch. 110 floruit, iisdem cum Tacito temporibus: scilicet *Trajani* imp. quo cum horas suas in dandis Epistolis partitus est: quamvis enim sapius alibi testentur Epistolæ *Secundi*, quantâ conjunctus Tacito fuerit amicitia, nullis tamen magis utriusq; familiaritatem & conjunctionem, quàm Epistolâ libri 7. vicissimâ recludit, ut & studia & famam communem habuisse cognoscatur, seq; totum ab ineunte ætate ad imitandum Tacitum dedisse. Plinius appellatos *ἀπὸ τοῦ πλύνειν*, id est, à lavando; volunt; cujus nominis decem apud Romanos fuisse à memoriâ antiquitatis constat, ut sunt: 1. *Plinius* Dux Sexti Pompeij, quo fugiente, ille exercitum M. Lepido tradidit, teste Appiano. 2. *Plinius* Medicus, cujus Epigraphe visitur *Comi* in æde S. Proбини. 3. *Plinius* Philocalus, cujus inscriptio extat *Comi*, in Regione D. Vitalis, in quadam casâ. 4. *Plinius* Phosphorus. 5. *Plinius* Faustus, cujus monumentum extat *Genevæ* in portâ. 6. *Plinius* Faustii filius, Sabinus. 7. *Plinius* Plinianus, qui extat *Comi* in sacello S. Johannis. 8. *Plinius* Secundus, Atheniensis Sophista, & à quibusdam dictus *Epicurus*, utpote fabri filius, præceptor fuit *Herodoti* sophistæ, scripsit declamationes Rethoricas, teste Suidâ,

Suidā. 9. C. Plinius Secundus Veronensis, floruit sub Vespasianis principibus, quorum negocia curabat. Scripsit historiam naturalem 37 libris; de iaculatione equestri librum 1. De vitâ Q. Pompeij 2. De Bellis Germanorum 20. Studiosorum 6. Dicere solebat: *Nullum librum esse tam malum, qui non aliquâ parte prodesset: perire omne tempus arbitrabatur quod studijs non impertiretur.* Perijt Anno ætatis 56, in Visuvij montis incendio, dum causam ejus præfens investigaret curiosus. Et 10. C. Plinius Cacilius, de quo nunc ex professo agitur, natus patre L. Cacilio, adoptatus ab avunculo, cognomen ejus, quod erat Secundus, usurpavit, consulatum gessit sub Trajano, & Bithyniam administravit. Scripsit libros Epistolarum 10. & Panegyricum, quo gratias agit Trajano pro consulatu. Puer admodum comœdiam græcam composuit; Elegos aliquando pangens; Hendecasyllaborum libellum quosquæ emisit. Vita ejus per Catanaum composita est eleganter, qui præceptorem habuisse eum Quintilianum asserit, in Syria Euphratem philosophum audisse, ubertate Livianâ plerumquæ; captum, Tacitum ut Rectorem & Magistrum suspexisse; Tranquillum ut contubernalem coluisse: Nullum emendandi genus omisisse, ac primum quæ scripserat secum pertractasse ipsum, deinde duobus aut tribus legisse: mox alijs tradidisse annotanda, notasquæ; eorum, si dubitabat, cum uno rursus aut altero pensitasse: novissimè pluribus recitasse. Proinde non indignum putabat Augustus Buchnerus, prof. Eloq. Witteb. & Acad. senior, cujus Epistolas notis à se illustratas, & Electori J. Georgio dicatas, appellaret *Civilium virtutum officiorumquæ; familiarium, tum argutissima ac elegantissima orationis* HORREUM INSTRUCISSIMUM.

XXXIX. 16. C. Suetonius Tranquillus, vixit temporibus Trajani & Adriani principis, sub quo & Epistolarum Magister fuit, Plinij Novocomensis *ἐπὶ ἑπο.* 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000. 1001. 1002. 1003. 1004. 1005. 1006. 1007. 1008. 1009. 1010. 1011. 1012. 1013. 1014. 1015. 1016. 1017. 1018. 1019. 1020. 1021. 1022. 1023. 1024. 1025. 1026. 1027. 1028. 1029. 1030. 1031. 1032. 1033. 1034. 1035. 1036. 1037. 1038. 1039. 1040. 1041. 1042. 1043. 1044. 1045. 1046. 1047. 1048. 1049. 1050. 1051. 1052. 1053. 1054. 1055. 1056. 1057. 1058. 1059. 1060. 1061. 1062. 1063. 1064. 1065. 1066. 1067. 1068. 1069. 1070. 1071. 1072. 1073. 1074. 1075. 1076. 1077. 1078. 1079. 1080. 1081. 1082. 1083. 1084. 1085. 1086. 1087. 1088. 1089. 1090. 1091. 1092. 1093. 1094. 1095. 1096. 1097. 1098. 1099. 1100. 1101. 1102. 1103. 1104. 1105. 1106. 1107. 1108. 1109. 1110. 1111. 1112. 1113. 1114. 1115. 1116. 1117. 1118. 1119. 1120. 1121. 1122. 1123. 1124. 1125. 1126. 1127. 1128. 1129. 1130. 1131. 1132. 1133. 1134. 1135. 1136. 1137. 1138. 1139. 1140. 1141. 1142. 1143. 1144. 1145. 1146. 1147. 1148. 1149. 1150. 1151. 1152. 1153. 1154. 1155. 1156. 1157. 1158. 1159. 1160. 1161. 1162. 1163. 1164. 1165. 1166. 1167. 1168. 1169. 1170. 1171. 1172. 1173. 1174. 1175. 1176. 1177. 1178. 1179. 1180. 1181. 1182. 1183. 1184. 1185. 1186. 1187. 1188. 1189. 1190. 1191. 1192. 1193. 1194. 1195. 1196. 1197. 1198. 1199. 1200. 1201. 1202. 1203. 1204. 1205. 1206. 1207. 1208. 1209. 1210. 1211. 1212. 1213. 1214. 1215. 1216. 1217. 1218. 1219. 1220. 1221. 1222. 1223. 1224. 1225. 1226. 1227. 1228. 1229. 1230. 1231. 1232. 1233. 1234. 1235. 1236. 1237. 1238. 1239. 1240. 1241. 1242. 1243. 1244. 1245. 1246. 1247. 1248. 1249. 1250. 1251. 1252. 1253. 1254. 1255. 1256. 1257. 1258. 1259. 1260. 1261. 1262. 1263. 1264. 1265. 1266. 1267. 1268. 1269. 1270. 1271. 1272. 1273. 1274. 1275. 1276. 1277. 1278. 1279. 1280. 1281. 1282. 1283. 1284. 1285. 1286. 1287. 1288. 1289. 1290. 1291. 1292. 1293. 1294. 1295. 1296. 1297. 1298. 1299. 1300. 1301. 1302. 1303. 1304. 1305. 1306. 1307. 1308. 1309. 1310. 1311. 1312. 1313. 1314. 1315. 1316. 1317. 1318. 1319. 1320. 1321. 1322. 1323. 1324. 1325. 1326. 1327. 1328. 1329. 1330. 1331. 1332. 1333. 1334. 1335. 1336. 1337. 1338. 1339. 1340. 1341. 1342. 1343. 1344. 1345. 1346. 1347. 1348. 1349. 1350. 1351. 1352. 1353. 1354. 1355. 1356. 1357. 1358. 1359. 1360. 1361. 1362. 1363. 1364. 1365. 1366. 1367. 1368. 1369. 1370. 1371. 1372. 1373. 1374. 1375. 1376. 1377. 1378. 1379. 1380. 1381. 1382. 1383. 1384. 1385. 1386. 1387. 1388. 1389. 1390. 1391. 1392. 1393. 1394. 1395. 1396. 1397. 1398. 1399. 1400. 1401. 1402. 1403. 1404. 1405. 1406. 1407. 1408. 1409. 1410. 1411. 1412. 1413. 1414. 1415. 1416. 1417. 1418. 1419. 1420. 1421. 1422. 1423. 1424. 1425. 1426. 1427. 1428. 1429. 1430. 1431. 1432. 1433. 1434. 1435. 1436. 1437. 1438. 1439. 1440. 1441. 1442. 1443. 1444. 1445. 1446. 1447. 1448. 1449. 1450. 1451. 1452. 1453. 1454. 1455. 1456. 1457. 1458. 1459. 1460. 1461. 1462. 1463. 1464. 1465. 1466. 1467. 1468. 1469. 1470. 1471. 1472. 1473. 1474. 1475. 1476. 1477. 1478. 1479. 1480. 1481. 1482. 1483. 1484. 1485. 1486. 1487. 1488. 1489. 1490. 1491. 1492. 1493. 1494. 1495. 1496. 1497. 1498. 1499. 1500. 1501. 1502. 1503. 1504. 1505. 1506. 1507. 1508. 1509. 1510. 1511. 1512. 1513. 1514. 1515. 1516. 1517. 1518. 1519. 1520. 1521. 1522. 1523. 1524. 1525. 1526. 1527. 1528. 1529. 1530. 1531. 1532. 1533. 1534. 1535. 1536. 1537. 1538. 1539. 1540. 1541. 1542. 1543. 1544. 1545. 1546. 1547. 1548. 1549. 1550. 1551. 1552. 1553. 1554. 1555. 1556. 1557. 1558. 1559. 1560. 1561. 1562. 1563. 1564. 1565. 1566. 1567. 1568. 1569. 1570. 1571. 1572. 1573. 1574. 1575. 1576. 1577. 1578. 1579. 1580. 1581. 1582. 1583. 1584. 1585. 1586. 1587. 1588. 1589. 1590. 1591. 1592. 1593. 1594. 1595. 1596. 1597. 1598. 1599. 1600. 1601. 1602. 1603. 1604. 1605. 1606. 1607. 1608. 1609. 1610. 1611. 1612. 1613. 1614. 1615. 1616. 1617. 1618. 1619. 1620. 1621. 1622. 1623. 1624. 1625. 1626. 1627. 1628. 1629. 1630. 1631. 1632. 1633. 1634. 1635. 1636. 1637. 1638. 1639. 1640. 1641. 1642. 1643. 1644. 1645. 1646. 1647. 1648. 1649. 1650. 1651. 1652. 1653. 1654. 1655. 1656. 1657. 1658. 1659. 1660. 1661. 1662. 1663. 1664. 1665. 1666. 1667. 1668. 1669. 1670. 1671. 1672. 1673. 1674. 1675. 1676. 1677. 1678. 1679. 1680. 1681. 1682. 1683. 1684. 1685. 1686. 1687. 1688. 1689. 1690. 1691. 1692. 1693. 1694. 1695. 1696. 1697. 1698. 1699. 1700. 1701. 1702. 1703. 1704. 1705. 1706. 1707. 1708. 1709. 1710. 1711. 1712. 1713. 1714. 1715. 1716. 1717. 1718. 1719. 1720. 1721. 1722. 1723. 1724. 1725. 1726. 1727. 1728. 1729. 1730. 1731. 1732. 1733. 1734. 1735. 1736. 1737. 1738. 1739. 1740. 1741. 1742. 1743. 1744. 1745. 1746. 1747. 1748. 1749. 1750. 1751. 1752. 1753. 1754. 1755. 1756. 1757. 1758. 1759. 1760. 1761. 1762. 1763. 1764. 1765. 1766. 1767. 1768. 1769. 1770. 1771. 1772. 1773. 1774. 1775. 1776. 1777. 1778. 1779. 1780. 1781. 1782. 1783. 1784. 1785. 1786. 1787. 1788. 1789. 1790. 1791. 1792. 1793. 1794. 1795. 1796. 1797. 1798. 1799. 1800. 1801. 1802. 1803. 1804. 1805. 1806. 1807. 1808. 1809. 1810. 1811. 1812. 1813. 1814. 1815. 1816. 1817. 1818. 1819. 1820. 1821. 1822. 1823. 1824. 1825. 1826. 1827. 1828. 1829. 1830. 1831. 1832. 1833. 1834. 1835. 1836. 1837. 1838. 1839. 1840. 1841. 1842. 1843. 1844. 1845. 1846. 1847. 1848. 1849. 1850. 1851. 1852. 1853. 1854. 1855. 1856. 1857. 1858. 1859. 1860. 1861. 1862. 1863. 1864. 1865. 1866. 1867. 1868. 1869. 1870. 1871. 1872. 1873. 1874. 1875. 1876. 1877. 1878. 1879. 1880. 1881. 1882. 1883. 1884. 1885. 1886. 1887. 1888. 1889. 1890. 1891. 1892. 1893. 1894. 1895. 1896. 1897. 1898. 1899. 1900. 1901. 1902. 1903. 1904. 1905. 1906. 1907. 1908. 1909. 1910. 1911. 1912. 1913. 1914. 1915. 1916. 1917. 1918. 1919. 1920. 1921. 1922. 1923. 1924. 1925. 1926. 1927. 1928. 1929. 1930. 1931. 1932. 1933. 1934. 1935. 1936. 1937. 1938. 1939. 1940. 1941. 1942. 1943. 1944. 1945. 1946. 1947. 1948. 1949. 1950. 1951. 1952. 1953. 1954. 1955. 1956. 1957. 1958. 1959. 1960. 1961. 1962. 1963. 1964. 1965. 1966. 1967. 1968. 1969. 1970. 1971. 1972. 1973. 1974. 1975. 1976. 1977. 1978. 1979. 1980. 1981. 1982. 1983. 1984. 1985. 1986. 1987. 1988. 1989. 1990. 1991. 1992. 1993. 1994. 1995. 1996. 1997. 1998. 1999. 2000. 2001. 2002. 2003. 2004. 2005. 2006. 2007. 2008. 2009. 2010. 2011. 2012. 2013. 2014. 2015. 2016. 2017. 2018. 2019. 2020. 2021. 2022. 2023. 2024. 2025. 2026. 2027. 2028. 2029. 2030. 2031. 2032. 2033. 2034. 2035. 2036. 2037. 2038. 2039. 2040. 2041. 2042. 2043. 2044. 2045. 2046. 2047. 2048. 2049. 2050. 2051. 2052. 2053. 2054. 2055. 2056. 2057. 2058. 2059. 2060. 2061. 2062. 2063. 2064. 2065. 2066. 2067. 2068. 2069. 2070. 2071. 2072. 2073. 2074. 2075. 2076. 2077. 2078. 2079. 2080. 2081. 2082. 2083. 2084. 2085. 2086. 2087. 2088. 2089. 2090. 2091. 2092. 2093. 2094. 2095. 2096. 2097. 2098. 2099. 2100. 2101. 2102. 2103. 2104. 2105. 2106. 2107. 2108. 2109. 2110. 2111. 2112. 2113. 2114. 2115. 2116.

XL. 17. *Lucius Annaeus Florus*, prioribus duobus co-
ætaneus: nec solius enim Trajani ævo, sed etiam Ha-
driani vixisse creditur Joanni G. Vossio in Hist. Aug. l.
1. c. 30. qui paulò post de charactere sermonis ejus ita
differit: Sanè quod poematis delectari se ait, id non abhor-
ret ab hujus compendij scriptore, quando stylus ejus in histo-
ria est declamatorius ac poetico propior, adeò ut etiam Vir-
gilij hemistichia profundat. Et tamen ea potissima est Flori
nostri laus, quod scriptor est elegans & disertus, & si paucula
exceperis, quæ frigidius dicta videntur, verè floridus. Hic
summam rerum Romanarum quatuor libris descripsit,
quam Livius libris ext. 45. describendo prosecutus
est. Valdè tamen falli eos, ait Vossius dicto loco, qui
eum putant in historiâ suâ Epitomen nobis Livij dedisse,
se, siquidem crebrò à Livio recedat, Nec facile dixerim,
ait, idemne an alius sit, qui singulorum fere Livij librorum
argumenta reliquit: quæ hodieq; extant, etiam librorum,
qui deperierunt.

XLI. 18. *Justinus*, qui redegit Trogi Pompeij 44.
voluminum historiam universalem in Epitomen, omis-
sis, ut ipse loquitur, quæ nec cognoscendi voluptate
jucunda, nec exemplo necessaria essent, vixit sub An-
tonino Imp. quippè cui idem opus inscripserit, circiter
A. D. 140. Hunc quibusdam Classicis accensere religio
est; verum Romanam eum calluisse congruenter, & scripsisse
lingvæ, non ita dubitatur, atq; de veritate histo-
riæ, dum mentionem patriarcharum faciat, Tyronibus
ob facilitatem styli, cum primis esse videtur commendandus.

XLII. 19. *Valerius Maximus*, qui sæculo septimo, vel
explicente Sexto, vixit; scripsit enim ad Tiberium Cæ-
sarem, rerum dictorumq; memorabilium libros 9. ut in
vitâ

vitâ ejus refertur, incerto auctore: *Valerius Maximus*,
civis Romanus patricio genere natus, omnium pueritiam & ma-
gnam adolescentia partem literis percipiendis & honestis artibus
dedit. Inde sumptâ virili togâ, se contulit ad rei militaris
disciplinam, ubi aliquamdiu stipendia fecisse, & in Asiam cum
Sexto Pompejo navigasse dicitur. Unde reversus, cum vide-
ret se patriæ suæ tam benè dicendo quam bene faciendo posse
prodesse, à quo incepto studio militia gloria detinuerat, eodè
regressus, statuit urbis Romæ, exterarumq; gentium facta, si-
mul ac dicta memoratu digna, ut ipse fatetur, literarum mo-
numentis commendare, quod feliciter & gloriose consecutus est.
Floruit autem Tiberij Cæsaris temporibus &c. De dictionis ejus
natura, repurgator Pighius sic ait: Frequentè rescriptus atq;
mutatus, infelicis sæculi superioris barbariem haut modicam con-
traxit, ut emuncta naris homines sæpè culpent stylum ejus, atq;
latina locutionis puritatem in eo desiderent; Et quidem imme-
ritò, cum antiquitatem sæculi sui venustam totus redoleat &c.

XLIII. 20. *P. Vellejus Paterculus*, sub Tiberio Imp.
enituit, duos Romanæ historiæ scripsit libros ad M.
Vinicium consulem progenerum Tiberij Cæsaris. Velle-
lei librorum bonam partem deperijisse testatur J. Vos-
sius l. 1. c. 24. de Historicis latinis. Ibidemq; ait: Di-
ctio ejus planè Romana atq; elegans est. Quadam etiam ha-
bet, quæ hant alibi invenias.

XLIV. 21. Sequuntur Historiæ Augustæ Scriptores
Latini minores reliqui, ita à G. J. Vossio nuncupati,
quos solùm enumerasse hic loci sufficiet. 1. *Sextus Au-
relius Victor*, ætate Constantij & Juliani imperatorum
scripsit de origine & viris illustribus gentis Romanæ.
2. *Sextus Rufus Festus*, vir consularis, scripsit rerum ge-
narum populi R. Breviarium, & dedicavit imp. Valen-
tiniano

tiniano, quem perennitatem vocat. 3. *M. Valerius Messala Corvinus*, sub Octaviano Augusto Cæsare consulatum est adeptus, de cujus progenie libellum à se compositum eidem inscripsit, ac primus patrem patriæ salutavit. *Nullo autem opere*, ait *Vossius*, tantum laudis genuinus meruit *Messala*, quam orationibus & declamationibus. Et *M. Seneca* contr. 12. *Fuit Messala* ait, *exactissimi ingenij in omnium studiorum partes*, latini utiq; sermonis diligentissimus. Item *L. Seneca*, disertissimum virum appellat. Autor dial. de causis cor. Eloq. censet fuisse Cicerone mitiorem & dulciorem & magis in verbis elaboratum. *Quintil.* l. 10. c. 1. *Messala*, inquit, *nitidus & candidus, & quodammodo præ se ferens in dicendo nobilitatem suam*. Tanta autem viri autore *Plinio Hist. A.* ætatis 70, biennio ante mortem, omnium planè, & nominis proprii oblitus fuit. 4. *Enropius*, sophista Italus, itidem rerum Romanarum brevitarium scripsit in 10. libellis, ab *V. C.* usq; ad *Flavium Valentem Augustum*, cui opus suum dicavit. 5. *Ælius Spartianus* ad *Diocletianum imp. Vitam Hadriani, Alij Veri, Iuliani, Severi & Pescennij Nigri*, à se scriptam emisit &c. 6. *Iulius Capitolinus*, ad *Diocletianum Augustum* vitam scripsit *Antonini Pij*: Etiam vitam consignavit *M. Antonini philosophi*, item *Veri & Pertinacis Imp.* ad *Constantinum Clodium, Albinum Maximinos, & Gordianos 3.* *Opilium M.* ad *Diocl. Maximum & Balbinum*. 7. *Vulcatius Gallicanus*, quid scribere propositum habuerit, & quâ ætate vixerit, hæc ejus verba ostendunt: *Proposui Diocletiane Auguste, omnium qui Imperatorum nomen, siue jussu siue injustè habuerunt, in literas mittere, ut omnes purpuratos Augustos cognosceres, sed hodie nihil ejus habemus, præter vitam Avidij Cassij, unde verba ista deprompta sunt.*

8. *Ælius*

8. *Ælius Lampridius* *Commodum Antoninum* scripsit ad *Diocletianum*: Item *Antoninum Heliogabalum* ad *Constantinum Augustum*: Item *Alex. Severum*. 9. *Trebellius Pollux* scripsit *Gallienos 30 Tyrannos &c.* 10. *Flavius Vopiscus* *Syracus.* scripsit imperatores *Aurelium, Florianum, Tacitum, Probum, Firmum &c.* 11. *Amianus Marcellinus* floruit sub *Gratiano ac Valentiniano*, scripsit *Romam triumphantem* libris 31. quibus 13. priores defunt. Hos verò superstites *Boxhornius* recensuit & animadversionibus illustravit.

XLV. 22. His accenseri meritò quorundam scripta patrum possunt. Qui verò ex illis puritate Latini sermonis ac proprietate ejus maximè claruerunt, sunt 1. *Cyprianus* *Carthaginensis*, ex *Rhetore gentili*, occasione lectionis vaticinij *Jonæ*, *Christianorum Doctor* factus est, tantâ facundiâ, ut, teste *Lactantio*, discernere nequeas, an facilius in explicando, an potentior in persuadendo quisq; fuerit. 2. *Lactantius Firmianus* *Italus*, à *lacteo Tullianæ Eloquentiæ flumine* sic vocatus, cuius notis *Betuleji*, nam aliàs de eo *Hieronimus* hoc fert iudicium, quâ fidem, quod felicius aliena destruxerit, quam confirmaverit nostra. 3. *Hilarius*, *Pictaviensis Episcopus*, è lectione *S. literarum* quoq; ad fidem *Christianam* conversus, tuba latini sermonis ab eodem *Hieronymo* nuncupatus est. 4. *Hieronymus*, *Stridonensis Dalmata*, Theologus cognominatus, *Erasmus* ad omnem dicendi facultatem appositus, & ardens in concitandis affectibus dicitur, præcipuam verò sibi laudem omnium aufert, quod comptè politeq; Apologias suas Epistolasq; scripserit. 5. *Augustinus*, *Hipponensium præsul* in *Africa*, in extemporalis dictione felix & argutus salutatur ab

Y

Erasmus,

Erasmio: is quamvis nonnunquam utatur vocibus Ecclesiasticis, Ciceroni non usitatis, hunc tamen quia diligentissimo, ut fatetur ipse, studio edidicit ac intellexit; non mirum erit, si & florido stylo, & censoriâ de vocibus latinis sententiâ uti, sine invidiâ possit. E. g. de voce *Salvatoris*, adæquatiùs *servatoris* vocabulo, nomen officiumq; *Jesu* edifferente, sic ait lib. 3. de Trin. c. 10. *Verbum istud antea lingua latina non habebat, sed habere potuit.* 6. Quibus tandem accedunt *Arnobius* cum notis *Elmenhorstij*; *Ambrosij* *Hexaameron*; *Tertulliani* *Apologeticus*, *Prudentius* & nonnulli alij.

XLVI. 23. Recentiores qui lingvæ latinæ proprietate non fuere indelectati, sunt *Lipsius*, *Senecæ* æmulus, *Vossius*, *Grotius*, *Berneggerus*, *Salmasius* &c. Recentissimè omnium, ut aliorum laudibus nil detrahā, domi forisq; degentium, non tam meo iudicio, quam sensu, scripserunt ac loquuntur tersissimè, incomparabilis *Heinsius* & *Boxhornius*, duo illuminatores *Lugdunensium*: *Augustus Buchnerus*, *Freinshemius* & *Bœclerus*, tres Eloquentiæ patriarchæ Germanorum: quorum ille *Witebergam*; iste *Heidelbergam*; hic *Argentynam* hodiè illustrant. Plures quidem strenuos latinè loquendi ac virtutis magistros & nunc & olim extitisse non mentior, verum enumerata jam potior pars est, unde tandem concludo, quod *Puritas lingua latina, sit juxta Romani Sermotis legem, sancitam iudicio bonorum Authorum, maximâ ex parte jam recensitorum, aut scripta aut pronunciata sententia.*

XLVII. Quocirca Nota: quod lex locutionis Romanæ, à tempore & personis quidem, sed cautè æstimanda sit, &c. Incorruptâ lingvæ latinæ ætate dixerunt & scripserunt, qui aureo seculo *Cæsaris* & *Augusti* vixerunt, quo

quo genus loquendi perfectissimum fuit: quo horror ille nimium prisce vetustatis aberat, & germana illa, & illibata Romanæ lingvæ sinceritas non dum degeneraverat: nempe illo seculo & eò loci, ubi mancipia etiam ipsa, purè & Romanè loquebantur; neq; sermonis genere docti ab indoctis differebant, sed tantum sermonis elegantia, ut ait *Taub.* in diss. de ling. Lat. § De Personis eo tempore locutis, scribendoq; meditatissimis non sunt præcipitanda iudicia, monente *Vogelio* in *Ephem. Ling. Lat.* E. G. *Cicero* licet utriusq; sermonis, non tantum patrij latini, sed & Græci, rerumq; Copiâ instructissimus fuerit, atq; doctissimus, adeo ut *Taubmanno* d. l. *Castissima illa Romana lingua venustas in illo dominari dicatur*; solus tamen omnes & singulas hujus universitatis res, quarum non pauca & hodièq; oriuntur, scriptis suis ut complecteretur, plures ob causas fieri non potuit. Unde *Erasm.* in *Dial. Cicer.* *Nec statim, ait, male latinum est, quod apud Ciceronem non extat, qui, ut sæpè jam dictum est, nec extat totus, at si totus extaret, non tractavit omnes materias, & si tractasset omnes illorum temporum, nostras res nec tractavit, nec novit.* A solo igitur *Cicerone*, aut alio veterum Authorum uno duntaxat, universam Scholæ latinæ supellectilem sperare, esset erroris; obnixè flagitare iniquitatis: nam *Lubino* teste, authores illi de certâ quadam re sibi propositâ scripserunt, non illo primùm consilio, ut pueros in Scholis Romanam linguam docerent, aut omnem Romanæ lingvæ varietatem & copiam scriptis suis exquerentur.

Hactenus primos, non omnes recensui authores latinos qui extiterunt, sed de omni genere quosdam,

optimos nempe, quantum instituto meo hâc vice videbatur conducibile.

Et tantum de lingvæ latinæ Puritate.

XLVIII. III. Usus & Præstantia lingvæ latinæ in omni se facultate latissimè diffundit, idq; 1. In Genere: in Scholis enim & Academijs totius Christianismi, sua dogmata Magistri & Doctores profitentur ordinariè idiomate latino. Hinc *Valla* calamitatem ruinæ Romanorum Monarchiæ defleturus, in medio lachrymarum fluxu exultat, ingenti lingvæ latinæ beneficio Augustum perpetuò Quiritum imperium continuari; quippe qui suis ita elegantijs præfatur pag: 10: *Magnum ergo latini sermonis Sacramentum est, magnum profectò numen, quod apud peregrinos, apud Barbaros, apud hostes sanctè & religiosè per tot secula custoditur, ut non tam dolendum nobis Romanis, quam gaudendum sit, atq; ipso etiam terrarum orbe exaudiente gloriandum. Amisimus Romam, amisimus regnum, amisimus dominatum; tametsi non nostrâ sed temporum culpâ: Veruntamen per hunc splendidiorè dominatum, in magnâ adhuc orbis parte regnamus: Nostra est Hispania, nostra Gallia, nostra Germania, Pannonia, Dalmatia, Illyricum, multaq; alia nationes; ibi namq; Romanum imperium est, ubicunq; Romana lingua dominatur. Sane igitur nunc Graci, & linguarum copiâ se jactent, plus nostra una efficit, & quidem inops, (ut ipsi volunt) quam illorum quinq; (si eis credimus) locupletissima: & multarum gentium velut una lex, una est lingua Romana: unius Græcia (quod pudendum est) non una sed multe sunt, tanquam in Repub. factiones: atqui exteri nobiscum in loquendo consentiunt, Graci inter se consentire non possunt, ne dum alios ad sermonem suum se perduros sperent: variè apud eos loquuntur authores, Atticè, Ionicè,*

Ionicè, Æolicè, Doricè, novâs: apud nos, id est apud multas nationes nemo nisi Romanè: in quâ lingua disciplina cuncta libero homine digna continentur, sicut in sua multiplici apud Græcos: quâ vigente quis ignorat studia omnia disciplinasq; vigere: occidente occidere?

XLIX. 2. In specie si loquar 1. de Theologia; quamvis non diffiteor, existere consummatum Theologum posse, quâ γνάσκω καὶ διδασκαλίαν, qui latinè planè nesciat, modò textum Hebræum calluerit, in V. Test. & Græcum in Novo; in controversijs tamen & quoad *ἐλεγχον*, item modum communicandi ordinarium, neutiquam lingvâ Romanâ carere potest. E. G. In certamine cum Pontificijs, qui in Concilio Tridentino, versionem Bibliorum vulgatam latinam fecere authenticam, nequicquam hos profligabit, nisi sermonis latini fuerit consultus. Extant & aliæ Pontificiorum translationes Bibliorum Latinæ, eaq; recentiores, utpote Xantis Pagnini, Jsidori Clarij, Ariæ Montani, & Erasmi in N. T. Nec non Calvinianorum, Munsteri, Tigurina, quam incepit Leo Judæ, complevit Bibliander cum sodalibus, Pelicano & Cholino; Junij & Tremellij, Beza verò tantum in N. T. Lutheranorum est, versionis vulgatæ correctio Dn. D. Lucæ Osiandri, denuo publicata à filio Andreadâ. Versio nova & nuper inchoata Ubsaliæ, à pl. R. Dn. D. Tersero nostro. Ut taceam historiam hujus lingvæ Ecclesiasticam, Latinos celeberrimi nominis Patres, & scripta innumerabilia Theologorum, cum adversariarum, tum nostratium, Didascalica, Elenctica, Epanorthotica & Pædeutica, quorum omnium cognitione destitutum iri, miserrimumq; fore Theologum, lingvæ latinæ expertem, manifestatum evadit. Singulari etiam lingvæ latinæ beneficio, orthodoxa Religio, Confessione

Augustanâ comprehensa, & imperatori Carolo V. exhibita in Comitij Anno Ch. 1530, est diffusa ac propagata latissimè: *non tantum per accidens* quòd Cæs. M:tas hanc confessionem per Alphonsum Valdensem & Alex. Schveizum Secretarios, è latinâ in Italicam & Hispanicam lingvâ verti mandavit; quod & legatus pontificius Campegius in Gratiam nonnullorum Italarum latinè non intelligentium à Cæsare impetrasse & Papæ transmississe dicitur; *Sed Per se quoq;* cum nominata confessio latinâ lingvâ conscripta, & ad perplurimos populos, Germanicam non callentes, sit emissâ ac divulgata, de quâ citissimè propagata doctrinâ Evangelij, B. Lutherus postea sæpenumero est piè gloriatus.

L. 2. De Jurisprudèntia idem asseverare cogor: hujus enim principia 12 tabularum cancellis olim inclusa populo Romano, ut Cic. de orat. fatetur, familiaria fuerunt. Quid quod integrum corpus Juris Civilis & Canonici latinis impressum est typis. Imo interpretes cum veteres, tum triga illa hodiernorum in Germaniâ: Carpovius, Rittershusius, Tabor, plura latinè ediderunt quam germanicè 3. *Medicina Studium* Arabibus & Græcis scriptoribus multum debere in promptu est; illorum tamen perplurimi versi in latinum sunt, ut non sit amplius mirum, vel ipsum Hermetem, Galenum & Hippocratem latinè in Academijs nostris sonare.

LI. 4. De Philosophiâ verò satius esse tacere existimo, quam pauca loqui: quis enim Academicorum tam in eadem facultate hospes est, qui infinitos ejus auctores, Rhetores & Logicos, Physicos ac Mathematicos, Politicos & Historicos extare, vel origine latinos, vel bona fide translatos ignoret? Audies enim haud

rarò

rarò Platonem, sapius Aristotelem ipsum latine loqui. Cicero verò ipse Latinorum princeps, non minus nobilitatus Philosophus, quam consummatus orator erat. Verbo: Dignus cum sacco per civitatem ire Theologus is est, qui didicit diu Latine, sed oppidò incongruè. Sacerdos justitiæ inops consilij is erit, qui hoc cariturus thesauro est: Non sui Dioscorides faciet ingenuè copiam, latinum si spernas interpretem. Philosophum diceres inveniesq; carentem voce latinâ; in Scholis verò Academicisq; publicum neutiquam informatorem. Quantum etiam tandem in familiaribus colloquijs, disputationibus, conciliorum conclusionibus, legationibus, Peregrinationibus, variorumq; negotiorum publicè privatimque conducibilium expeditionibus, est lingvæ latinæ usus & decor, quantaq; necessitas, inq; omni vitâ præstantia, neminem qui Deo, proximo & patriæ totum se dedicavit, latere arbitror; imo posteritatem docuit duo ante secula, vel unum exemplum duorum regum, quorum unus in suo exilio Dantis Carolus 8 Canuti F: Svecorum, cum altero Casimiro Polonorum Rege omnium, exceptâ vernaculâ, lingvarum ignaro, collocuturus ingemuit, calamitatemq; summam doluit, non potuisse sine interprete & consiliorum particeps, potentissimos imperatores conferre sermonem: Polonum igitur, postquam Svecum præter domesticam & Germanicam, etiam lingvâ latinâ callere intelligeret, ita ruditis suæ poenituit, ut omnibus in suo regno nobilioribus subditis, ad discendum Latine, severo mandato author extiterit. Vid. Messen. in Theat. Nob. Svecanæ. quo factum est, ut hodiè in Poloniâ vix unum invenias agricolam, qui non *Latine* frugaliter sciat. *Nolo aut Ezech.*

zech. Vogel. in *Ephem. Lat. Ling.* p. 66. è monumentis magnorum virorum lingua latina transigere encomia, nolo uti in re non dubiâ testibus non necessarijs, sed breviter vere assero, vix uspiam locorum, tam barbaros reperiri homines, inter quos non aliquis latinè loqui sciat, vel certè latina intelligat. Etenim lingua latina communione, tanquam publico aliquo & sacrosancto fœdere, ait Ramus in Ciceroniano, tot nationes & gentes, licet lingvis singula dispares, attamen universa continentur & conjunguntur. Ex tot ac tantis igitur utilitatibus diligentissimè docendam & discendam esse linguam latinam concluditur. Tantillum de usu & Præstantiâ.

LII. IV. Ratio seu modus docendi discendique linguam latinam, præter alia subsidia, non incommodè posse desumi videtur ex *Dissert. didact. I. A. Comenij* de sermonis latini studio; ex *Ephemeridibus* totius lingvæ latinæ annuo spatio tradendæ & perficiendæ *M. Ezechielis Vogelij*, pedagogij Göttingensis quondam correctoris. Nec non ex *Antonij Schori* duobus libris de ratione discendæ docendæque lingvæ latinæ & Græcæ. Item *Dissert. M. Matthiæ Gigeri*, Basillensis, de Rat. docendi & discendi, Holmiæ impressa & R. Cancellario dicatâ A. 1643. Alijsq; Verum quod alij prolixè, ego brevissimis expediam.

LIII. Didactica Romanæ lingvæ, est Artificium tradens modum docendi discendiq; latinitatem. Estq; vulgaris aut peculiaris: illius considerentur 1. Objecta, quæ proponunt scripta authorum cum maturis, quales nunc recensui; tum incipientibus ingenijs utilium; qualia è veteribus commendantur *Epistola Ciceronis ad Familiares*, *Quintilianij Inst. Orat.* *Senecæ flores*, *Valerij memorabilium exempla*; *Asinus aureus Apuleij*; *Institutiones Iustiniani*, &c. E Recentioribus *Ærasmi colloquia*, *proverbia* & de Civilitate

litate morum libellus; *Galataus de moribus*; *Præcepta morum Camerarij*, *Fabula Æsopi*, *Libri Rodolphi Agricola de jrv. Scripta Philippi*, *Colloquia Lud. Virvis*, *Mosellani*, *Helvici*, *Comadiæ & Trag. Frischlini*, *Orationes Mureti & Majoragij*; *Epistola Manutij & Lipsij*; *Carmina Taubmanni*, *Progymnas smata Iac. Pontani* &c. II. Effecta sunt tum α. Commoda & emolumenta, quæ præter res, voces & phrasas, certam styli formam præbent. Unde *Antonius Schorus de Rat. disc. Ling. Lat. præfat.* pag. 32. ait; Studiosis summo opere elaborandum erit, ut à Romanis potius ipsis, quam à vulgo latinè discant: solet enim quisquis magis aut pervulgatâ nunc consuetudine commoveri; aut ex vernaculi sermonis, vel præceptorum communium rationibus omnia æstimare, quam quid proprium, quid purum sit inquirere, quod adeo nunc linguam obscuravit, ut non solum dissimilima sit ei, quâ olim integrâ incorruptaq; Romani sunt usi: sed & aliâ nunc Itali, alia Galli, alia Germani, alia Angli loqui videantur; quæq; enim Gens & natio eam ad suam linguam deflexit, vulgariq; barbarie contaminavit. Tum β. Incommoda juxta illud Poëtæ: Nil ab omni parte beatum. Ea enim ex impedimentis, quæ sublimiorum disciplinarum & facultatum studijs obijciuntur, si nimium opera humanioribus detur, existunt. Licet enim, *Vogelio* Judice, neq; docens, neq; discens quidquam in se desiderari possit: ut tamen omnibus *Ciceronis scriptis*, omnibus *Plauti & Terentij*, aliorumq; commædijs, omnibus *Virgilij*, *Horatij* & *Ovidij* carminibus, vel aliorum bonorum authorum libris perdiscendis vigilia auresq; consecrentur, absq; aliorum studiorum, præsertim superiorum remora, quorum gratia hæc inferiora philologia & linguarum studia tractantur, fieri raro potest. Omnia namq; huc pertinentia, ob tantillæ ætatis lam

lam vitæ, auditu lectuq; superasse, nisi ingenio unice his studiis destinato, videtur esse impossibile. Etenim rectè Hippoc. L. I. Aph. I. ait: ὁ βίος βραχύς, ἡ δὲ τέχνη μακρὴ, ὅθεν καὶ γὰρ οὗτος ὁ λόγος. ideoq; merito certandum bonis præceptoribus esset, de cura inveniendi compendij, quo possit maturrimè, facilimèq; ad cognitionem lingvæ latinæ, sine quâ frustra in reliquis sudatur, studiosa juventus deduci.

LIV. III. *Instrumenta*, qualia sunt, vel I. *Para*, utpote ONOMASTICA seu Nomenclatores, quibus præmissa expeditæ lectionis notitiâ, primaria istius idiomatis vocabula, vel ordine Alphabetico, vel per rerum distinctas classes discenda proponuntur, vel II. *Missa*, quæ partim singularum, partim conjunctarum vocum significationes, proprietates & usum regularem atq; structuram exhibent, ut α. PHRASIOLOGIÆ, quæ non tam rerum appellationes tradunt, quam modos loquendi per verba cum Nominibus, Adverbijs, Præpositionibus cæterisq; orationis partibus conjuncta: hæ licet solidam lingvæ latinæ cognitionem largiri non possint, præparant tamen hebetiorum, & saltum non facile facientium animos, atq; ad finem, quo concinnatæ sunt, modo selectiores, & quæ Adagiorum vim habeant, elegantur moderateq; usurpentur, conducunt. β. LEXICA, utpote *Frisij*, *Decimatoris*, *Nizolij thesaurus Ciceronianus*, & aliorum prop. XXII. pag. 142. nominatorum, quibus uti licebit tanquam mutis præceptoribus; quippe qui maximo labore, omnia quæcunq; in omni bonorum authorum genere invenerunt vocabula, comportarint, & certum in ordinem redegerint. Maximam autem

autem merentur commendationem ideo Lexicographi, quod de aliqua voculâ dubitantibus auxilio; consilioque subveniant oppidò. Memoria verò mandari *Nomina & Phrasæ: Dictionaria* verò commodè non poterunt.

LV. γ. Ad Instrumenta Philologiæ perdiscendæ suo reducenda jure est GRAMMATICA, quippe quæ Habitus Organicus est, & Instrumentum omnium disciplinarum catholicum. Cura autem discipulorum versetur circa Grammaticam discendam & exercendam. I. De discenda Grammaticâ quæstio ventilanda venit: An præceptis Grammaticis oneranda discantium cerebra sint? & Trivium hic esse: Alij extremas, alij mediam insunt viam. Illi vel deficient, vel excedunt modum. I. A defectu quodam laborant, qui studio Grammatico minimum, vel Nihil potius tribuunt, utpote nihil curæ, nihil studij eidem impendendum autumantes, sed lingvæ latinæ ex solo usu & loquendi exercitio commodissimè disci debere svadentes. Contra quos fortissimus in hoc bello Grammatico produci potest exercitus, cum ex antiquis, tum recentioribus militibus collectus. I. Antiqui sunt vel Græci vel Romani. Græcorum Antesignani, Grammaticæ sanè artis beneficio opus esse censescentes sunt: α. Plato, qui ἐν τῷ διαλόγῳ περὶ τῆς ὀντοῦ. ait: ἐχέδον ὅτι τὰ γράμματα πεπονητότ' ἐν ἐμῇ, καὶ γὰρ ἐκείνων τὰ μὲν ἀναρμόζῃ πρὸς ἄλληλα, τὰ δὲ συναρμόζονται. β. πῶς δ' ἔ. ξεν. τὰ δὲ γε φωνήεντα, ἀρμόζοντες τῶν ἄλλων ὅτι δεσμεύονται, ὥστε ἀνεῖν τινὸς αὐτῶν ἀδύνατον ἀρμόσκειν, καὶ τῶν ἄλλων ἕτερον ἑτέρῳ. β. καὶ μάλα γε. ξέ. πῶς ἐν οἷσιν ὅποια ὑπόκειται δύναται κοινω-

αὐτῶν ἢ τέχνης δαί τῶ μέλλοντι δρᾶν ἰκανῶς αὐτὰ, οὐ
 τέχνης. ΕΞ ποίας; τῆς γραμματικῆς. β. Aristote-
 les ultra præceptoris sui Platonis initia progressus, pri-
 marias vocum species: Nomen & verbum definit &
 explicat L. I. de interp. c. 2. & 3. Item de Elemento, Sylla-
 ba, conjunctione, articulo & casu agit Lib. de Poëtica c. 20.
 De Nominis Speciebus & generibus c. 21. γ. Stoici am-
 plicare rem grammaticam coeperunt, ut est videre in
 vitâ Zenonis apud Diogenem Laërtium L. 7. Romanorum
 authorum princeps Cicero ad Heren inquit: Hæc (sub-
 audi vitia sermonis) in arte grammaticâ dilucidè dicemus.
 Et in Tuscul. quæst. Si Grammaticum se professus quisquam
 barbare loquatur, turpe est. Quintilianus Inst. Orat. lib.
 I. c. 4. Non sunt, inquit, ferendi, qui jam artem (gram-
 maticam) ut tenuem ac jejunam cavillantur, quæ nisi orato-
 ri futuro fundamenta fideliter jecerit, quidquid superstruxe-
 rit corruet: Necessaria pueris; jucunda senibus, dulcis secre-
 torum comes, & quæ vel sola omnium studiorum genere plus
 habet operis quam ostentationis. Quid quod D. Augustinus
 integrum librum scripserit de Grammatica Tom. I. p.
 mihi 53. incipiens. 2. E Recentioribus unus prodeat
 Philippus Mel. qui in Epist. ad Egenolphum Typog. ait: Quan-
 tum refert Ecclesiæ Christi, rectè institui pueros in Gram-
 maticis? Quid erit in Ecclesiâ doctor sine Grammaticâ,
 aliud quam κῶρον προσῶπον, aut impudentissimus rabu-
 la? Satis graves pœnas olim dedit orbis contemptæ
 Grammatices, cum Monachi non germanas sententias,
 sed Adulterinas Scholis & populo proponebant. Res-
 liqua ætatis studia imitantur hoc tyrocinium. Qui non
 rectè didicerunt grammaticam, postea cœteras discipli-
 nas audacissimè corrumpunt: apparet enim & hic verum:
 principi-

principium dimidium totius esse. Ut in tenebris colores
 discerni nequaquam possunt: ita sine grammatica ju-
 dicari de sermone in cœteris artibus nullo modo potest.
 Et in præfat. Synt. Lat. Maximè reprehendendi sunt qui-
 dam, qui pueris ipsis odium præceptionum instillant,
 qui sicut milites illiterati Gallicè inter Gallos discunt:
 ita sperant pueros fore Grammaticos sine arte utcunq;
 colloquentes cum authoribus. Sed hæc indulgentia, eti-
 amsi popularis, tamen est admodum perniciofa: Post-
 quam enim desijt vernaculus usus lingvæ latinæ, nemo certam
 loquendi rationem sine regulis consequi potest. Itaque qui
 præceptiones non didicerunt, paulò post vel erroris sui
 vel ignaviæ pœnas dant. Postquam enim adoleverunt
 conscij sibi inscitæ suæ, nec loqui, nec scribere latinè
 audent: Quare alij desperatione quâdam in totum ab-
 jiciunt literas, alij etiam si commorantur in studijs, tamen
 justos fructus ex ijs percipere non possunt: quorum ut-
 rumq; multis modis nocet Reip. &c. Quum enim semel
 induerint contemptum præceptionum in grammaticis,
 afferunt deinde similem negligentiam ad cœteras ma-
 jores artes. Quare ἡδὲ quiddam fuerit, teneram æ-
 tatem flectere ad amandas præceptiones, ut exstiment
 virtutem esse frænare ingenium, & ad præscriptum tum
 loqui, tum agere omnia: Illud enim constat, præceptio-
 num contemptu, in ferocioribus ingenijs valdè confirma-
 ri cyclopicam audaciam &c. Porro, ut hoc loco, tan-
 tum de hac parte grammatices (Syntaxi) dicam, ingens
 utilitas est, tenere certam loquendi rationem, & de na-
 tura sermonis rectè judicare posse. Errant autem totâ
 viâ & toto cœlo, si qui putant hæc sine præceptis quemquam
 consequi posse. Idq; fateri res ipsa tandem cogit eos, qui

omissis præceptis, ex sola authorum lectione jungeretur verba didicerunt. Deinde etiam si ad quotidianum colloquium satis formularum suppeditet lectio, quid facient, si longior causa explicanda erit? quomodo compositionem illarum periodorum & totam seriem membrorum in oratione intelligent, nisi omnem rationem Syntaxeos probè cognoverint? postremo, obscuras ac vitiosas syntaxes quomodo judicabunt, nisi adhibitis Regulis? Nam si tantum exempla quærent, quoties occurrerent vitiosa, quorum pleraque à rectè dictis non possunt sine regulâ discerni, &c. Nisi Grammaticam rectè didicerint, non poterunt ceteras artes, Ecclesiæ & Reipublicæ necessarias tueri &c. *Et idem in Epist. commend. Linac:* pessimè de pueris merentur præceptores, qui aut Regulas nullas tradunt, aut certè statim abjiciunt, & magnificè promittunt fore, ut usu loquendi discantur constructiones. *Et mox: publicè dedebant in tales præceptores pæne constitui, qui præcepta fastidiunt. Hac Philippus. II.* In Excessu verò peccant, qui nimium in præceptis è systemate ediscendis studium urgent, & tenellis pueris prolixos nimis & obscuros Grammaticorum libros sine delectu, nimis diu memoriæ coactæ infingendos, & ad ungulam recitandos atque repetendos injungunt; genuino verò & assiduo præceptorum usu scribendi & loquendi neglecto. Proinde mediocritatem quoque ipse Philippus in sua Gram. ad Egenolphum laudat: In meâ primâ editione, ait, quædam desiderabantur; quanquam autem adijci illa prodest: tamen modus adhibendus est in locupletandis præceptis, ne deterreantur adolescentes prolixitate. *Ioannes Caselius*, quam alienus fuerit ab illâ ingeniorum juveniliū torturâ, ex proprijs ejus verbis percipere

capere juvat: *Quarunt*, ait, de Ludo Lit. rectè aperiendo, ex discipulis nimis religiose, quasi in Arithmetica, si in minimo numerorum erras, in univèrsū à veritate aberraveris, ita hic quoque fiat, quod longè secus se habet. Et porro: Nihil adeò magis discipulorum cupiditatem retardat, quam eos ab ultima infantia ad juventutem usque, detineri in plus quam Nugis Grammaticis: quod non sine stomacho fieri vidi sapius: Nisi enim sapè vidissem non reprehenderem; ac ne vix quidem fieri crederem, pereunt Adolescentia anni decem, sæpe plures: Aliquando viginti, si dixerim, non mentiar, ita misere perit ipse flos ætatis: quanto temporis spatio, utrum etiam præstantem militiâ fieri, & doctrinâ credibile est, si quem non animus, neque ingenium deficiat. III. Mediam ingrediuntur viam, qui discipulos nullis nisi necessarijs præceptis, methodicâ & perspicuâ brevitate, ingenio puerili accommodatis instruere satagunt, juxta postulatū Ludovici Vivis de trad. Diss. l. 3. Cognitionem hanc artis doctam volo esse magis quam anxiam & molestant: nocet enim ut regulas negligere, ita illis nimium inharere atque affligi. Generali quidem Grammatica omnino opus est, quod probatur. I. *Authoritate Magnorum virorum.* *Vogelius didact. lat. pag. 62.* ait: Ego malo saltem Declinationes & conjugationes cum præcipuis Stymologia & Syntaxeos regulis, discipulo & Auditori præcognitas esse. citatque mox ex libris didact. Helvici: Ex Gram. generali discipulus jam novit, quid sint voces flexibiles, temporales & modi &c. Unde & rectè Comenius de Serm. lat. studio ait p. 66. Constituenda sunt Grammatica præcepta brevissima & lucidissima, veram & genuinam, simplicemque sermonis Latini scribendi, pronuntiandi, formandi, construendi, rationem planissimè ostendentia; sed tamen nihil insolens, figuratum, valde anomalum, attingentia. *Ioannes Caselius*

Casellius de ludo Literario rectè aperiundo: *Vim*, ait, *universa hujus artis potissimam in flexione dictionum consistere arbitror: in quâ puerum ita exerceri velim, ut sit exercitissimum promptior: præceptionibus vero & regulis oneretur, quam paucissimis. Statimq; deducatur ad intelligendos latinos scriptores. Hoc idem Ramo, hoc Helvico, hoc placet multis alijs. II. Ratione: Etenim si nulla omnino Grammaticâ vel regula flectendi, construendiq; voces, latinitatis tyroni erit opus, sed solum nudumq; colloquendi exercitium sufficiet, sequetur. *α.* Taliter instructum quodammodo loqui, nunquam ritè scribere posse; qui enim e. g. scire queat, an scribendum sit: *Conquutio* an *concutio*, nisi de origine vocis & mutatione literarum fuerit doctus & grammatica? *β.* Posito quod sine hallucinatione loqui eundem contingat, sine perpetua tamen dubitatione, eundem & constanter loqui posse, non dixerò, præsertim si nonnulla intercesserit loquendi latinè desuetudo: memoria enim fundamentis spoliata semper fallax est. Do Exemplum; qui optime didicit maternam lingvâ, sine usu dediscet eandem in exteris; loquor expertus: qui verò semel *Latinam* didicit ex fundamento, non facile dediscet. II. Circa exercendam Grammaticam non minor cura discipulorum requiritur: sic enim *Author ad Heren. lib. 3.* ait: *In omni disciplinâ infirma est artis præceptio sine summâ assiduitate exercitationis.* Sint igitur potissimum in vocibus flectendis, exercitissimi, ut numeros, casus, tempora, & personas, activas & passivas, æquè ac nomen suum teneant, & in promptu tam habeant, quam manus, quam digitos: Etenim gravissima vox est *Quintil. lib. 1. c. 7.* Nomina declinare & verba imprimis pueri sciant: neq; enim aliter*

aliter pervenire ad intellectum sequentium possunt: quod admonere supervacaneum erat, nisi ambitiosâ festinatione pleriq; à posterioribus inciperent, & dum ostentare discipulos circa speciosiora malunt, compendio morantur. Tantum de Didactica vulgari.

LVI. II. *Didactica peculiaris* pro varietate judiciorum variat: 1. *Vogelius* scripsit Ephemerides totius Lingvæ Latinæ, unius anni spacio docendæ & discendæ, ita quidem, ut, jactis fundamentis grammaticis & Lexicis, præceptor quotidie, exceptis, diebus festis, juxta ordinem alphabeticum, celebriores quasdam, & bonorum Authorum, & à se excogitatas sententias, discipulo explicandas & memoriæ credendas proponat, hæc lege, ut singulis mensibus anni, ex proportionem, binæ ferè literæ respondeant, E. G. 2. Jan. A.

Abcedarios in Academiâ alere absurdum est. Absurdo uno dato cœtera accidunt, *Arist. Meteorol. Lib. 1. c. 1.*

Abyssus est profunda absq; fundo.

Acanthis: Cantat Acanthis avis, sed crescit Acanthus in agris.

Abdominis multum qui habet, ampla habet opus abollâ.

Abydocomæ à principibus hilaribus amantur:

Amanti nihil difficile puto, *Cic. in Orat.*

Acalanthis ab aucupe capitur.

Argentum accepi dotes, imperium vendidi; *Plaut. As.*

Act. 1.

Acroamata erudiunt animum.

Acres hostes ab urbe arcendi sunt.

Abrotonum ægro.

Audeo: non audent nisi qui didicit dare, *Hor. l. 2. Ep. 1.*

A a

Ambu-

Ambubajæ quæ amygdalibus delectantur, Alece potentur, achradibusq; cibentur.

Accipiter sæpè vorat avem in abiete, raro sub abside.

Ægilope aut acinis Asturcones non debent ali.

Absynthium amaritudine suâ vermes enecat.

Abstemius vivit absq; vino. Deinde 3. Jan. A. ultra med. Mensis. E. G. 26. Jan. B. & sic conseq.

2. *Johan. Amos Comenius*, Latini sermonis studium per vestibulum & Januam suam, nec non Palatium & Thesauros Latinitatis, quadripartito gradu plene absolvendum esse differit. Ita quidem ut initio, verborum à rebus divortium cavendum esse doceat, utq; hoc semper fixum stare ostendat, *latinam linguam, ut haurienda realis eruditionis reale sit instrumentum, ex authoribus esse discendam, & proinde authorum bonorum enarrationem, Scholis rō orā esse* ait: & quia quidquid fit, gradatim fit, ut naturæ simul & artis exempla probant, etiam quod discitur, non nisi crescendo disci potest, in evidenti esse putat, latinitatis tironem in vastum illud authorum mare propelli non debere sine præmuniementis quibusdam, ceu rudimentis & tyronicis; discat enim, svasor est, ante balbutire infans quam loqui, puer ante loqui, quam dicere, cum neget & Cicero se eum docere posse discere, qui nesciat loqui. Constituit ergo 4. distinctas quasi latinitatis classes, quarum 1. erit pro Balbutie. 2. pro loquelâ, 3. pro facundiâ, 4. pro eloquentiâ Latinâ comparandâ; ubi discant discipuli primo qualitercunq;, Dein propriè, Tertio eleganter, Demum nervosè & potenter loqui. His respondebit I. VESTIBULUM, quod continebit Balbutiei Latina naturam, vocabula aliquot centena sententijs inclusa: deinde formalis loco, declinationum & conjugationum tabellas,

bellas, cum alijs Grammaticæ rudimentis primis, cum vocum comprehensarum indice vernaculo.

II. JANUA, quæ continet omnia usitatiora lingvæ vocabula, redacta in plures prolixioresq; sententias, structura tamen & sensu faciles, quibus res ipsæ summam, ordine suo simpliciq; & nativo vultu exprimuntur. Recipitq; studiosam pubem brevi habituram esse januam, rerum ipsarum solidis postibus bene firmatam, volubilibus LEXICI cardinibus facile aperiendam, præsentiq; Grammaticæ clavi promptè referabilem.

III. PALATIUM, quod specialiore jam Rerum, verborum, phrasum & Regularum diductionem exhibet, cum omnibus præcipuis orationem ornandi Artificijs, & materias quaslibet variè eloquendi modis. Quibus addendum quidquid grammaticarum præceptionum restat, de Anomalis, Syntaxi figuratâ, Hellenismis. Nempe, ut latinitatis candidati discant in Palatio 1. *Stylum Epistolicum*: cursorium quidem illum negligentiorēq; purum tamen & fluidum. 2. *Stylum Historicum*, altius paulò assurgentem, magisq; cum cura elaboratum. 3. *Stylum Oratorium*, plane accuratum, gravem, sublimem. 4. *Poeticum* seu numeris adstrictum, cum simplicem, ut in Elegiacis, tum grandem & pomposum, ut in Lyricis, Tragicis &c. carminibus.

IV. THESAURUS ipse latinitatis sequetur, qui Authores Latinos, omnem rerum & sermonis varietatem explicantes, producit. Verum enumerat bonus vir, præter historicos & oratores, etiam alios cujusq; generis aut facultatis auctores: in quo mihi, ut & profusissimis suis promissionibus, nimium videtur luxuriari; inventio aliâ ingeniosissima est. 3. *Anthonius Schorus* in lib. de Rat. disc. docendâq; Lingvæ

Latinae, incipientibus, sed tamen fundamenta grammatica edoctis, author est Epistolas Ciceronis & resolvere & imitari discere.

Exemplum ἀναλύσεως.

Cicero Filius Tironi S. P. D.

Etsi iustā & idonea usus es excusatione intermissionis Literarum tuarum: tamen id ne saepius facias, rogo. Nam etsi de Reip. rumoribus & nuncijs certior fio, & de suā in me voluntate semper ad me perscribit pater; tamen de quāvis minimā re scripta ā te ad me Epistola semper fuit gratissima. Quare cum inprimis tuas desiderem literas, noli committere, ut excusatione potius expleas officium scribendi, quam assiduitate literarum. Vale!

Iusta & idonea excusatione uti intermissionis literarum; Hæc loquendi forma vulgaris non est. Respondet ei, Accipere excusationem. Notanda sunt hic quæ substantivis adæquate attribuuntur Adjectiva. Deinde, intermissio, Nomen ā verbo deflexum. Tamen id ne saepius facias rogo) Duæ voces (ut non) unā particulā (Ne) exprimuntur. Rogo ne saepius facias. Barbari: Rogo ne adhuc semel facias: rogo ne iterum facias. Sed Cicero illo modo loqui solet.

Nam etsi de Reip. rumoribus & nuncijs certior fio] Nuncius dicitur latinè, & nunciū nunciorum; Non Nuntium, nuntia nuntiorum: Nam Nuntius tam rem significat, quā nunciatur, quam eum qui nunciat: junguntur sæpē ā Cicerone ut finitima, Rumores & nunciū. Et de suā in me voluntate semper ad me perscribit Pater) Vulgus: scribere ad aliquem quomodo quis sit erga eundem affectus.

Tamen de quavis minima re) Præpositio ordinariè præponitur,

ponitur, nonnunquam etiam sequitur sua nomina. Quare cum desiderem) vox (cum) etiam indicativum in hoc genere sermonis habet.

Noli committere, ut excusatione potius expleas off.) Vulgus: satisfacere velle excusationibus, quare aliquis non scribat. Excusationes pro literis mittere &c. Quam Assiduitate Literarum) Vulgus ait: usurpatur id saepius, quod nostro idioma- ti est similis: officium facere scribendo sæpe literas &c.

Exemplum Imitationis

GRATULANDI FORMÆ.

M. T. C. PROCONSUL C. MARCELLO,
consuli Desig. S. P. D.

Maximā sum Lætitiā affectus, cum audiui te consulem factum esse: eumq; honorem tibi Deos fortunare volo: atq; ā te pro tuā parentisq; tui dignitate administrari. Nam cum te semper dilexi, amaviq; quod mei amantissimum cognovi in omni varietate rerum mearum: tum patris tui pluribus beneficijs, vel defensus tristibus temporibus, vel ornatus secundis; necesse est ut & sim totus vester, & esse debeam. Cum præsertim matris tuæ gravissimæ atq; optimæ foeminæ, maiora erga salutem dignitatemq; meam studia, quam erant ā muliere postulanda, perspexerim. Quapropter ā te peto maiorem in modum, ut me absentem diligas atq; defendas, Vale!

Imitationis præparatio.

Primus ambitus continet gratulationem, cujus 1. Membrum, gaudium est. 2. Membrum, ea quæ Marcello precatur, complectitur. Modus disp. in priori membro talis est: α. Ipsum Gaudium. β. Origo tanti affectus exprimitur. Modus disp. in posteriori hic est: Verbo

A a 3

precan-

precandi infinitivo adjectivo, *α. Fortunæ bonæ: β. Virtutis subsidia collocantur.*

Secundus ambitus causas amoris comprehendit, quarum tres enumerat. 1. est mutuus amor & quasi objectivus Marcelli: manus enim manum fricat. 2. est ingens meritum patris Marcelli in omni fortunâ, quæ causa ornata est α. Contrarijs. β. obligatione gratissima. 3. Ponit eam amoris causam, quæ à matre est profecta, cujus beneficia supra sortem foemineam extollit.

Clausula Petitionem habet duarum rerum: α. ut se diligat. β. ut se defendat.

Imitatio ipsa,

Quâ verbis mutatis, formam totam gratulationis exprimere quis potest, hac eslo:

Vehementer lætatus sum, cum intellexi te tam amplis honorum gradus esse consecutum: easq; dignitates velim tibi prosperè evenire, atq; te ex Reip. commodo tuæq; familiæ gloriâ & laudè, administrare. Nam cum te semper charum habui, plurimiq; feci, quia amicissimum continenter omnibus meis necessitatibus & periculis sum expertus: Tum parentis tui officijs, vel sublevatus rebus adversis, vel affectus honore prosperis, ut & ego totus, & omnia mea vestris beneficijs sint obligata. Cum præsertim fratris tui minimi natu, pueri ingeniosissimi & optimi animi officiosorem erga incolumitatem famamq; meam, quàm à tali ætate expectatur, perviderim. Quapropter etiam atq; etiam te rogo, ut me ames atque tuearis. Vale!

Hâc arte formæ commendandi, consolandi, supplicandi, aliæq; possunt ad imitandum discipulis tradi. Tyro pro styli exercitatione certum authorem transferat in vernaculam, quem ubi absolverit, denuò in Latinam.

Regulæ διδασκαλίας pro Magistro & Discipulo.

I. Docens non doceat quantum ipse docere potest, sed quantum capere discens: Non enim vasculum capit liquorem pro voluntate

luntate infundentis; sed quilibet eundem instillat pro capacitate vasis.

II. Præceptor sustineat molestiam informandi; tyro solam aviditatem imitandi. Nutrix enim præmanus ingeret cibos infanti, ut sola huic & blanda queat superesse digestio.

III. Docebit quisq; perspicuè, & ceu vivos discendorum colores representabit discantium oculis. Ductor enim in luce quàm tenebris ducit expeditius: quid namq; est aliud παράγωγις, quam tutò & sine trepidatione ducere pusillos?

IV. Discendorum mole nunquam gravabitur discipulus. quemadmodum enim voraces, temperantibus ægriores, nequaquam verò erunt salubriores; ita non qui multa legunt, audiunt, memoriæ credunt, docti fiunt; sed qui quod talitèr percipiunt, ritè intellectum ad saniozem usum maturè transferunt.

V. Triasemper in discipulo formanda sunt: Mens, Manus & Lingua. Mens, ut rem quam discit intelligat. Manus, ut scripto præceptum exprimat. Lingua, ut promptè intellectum edisserat.

VI. Calamo prius quam Lingvâ videatur esse tentanda textuum intellectuum praxis. Inter enim scribendum, deliberandi spatium adest, consulendiq; potestas, vel memoriam, vel assessorem, vel libros: quocirca omnium saniorum iudicio, Loci communes aliq; subsidiarij libelli sunt comparandi, in quibus notet discipulus generales Autorum indices, ad inveniendum, quis autor, & quid de hâc vel illâ materiâ scripserit; habeatq; in promptu eruditionis jam partæ quoddam promptuarium.

VII. Summus autem gradus, omniumq; profectuum apex est, Res fide notatas & intellectas lingvâ promptè reddere. Tantum enim unusquisq; præsumitur scire, quantum poterit applicare

plicare, dixit frequentèr olim *Bæclerus*. Etenim si saltem referre discipulus assueverit, quod vel interdiu, vel pridie didicit, vidit, audivit; incredibile est, quanto id celerrimi profectus ei fuerit compendio.

VIII. *Prima eruditionis fundamenta accuratè ponenda sunt, totum enim aliàs quod superstruxeris, vacillat.* Vitium enim concoctionis primæ, non corrigitur in secundâ. Et error initio numerationis admissus non tollitur, nisi operatio destruat & redeatur ad principia. Hinc est Græcorum: *πρὸς βραδέως*, & Latinorum: *Festina lente*; satis namq; festinat, qui recto ad scopum tendit tramite.

IX. *Errorem cum discipulo pernoctare periculosum est.* quicquid ergo docetur doceatur accuratè, & fiat repetitio hebdomade quavis, nonnunquam etiam examen, ne error inoleseat.

X. *Doctorem discipuli Naturam oportet perscrutari.* Scrutinium autem erit 1. Physicum, ut aliter acutum, aliter tardum tractetur ingenium, illud regularius, hoc indulgentius. 2. Ethicum, ut c. Coerceantur oiscentes & maligni, β. Laude incitentur diligentes & probi, quæ ceteris diligentiæ exempla & stimuli non desint. Nota: interdum præcocia hebescent; vicissim habetia ingenia acuantur. Unde est illud: Odi puerum præcoci ingenio.

XI. *Quâ hora lectio aliqua fuerit proposita, eadem sequenti die recitanda est, & alia superaddenda.* Memoria enim subsidia sunt locus & tempus, docente Cic. in oratore.

XII. *Ut in omni Lingvâ, ita quoq; Latinâ, usus loquendi & exercitatio ambas, ut ajunt, paginas implet.* Sic enim docentem potest rogare discipulus, hunc titubantem emendare Magister. Ita ludendo magis quam studendo discitur: lusu namq; gaudent puelli, quorum si nulla intersponas gaudia curis, brutescunt.

XIII. *Modus informandi, quem donum communicandi vocant, pro varietate ingeniorum discrepat.* Quorundam enim cura sanandi morbos ignorantie felicior, aliorum inauspicatior est. Illi actione gratiarum; hi verò precibus & industria recreabunt fortunam suam. Quocirca diligentèr cavebit discipulus, ne majorem insectiæ suæ culpam in præceptoris inertiam, quam propriam negligentiam transferat: unusquisq; cordatus enim operatur juxta talentum, Math. 25.

Et tantum de Lingvâ Latinâ, de quâ prolixius differere volui, cum cura professionis meæ in eandem hætenus sex annos incubuerat.

DE
LINGVA GRÆCA.
Propositio

I.

DE hac lingvâ hoc loco multis differere minus esse necessarium puto; cum quia, quæ antea de lingvarum origine, puritate, præstantiâ, docendi discendiq; Methodo dicebantur, huc accommodari maximam partem possint; tum quod universam ejus ex professione amplitudinem tractare ad alios pertineat.

II. Est enim Lingva Græca duplex: *profana & sacra.* illa est, quâ Philosophi, Oratores, Poætæ & Historiographi, in artibus, orationibus, carminibus & historiis suis conscribendis usi sunt, ut Plato, Aristoteles, Demosthenes, Isocrates, Homerus, Pindarus, Theognides, Phocylides, Herodotus, Thucydides, Diodorus Siculus &c. *Hæc est quam Sacri Scriptores, Evangelistæ & Apostoli in exarando N. Testamento: ὁ LXX alijq; interpretes in vertendo veteri T. Nec non S. patres Græci in defendendâ fide catholicâ, & consignandâ historiâ Ecclesiasticâ usurparunt, de quâ h. l. agitur.*

III. Hinc patet cognitione lingvæ græcæ Studium Theologiæ carere nequaquam posse, idq; 1. ob Textum originalem N. Testamenti; cujus omnes libros græcam lingvam agnoscere pro authenticâ, præter B. *Gerhardum* in L. C. cæterosq; orthodoxos, ritè probatum dedit Dn. D. *Calovius* noster in *Critico sacro* p. 439. seqq. Nec non Tom: 1. L. C. p. 736. seqq. Rationes verò, cur Deus hac lingvâ N. T. primò scribi voluerit, has duas adfert *Quistorp.* in Annot. 1. Quia ex angustis judæis